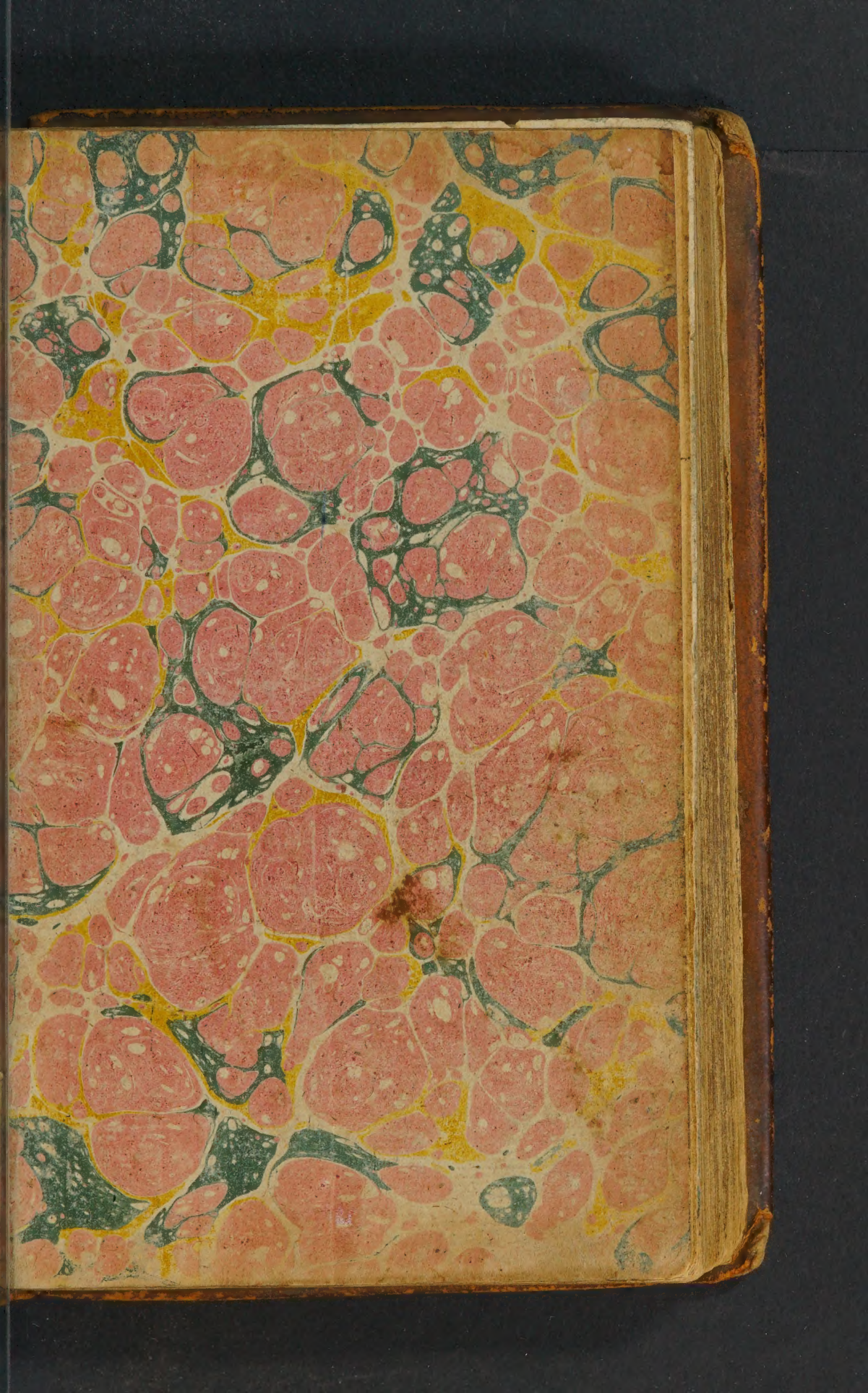

16 gravures

b AL

Isabelle Costermans
Vve Pluys donné
a ma fille Elisa

Liefde
patientie
hope

SCALA COELI,

OFTE

LEERE DES HEMELS,

DAT IS,

Eenen korten wegh tot den Hemel leydende door de devotie vanden

H. ROOSEN-CRANS,

SYN

UER-GHEBEDT,

ENDE

VOLLE AFLAETEN,

Die de Broeders ende Susters van dit Broederschap daeghelijckx konnen verdienen.

Hæc est via: Ambulate in eâ. *Es.* 30. *v.* 21.

Dit is de baen: Wilt die in gaen.

Door den Eerw. P. ADRIANUS VERHESEN Predick-heer.

T'ANTWERPEN,
By de Weduwe van BARTHOLOMEUS FOPPENS, op de Eyer-Merckt inde dry Monicken. 1701.

SYn Doorluchtighſte Hooghweerdigheydt den Heere Biſſchop van Antwerpen vergunt veertigh daghen Aflaet aen alle, die ſullen bidden eenen ROOSEN-CRANS van vyf Thientiens, devotelijck overpeyſende de Myſterien volgens den in-hout van dit Boeckxken aldus gegeven in ons Biſſchoppelijck Paleys den 20. November 1700.

Ter Ordonnantie van ſijne Doorluchtighſte Hooghw: voorſz. J. DEURELINCKX *Secret.*

Dit en boek behoort tot
peter van bogaert
26 apr 25

DEDICATIE.

Helijcker-wijs dat andere Boecken, Schriften, ofte Tractaten soo van Theologie, als van Philosophie, ende andere wetenschappen, noyt ofte selden uyt en gaen op hun eyghen selven; maer steunen op Persoonen van aensien, macht, ende weerdigheyt, die de Schrijvers voor hunne Patroonen verstoecken, ende verwilligen, op dat hun wercken met minderen kost, ende meerdere eere souden uyt-gaen, ende op den Titel van soo weerdighe Mannen ghebouwt sijnde, onder haere vleughelen souden schuylen, ende door hare maght ende authoriteyt teghen alle nydighe, ende fenynighe tonghen beschermt, ende bevrydt worden: soo ist, dat ick my kome te verstouten, ô Alder-heylighste, ende Alder-weerdighste

Moeder Godts *Maria* om tot u te komen. Want ghelijck den Sone Godts, de eeuwighe Wijsheyt des Vaders, dat onghelchaepen Woordt, den tweeden Perſoon inde Heylighe Dryvuldigheyt *Chriſtus Ieſus*, ſijn ooghen op u gheſlaeghen heeft, ende u alleen uyt ſoo veel hondert duyſent verkoſen heeft tot ſijne Moeder: alſoo neme ick, ende verkieſe u tot een Patroonerſſe, aen wie ick dit Boeckxken tot uwer eere, ende uyt uwer liefde gemaeckt, kome op-draghen: jae ick wenſche deſen kleynen aerbeyt aen uwe Moederlijcke gratien ſoo te bevelen, ende te preſenteren, gelijck ghy u ſelven (a) *noch maer dry Iaeren oudt ſijnde, nochtans met volle verſtant*, aen uwen Heere, ende Godt ghepreſenteert, ende opghedraeghen hebt: jae ick beghee-

re,

a *Greg. niſſe. de nativit. Domini.*

re , wenſche, ende bidde oodtmoedelijck , dat deſe mijne ſchenckaſie aen u ſoo aenghenaem magh weſen , als die aen Godt gheweeſt is, (a) *Die ghy inden Tempel ghedaen hebt*, alsghy met u Kindeken, u hert, en ghemoet aen Godt gheheelijck hebt op-ghedraeghen , verhopende dat deſe kleyne gifte aen u niet en ſal mishaeghen, als ghy ghedachtigh ſijt (b) *die twee Tortel duyfkens die ghy den Heere preſenteerde, als ghy hem door deſe oodtmoedighe gifte rantſoeneerde nae de Wet*. Want de aermoede van mijn verſtant belet meer te gheven, al is het ſaecken dat den wille grooter is. Daerom ghelieft, ô Alderheylighſte Maghet, dit ſoo in danck te nemen, ghelijck ick van daegh het ſelve aen u kome preſenteren ; ſonder verwachtinghe van eenen ande-

b *Luc*, 2. c *Levit*. 12.

ren loon: als dat ick, en alle, die dit leſen, ende daer eenigh profijt konnen uyt raepen, altijdt moghen ſijn, en weſen uwe, ende uws Soons Dienaeren, nu inden tijt, ende blijven tot inder eeuwigheyt.

VOOR-REDEN.

Enghesien men ghemeynelijck seght, die het vier wilt vinden, moet het onder de asschen soecken, hier mede ons leerende: dat men geen saecke van consideratie lichtveerdighlijck en magh overloopen, wiltmer eenigh profijt uyt raepen: maer de selve wel insien, ende diepelijck gronderen, om soo te gheraecken aen het merch, ofte substantie van die saecke. Want het is waerachtigh, dat, die de keerne wilt smaecken, moet eerst de noote kraecken. Alsoo sietmen gebeuren in veel exempels. Die Peerelen soecken, die daelen ende duyckelen eerst indē gront vande diepe Zee, alwaer die alleen gevonden worden. Die Diamanten raepen, moeten eerst het ingewant der aerden door-breken, eer sy die ghewaer worden. De Goude oft Silvere mijnen sijn verborghen, en worden alleenelijck gegraeven uyt het diepste der aerden. Eene Kloeckhin, jae alle ghepluymde dieren, hebben daer toe besonderlijck hun klauwen, om de aerde daer mede te door krabben, tot dat sy hun aes daer in vinden. Alsoo Godt-minnende zielen, geneghen, ende toe-ghedaen tot de eere van Maria, *devoot tot haeren* Roosen-Crans, *is*

het ſaecken datghe profijt wilt doen met u Gebedt, datge haer devotelijck wilt groeten, ende de vruchten vanden H. Rooſen Crans *in uwe Ziele ghevoelen: gy en moet niet lichtelijck, noch lichtveerdighlijck de vijfthien Myſterien (waer op het Ghebedt vanden* H. Rooſen-Crans *gefondeert is) van het leven van* Jeſus *ende* Maria *overloopen: maer een luttel tijdts in het begin van yder Myſterie, ofte Thientien blijven ſtaen: ende met de ooghen van uw verſtant het Myſterie wat diep in-ſien, ende gronderen: ende ſoo de blaederkens van deſe Rooskens tuſſchen de handen van een Godtminnende Ziele, ende een devoot ghemoet wat vrijven, ende dan ſult ghy den geur, ende de ſoetigheyt in uwe Ziele ghevoelen. Het welck niet beter geſchieden en kan, als met uw verſtant, ghekomen ſijnde aen die HH. Naemen van* Jeſus, *ofte* Maria *in't midden vanden Weeſt-ghegroet, een weynich te blijven ſpelen, en mediteren op het Myſterie, datghe voor hebt. By Exempel: inde Boodt-ſchap vanden Enghel, als ghy in het leſen tot haeren H. Naem gekomen ſijt, peyſt hoe ſuyverlijck dat dit is in't werck gegaen, overdenckt hoe dat* Maria *de Maeghdelijcke*

delijcke ſuyverheyt, met de Moederlijcke weerdigheyt op geweegen, ende deſe Enghelſche deught voor de Moederlijcke vruchtbaerheyt, daer geen Maeghdelijcke reynigheyt en blijft, geſtelt heeft. Seggende, hoe ſal dat geſchieden, want ick geenen Man en bekenne.

Van gelijcken in het eerſte Myſterie vande vijf droeve, gekomen ſijnde aen den H. Naem Jeſus *inden* Ave Maria, *en loopt niet ras voort, maer laet het Myſterie u wat ter herten gaen: peyſende dat gy* Jeſum *uwen Salighmaecker ſiet liggen plat ter aerden, door trocken. ende door weyckt van het bloedigh Sweet, roepende tot ſijnen Hemelſchen Vader uyt een benautheyt des Herten.* Vader, dat dien Kelck voor by gaet; maer niet gelijck ick wil, maer gelijck gy wilt. *Alſoo heeft Chriſtus ſelf ſijne Gheeſtelijcke Bruyt, de Saelighe* Catharina de Adorna, *geleert.* Manip. Exemp. Sanctiſſimi Nominis Dei circa principium: *en wilt dan deſe Leſſe niet kleyn achten, die ſoo goeden Meeſter eens ghegheven heeft aen ſijne lieve Bruyt, ende die ſy ſoo wel onderhouden heeft. Peyſt dat hy deſelve aen u, ſijne minnende Ziele, nu oock is ghevende, ende dat uwe obligatie is, de ſelve in danck te nemen, ende neerſtelijck in't werck te ſtellen. Daerom die in't leſen vanden* H. Rooſen-Crans *wel gheoeffent ſijn.*

ende

ende de Deughden vande 15. *Mysterien wel weten in't werck te legghen, worden vermaent, dat sy hunne devotie thoonen, het merch daer uyt suygen, ende de beste blomme daer uyt lesen souden. Maer die inde devotie vanden* H. Roosen Crans *noch niet wel geoffent en sijn: ende aen wie de Mysterien noch niet wel bekent en sijn; ende die de Deughden van* Jesus *ende* Maria *ons achter-gelaeten, ende door de* 15. *Mysterien genoechsaem voor-gheschelt niet wel achter volght en hebben (aen welcke dit Boeckxken besonderlijck wort toe-gestiert) sullen de Mysterien hier op hun Orden vinden: ende eenige korte Meditatien houden op elcken* Ave Maria, *naer den eysch van yder Mysterie, daer altijt inblijvende, besonderlijck als de Naemen van* Jesus, *ofte* Maria *gelesen worden. Ende om dit beter in't werck te leggen, sal ock seer profijtelijck sijn te weten de leeringe vandē H. Franciscus de Sales in sijne in-leydinghe tot een devoot, ende Godt vruchtigh leven, alwaer hy leert dat een devote, ende mediterende Ziele haer selven moet tegenwoordigh stellen met haer verstandt op die plaetsen, daer het Mysterie geschiet is: ende haer selven, daer onder die persoonen voeghen, als eenen meedooghenden aenschender van allen t'gene, dat daer is omgegaen. By exempel in het eerste Mysterie, peyst dat gy sijt*

in

in het Celleken van Maria, *daer sy sit en bidt, dat gy den Engel tot haer siet ingaen om haer Feestelijck, ende oodtmoedelijck te groeten, van Godt self daer toe gesonden, peyst met wat eerbiedinghe gy daer soudt staen, als gy dit voor u oogen saeght geschieden. Daerom sal ick int kort de Mysterien, ende de plaetse, daer het Mysterie geschiet is, ende de principaelste Persoonen die daer tegenwoordigh gheweest sijn; in dit boeckxken uyt-drucken, soo dat den leser de selve daer in't kort altemael sal vinden: ende die niet en konnen lesen, konnen sien inde Plaet, ofte Schilderije, gelijck in eenen claeren spieghel het heel Mysterie, plaetse, ende Persoonen.*

Ende op dat den devoten Leser vanden H. Rooſen-Crans *niet en soude manqueren, ofte ontbrecken, soo sullen voor yder Thientien eenige korte oeffeningen, oft op het Mysterie, oft op de Deughden by-gevoeght worden. Ende om dat den* H. Rooſen-Crans *eene Schole is, daermen Deughden moet leeren oeffenen, sullender voor elcke Deught, die ons van* Christus, *ofte* Maria *in elck Mysterie achter-gelaeten sijn, eenige bemerckingen voor gaen, uyt de welcke men sal sien, wat datmen moet doen om die Deught te bekomen, ende om de selve bekomen hebbende, wel te bewaeren, ende oock wat datmen moet laeten om de selve niet te verlie-*

verlieſen. Ende om te thoonen, dat den H. Roo-ſen-Crans *is eene Schole der Waerheydt, ſullen nae de uyt-legginge vande* 15. *Myſterien, volgen* 15. *Mirakelen, ofte waerachtige geſchiedeniſſen, die deſe waerheyt ſullen beveſtigen, ende goet maecken.*

HET

HET BROEDERSCHAP
VANDEN
H. ROOSEN-CRANS

Is het Alder-weerdighſten : haer Ghebedt het Alder-krachtighſte : haere Teeckenen de Alder-ſnelijckſte, ende haere Aflaeten de Alder menighvuldighſte.

ONder alle de Broederſchappen, die in-de H. Kercke op-gherecht ſijn, ofte oyt op-gherecht ſullen worden, is dat het principaelſte, het welck buyten ſijnen Patroon, oft Patronerſſe; daer het aen toe-gheeyghent is, heeft goede, vaſte, ende ſtercke fondamenten, daer het op ſteundt, ruſt, ende vaſt gaet : ſonder de welcke het gheen Broederſchap, maer eene enckele devotie, die aen alle Broederſchappen gemeyn is, ſchijnt te weſen. Soo datmen hier van ſpreken moet, gelijckmen ſoude ſegghen van een Huys, Caſteel, ofte Stadt, de welcke goede Fondamenten onder haer heeft : daerom heeft *Chriſtus* ſelf dien Bouw, ende wyſen Bouw-Meeſter gepreſen, die ſijn Huys getimmert heeft op eenen ſteen : (a) *waer op de winden, ghevallen, ende de water-vloeden aen ghe-ſpoelt ſijnde, en hebben dat Huys niet konnen hinderen om dat het op eenen vaſten grondt-ſteen gebouwt was*: ghe-

a *Matth. 7.*

„gelijck hy oock ſeght, eenē ſotten Bouw; ende ee-
„nen dwaeſen Bouw-meeſter te weſen, die ſijn huys
„op het ſant ſoude geſet hebbē: alwaer de blaeſende
„windē, ende de raeſende golven, ende vloyende wa-
„ter-ſtroomen ſleypen dat ſant wegh, ende dat huys
„valt het bovenſte onder, ende ſijne ſchaede, ende
„ſijne ſchande is ſeer groot. Maer den *H. Rooſen-Crans*, is eenen alder ſterckſten Bouw, vanden alder-wijſten Bouw-Meeſter, op de alder-vaſte hoeck-ſteenen, dat is, op de 15. Myſterien, gefondeert. Alwaer dat het, als op 15. Pilaeren, ofte Colommen ruſt, ſteundt, ende vaſt gaet buyten alle peryckel, ſonder eenighe vreeſe, ofte achter-dencken van eenige ſchaede, ofte ongeval, ſoo dat den Heer hier van magh ſeggen, (a) *ick heb ſelf ſijn Colommen verſterckt*: ende ick hier voor den dagh magh brenghen de woorden van David: (b) *Dat ſijne kant-ſteenen geleyt ſijn op de Heylige Berghen, dat den Heer de Poorten van Sion lief gehadt heeft, boven allen de Ghebouwen van Jacob*, Die door de Vyanden niet en ſullen verwoeſt worden, door ouderdom niet en ſullen vergaen, maer tegen allen op-val ſullen ſtantvaſtigh ſtaen. Want deſe Schriftuer (c) in den zedelijcken ſin van *Jeſus* ende *Maria*, op wiens twee levens den *H. Rooſen-Crans* is ruſtende, kan verſtaen worden.

Want dat *Jeſus* ende *Maria* Heylighe, hooge; ende ſtercke Berghen ſijn, van alle ſoorten van deughden, gratien, ende volmaecktheden, welcke in alle Perfectien, boven alle de andere ſeer hoogh uyt-ſchijnen, en ons voor-ſchijnen, om door de

a *Pſ.* 74. b *Pſ.* 86. c *Hugo Card.*

de gratie in onſe volmaecktheden door verlicht te worden, ende hunne deughden nae te volgen; en is niet alte ſeker. Want is het ſaecken dat de Heyligen dickwils inde H. Schrifture Bergen geſeyt worden, gelijcker geſchreven ſtaet (a) *Montes in circuitu ejus*, veel te meer *Chriſtus* en *Maria*. (b) *Maria* is eenen hoogen ende verheven Bergh, ſeght Bernardus. Soo dat den *H. Rooſen-Crans*, ghefondeert op *Jeſus*, en *Maria*, wiens twee levens door de 15. Myſterien lanck ende breet worden uyt-geleydt, ruſt als op hooge berghen, ende is als eenen muer, Caſteel, ofte Bolwerck tegen alle vyanden van *Jeſus*, ende *Maria*, op wat tijden, oft van wat Ketterijen, die geweeſt ſijn. Gelijck *Maria* aen Dominicus, die eenen kloecken voor-vechter tegen de Ketters, eenen grooten Lief-hebber van *Maria*, ende eenen vromen beſchermer van haere eere, altijdt geweeſt is, ſelf veropenbaert, ende kenbaer gemaeckt heeft. Want als hy ghefonden is, om de Ketterijen der Albigoiſen, die de eere van *Maria* ſeer quetſten, ende de weerdicheyt van *Maria* ſeer verkleynden, heeft ſy hem geſeyt (c) *gaet Dominice, predickt mijnen Pſalter*, dat is, den *H. Rooſen-Crans*, die met de Pſalmen van David in't ghetal over een komt. *Want het is het fondament van het gheheel nieuw Teſtament: ende deſe maniere van bidden* (*ſeyde ſy*) *is ſeer licht voor alle Menſchen, Seer aenghenaem aen mijnen Sone, ende ſeer krachtigh tegen alle Ketterijen, om die uyt te royen.* Soo dat David ſeer wel ſeydt, dat ſijne Fondamenten gheleydt ſijn op HH. Bergen, want den oorſpronck van den *H.*

a *pſ.* 124. b *S. Bern. c in vita S. Domin.*

H. Rooſen-Crans is Godt ſelf, een in weſen, ende dryvuldigh in Perſoon, ghelijckmen uyt allen de 15. Myſterien ghenoeghſaem kan ſien voor ſijn ooghen, hoe dat Godt den Vader niet alleen den Enghel, maer oock ſijnen Sone ghefonden heeft, hoe dat den Sone inde werelt komende, de werelt verloſt heeft, hoe dat den H. Gheeſt gedaelt is over *Mariam* haer overlommerende door ſijne gratie, &c., dit Broederſchap heeft de Alder-heylighſte Maghet ende Moeder Godts *Maria*, Coninginne van Hemel, ende van Aerde als beſondere Patroonerſſe, aen wie dat het alleen toe gheeyghent wort. Den Heyligen Vader, ende Patriarch Dominicus, die onder de Heyligen den minſten niet en moet gherekent worden, Als ſijnen eerſten ghever aen deſe werelt, (a) ende fondateur ofte inſtelder: de vyfthien Myſterien, als vyfthien hoeck-ſteenen, oft om beter te ſeggen, 15. HH. Berghen, daer dit Broederſchap, als eene ſtercke ſtadt op ruſt eñ gefondeert is, op de wijſe van dry ordens: te weten, de vijf blijde Myſterien, beſonderlijck toe-ghe-eyghent aen den Vader, vijf droeve aen den Sone, die de ſelve met ſijn Bloedt beſproeydt, ende gheſeghelt heeft, de vijf glorieuſe aen den H. Gheeſt, die hier over ſijn gratie beſonderlijck uyt-geſtort heeft. Soo dat den Heere ſelf, te weten Godt een in weſen, eñ Dryvuldigh in Perſoon ſijn Colommen verſterckt heeft, ofte de H. Berghen als ſijn Fondamenten ſelf gheleyt heeft, ſonder te konnen ghehindert worden. Want die daer op gefondeert ſijn, dat is, in dit Broederſchap geſchreven ſijn, en ſullen de

a *Leo X.* win-

winden van een Duyvelſche Hooveerdigheyt en ſullen u daer, ghelijck ſy Adam en Eva in't Paradijs gedaen hebben, komen beſtormen : maer de Broeders en Suſters inden *H. Rooſen-Crans* ſullen altijdt moghen ſegghen. (a) *De hooveerdige handelden Goddeloos t'allen tijden : maer van uwe Wet en ben ick niet een hayr af-gheweecken.* v. mirar. 3. Noch de ſchuymende baeren van een vraecknemende gramſchap en ſullen u daer ingheſchreven konnen deiren, gelijck ſy (b) *Cain op het Velt tegen ſijnen Broeder Abel gedaen hebben*:Maer van alde Broeders ende Suſters vanden *H. Rooſen-Crans* ſalmen moghen ſeggen. (c) *Wort Gram, maer en wilt niet ſondighen.*v.mirac.6. 7. &c. Noch de invallende wateren van Venus,(diemen ſeght eerſt uyt de Zee haeren oorſpronck genomen te hebben) met haere bekoringen,en ſullen den Bouw van u deughtſaem leven konnen te neer worpen : ghelijck ſy gedaen hebben aen (d) *Amnon, en Thamar* : oft gelijckmen leſen vanden (e) *Koninck Herodes met de Huyſvrouw van ſijnen Broeder*, waer over hy van S. Jan-Baptiſt beriſpt is geweeſt : maer de in-geſchrevene Broeders vanden *H. Rooſen-Crans* ſullen mogen ſeggen : (f) *Het vloeyende water heeft ſtil geſtaen.* v. mirac. 1. Daer en boven beſluyt den heelen *Rooſen-Crans* in hem 150. Enghelſche Groetenijſſen,altemael nae den Nomber vande Pſalmen van David, welcke oock hondert en vijftigh ſijn, Soo dat de Broeders op eenen heelen *Rooſen-Crans*

a *Pſ.* 118. *memor. eſto.* b *Gen.*4.v.8. c *Pſ.*4. d 2.*Reg.* 13. e *Mar.* 6. f *Exo.* 15.

hondert en vijftigh-mael de partye vanden Engel Gabriel spelen, ende *Mariam* hondert en vyftigh mael Groeten, ende hondert en vyftigh-mael Godt met haer komen te wenschen. Met eenen Vader onse naer thien Weest ghegroeten, t'samen 15. in't ghetal, Godt soo hertelijck biddende, dat wy door sijne gratie de thien Gheboden Godts, en de vijf Gheboden vande H. Kerck, t'samen 15. wel moghen onderhouden met woorden, wercken, ende begheerten: waer van gheschreven staet: (a) *Wilde tot het leven ingaen, onderhoudt de Gheboden.* Oft om Godt (b) *met dien Knecht oodtmoedelijck vergiffenisse te bidden*, dat hy ons die schulden wilt quydtschelden, die wy teghen de 10. Geboden Godts, ende de 5. Gheboden van de H. Kerck, ghemaeckt hebbe. Yder thientien bestaet in eenen Vader onse en 10. *Ave Maria* om datmen op dien tijdt langh ghenoegh op yder Mysterie kan mediteren, ende niet meer: op datmen de andere niet en soude moeten overslaen, alsmen op een al te langh soude blijven staen. Soo dat de ghetallen vanden *H. Roosen-Crans* Geheylight sijn, ende inde H. Schriftuere dickwils, namentlijck in't getal der Psalmen gemelt worden, ghelijck Ambrosius seght vande 4. ofte 8. Saligheden (c) *Mysticum numerum reseravit.* Dat den eenen oft den anderen Evangelist een verborghen ghetal stelt, verr' buyten alle Superstitieuse, oft Goddeloose getallen. Den *H. Roosen-Crans* is dan (om met een woort kort te maecken) van het eerste tot het leste toe, een ghedueigh over-peysen, beminnen, mediteren, ende naer-volghen van het

H.

a *Matth.* 19. b *Matth.* 18. c *l. 5. in Luc. c. 6.*

H. leven *Christi Jesu*, ende sijne gebenedijde Moeder Oft een levende Schilderije, waer in wy voor ons oogen aensien die twee suyvere levens, van *Christus* ende *Maria*: Oft ghelijck eenen open Boeck inden welcken wy alle daeghen lesen ende herlesen, de wercken van *Christus* ende *Maria*, oft, om te sluyten, den *H. Roosen-Crans* is eenen suyveren Spieghel, inden welcken wy daeghelijckx contempleren, ende de uyt-muntende Deughden van *Jesus* ende *Maria* naer ons kranck vermoghen pooghen te oeffenen, hun wercken hier nae te volghen, ende de Glorie met hun hier nae te genieten. In desen Spiegel sien wy oock met een droefheyt allen ons kranckheden, fauten, en ghebreken, om die te beteren, en naer ons kranck vermogen uyt te royen, en door de voorspraecke van *Maria*, de hulpe, ende gratie hier toe versoecken, want dit Broederschap rust op H. Fondamenten, die noyt en sullen beswijcken. Soo dat ick hier van magh segghen dat den H. Vader Chrysostomus seght vande oodtmoedigheyt, (a) *is het saecken, seght hy, dat jemandt thien duysent Deughden wilt oprechten, ghelijck sijn, Aelmoessen, Ghebeden, Vasten, jae alle de andere Deughden t'samen wilt op-bouwen, ten sy (seght hy) datge de Oodtmoedigheyt als een sterck, ende vast Fondament eerst hebt gheleyt, het sal altemael te vergheefs gheslelt worden.* Maer inden *H. Roosen-Crans* daer ligghen de Fondamenten vast, de 15. Mysterien van onse saligheyt, bouwt uw Devotie daer op, ende noyt en salse ghehindert worden. Soo dat ick dit Broederschap, segghe het Alder-weerdighste, niet dat ick de andere daer door

a *Orat. de humil. tom. 5.*

wil laecken, oft kleyn achten. Maer ick segh hier tot lof vanden *H. Roosen-Crans*, dat Hieronymus seght vande Suyverheyt. (a) *Dat en is den Houwelijcken Staet niet te nae sprecken* (*seght hy*) *alsmen den staedt vande Maeghdelijcke suyverheydt daer voor stelt. Want hy desen inder daet verre te boven gaet*: noch jemant en komt de Maen, noch de Sterren daerom te verachten, als hy seght dat de Son haer in klaerheyt te boven gaet, ende niemant en wilt Silver, Coper, Ten, &c. daerom verstooten, als hy seght, dat Gout kostelijcker is, want dan seght hy maer de waerheydt, die dier van is, en die een jeghelijck bekent is: soo is het Broederschap vanden *H. Roosen-Crans* het alderweerdighsten, om dat het heeft de alder-heylighste Fondamenten.

Sijn Ghebedt is oock het Alder-krachtighste, want dese devotie bestaet uyt het Ghebedt des Heeren, in het welcke (gelijck *Augustinus* seght) alles wort gevraeght, t'gene in alle andere Gebeden versocht wort. Ende uyt de Engelsche Groeteniſſe waer door den Engel Gabriel het Hert heeft ghewonnen van *Maria*, en wy de gratie door haer van *Christus*.

Haer teeckenen sijn oock de alder-kennelijckste. Ghelijck *Christus* seght, ten sy datge teeckenen en wonderbaerheden siet gy-lie en ghelooft niet. Want den eersten Sondagh van October, ende van yder maent, (den welcken te voren aen de Christene Geloovige maer bekent en was, ende geviert wierdt ter oorsaecke van den vollen Aflaet verjont aen de Broeders ende Susters vanden *H. Roosen-Crans*) is nu t'sedert den Jaere 1571. de heele H. Kerke door vermaert

a *Epist. 22. ad Eustoq.*

maert, ter oorſaecke van die wonderbaere, ende mirakeleuſe Victorie als dan tegen der Erf-vyant van het Chriſtendom bekomen door de devotie van de Broeders ende Suſters van den *H. Rooſen-Crans.*

Haer Privilegien ſijn de Alder-menichvuldighſte, ende het alder-lighſte om te verdienen, want om *vollen Aflaet* te verdienen reyſen ſommige nae Roomen, andere nae S. Jacob in Gallicien, naer Scherpen-Heuvel, &c. andere doen groote onkoſten. Maer inden *H. Rooſen-Crans* om *vollen Aflaet* te verdienen en moetmē niet eenen voet verſetten van ſijn plaets, noch een duydt uyt-gheven. Maer (a) *houdende uw Ur-ghebedt, leſende devotelijck eenen Rooſen-Crans van 15. Thientiens*, in uw Kaemer, in uw Bidt-plaets, oft inde Kerck (dat het beſte is) verdient gy *vollen Aflaet.* (b) *Leſende een Mis, oft doende een Miſſe leſen vanden H. Rooſen-Crans, oft de ſelve devotelijck hoorende, vollen Aflaet.* Ontfanghende (c) *de Abſolutie die vande Paters Predik-Heeren, oft van hun daer toe ghecomiteert in uw uyterſten, vollen Aflaet. Ofte aen-roepende in uw leſten devotelijck den Soeten Naem Jeſus*, ſegghende, *Jeſu* ontfermt u mijnder. Oft *Jeſu* ſijt my ghenaedigh, *vollen Aflaet.* Soo dat den *H. Rooſen-Crans* is ghelijck een Stadt ghebouwt op H. Bergen, alwaer nacht en dagh de waeckers ſijn, op dat den Vyant den Duyvel der Hellen daer geen macht en ſoude aen hebben, die gewapent ſijnde, het Beddeken van Salomon, dat is uwe Ziele, wel bewaeren.

a *in Bul. Roſa.* b *Clem. X.* c *Pius V.*

ONDERWYSINGHE,

HOE MEN DEN

H. ROOSEN-CRANS

MOET LESEN.

OP *dat den devoten Leser vanden* H. Roosen-Crans, *wel soude bidden, ende gheen berisp-inghe en soude krijghen by Godt, ende niet en soude wesen* (*a*) ghelijck eenen Mensch, Godt tenterende, hem alleen maer biddende uytwendigh met de lippen; (*b*) ende niet inwendigh metter herten. *Soo ist datter in't lesen van den* H. Roosen-Crans, *ghelijck oock in alle andere Ghebeden, die wy Godt willen aengenaem maecken, ende van hem verhoort worden, moet sijn een inwendighe, ende een uytwendighe devotie. Door de inwendighe moet den Mensch door het Gheloof sijn selven stellen inde tegenwoordigheyt Godts:* (*c*) die over al teghenwoordigh is: *oft u selven door u Memorie, Verstant, ende wille op-sluyten in die plaetse, daer het Goddelijck Mysterie gheschiet is, ofte u stellen onder die Persoonen, die daer present sijn gheweest: alles, als eenen devoten aensiender te willen speculeren, dat daer is om ghegaen, ende buyten het selve, voor dien tijdt, niet te willen weten. By exempel: in het derde blyde Mysterie, peyst datge sijt in een arm Stalleken met* Maria, *en nefens* Joseph *neer-knielt voor het Cribbeken, daer het Kindeken* Jesus *neer-light op een weynighsken hoy en stroy, tusschen eenen Os ende Esel: datge de Engelkens op't Stalleken hoort singhen, Godt lovende: datghe de Her-*

a *Eccl.* 18. b *Matth.* 15. c *Hier.* 2.

Herderkens, ofte de Koningen siet aen-komen met hun offerande om het Kindeken te aenbidden, &c. dan en sullen u geen verstroytheden bevanghen: noch quaede bekoringen over-komen. Door de uytwendighe Devotie salmen (als het gevoegelijck kan gheschieden) *den* Rooſen-Crans *lesen al knieleude met de leden recht op, sonder met het Lichaem yvers tegen te steunen, want dat verweckt quaede beroerten: ofte met de Elle-bogen yvers op te rusten, want dat verweckt tot geeuwen, tot gapen, tot slapen, met neergeslagen oogen om alle verstroytheden te beletten: met de handen te saemen, ofte Cruys-wijs voor de borste, met een uytwendighe stilligheyt, ofte inghekeertheyt des ghemoets. Welcke lichaemelijcke ghesteltenisse uyt sijn selven, alwaert datter het Ghebedt niet by en was, een devotie schijnt te wesen. Ghelijckmen in een Kindt soo danigh voor sijnen Vader, ofte Meester ghestelt, soude konnen oordeelen. Dese maniere van bidden, heeft ons geleert, ende oock dickwils ghebruyckt den Saligen Franciscus de Sales, ende Godt gaef dat wy sondarige Menschen de selve wat beter quaemen nae te volghen, wy en soudeu soo veel verscheyden invallinghen niet ghevoelen: noch soó dickwils van ons Ghebedt worden af-ghetrocken:* (a) noch de gerucht-maeckers, ende pijpers van ons *Huys-houwen en souden in ons herssens soo dickwils niet spelen.*

a *Matth. 9.*

VYF EYGENDOMMEN

NOODIGH

TOT EEN OPRECHT GHEBEDT,

DIE INDEN

VADER ONSE

ALTEMAEL BESLOTEN SYN.

ALIST het saecken dat het Ghebedt in sijn eyghen selven een saeck schijnt te wesen, die seker en vast gaet, ende gheen conditie van noode en schijnt te hebben, om te verkrijghen dat ghevraeght wort, Jae dat *Christus* self absolutelijck ende recht uyt seght. (a) *Vraeght ende gy sult verkrijghen*: Nochtans de Theologanten ende Godts-gheleerden, versoecken ende stellen eenighe Conditien, sonder welcke het Gebedt Godt niet aenghenaem en kan wesen, noch en sal van hem verhoort worden, noch op-doen dat het komt te versoecken. (b) Onder welcke de eerste Conditie is, (c) dat het gheschiet *met een vast betrouwen* van seker verhoort te worden. Welcke Conditie besonderlijck toe-comt aen het Ghebedt des Heeren: (d) *Want dit Gebedt gemaeckt*

a *Joan.* 16. *Luc.* 11. b *S. Tho. opusc.* 7. c 1. *Secura.* d *Matth.* 6. 1. *Hu.* 2.

gemaeckt is vanden eenighen *Middelaer tusschen Godt ende den sondarigen Mensch*, ende onsen Advocaet *Jesus Christus*, Godt, ende t'samen Mensch: (a) *in wie alle Schatten ende Thresoyren van Wijsheyt besloten sijn.* Soo dat wy Godt hier van het syn bidden, ende sijn woorden, die hy ons voor-speelt, hem voor stellen: die den Sone by den Vader voor goedt houdt, en als sijn eyghen mentineert, ende voor staet. (b) *Daerom en spreeckt Godt hier in ons niet aen, (gelijck hy in het out Testament gesproken heeft) door de Patriarchen ende Propheten; maer hy spreeckt hier tot ons,* ende leert ons hier bidden, *door sijnen eenigen Sone, inden welcken hy hem wel behaeght heeft:* die hy (c) *ingestelt heeft erf genaem van alles, en waer door hy de werelt geschapen heeft.* Soo dat wy in dit Ghebedt mede brenghen het eyghen goet-duncken, en wel-behaegen van den Sone self: ende hier door ghewaepent sijnde (d) *met een vast betrouwen, ende sekerheyt van ons verssoeck mogen gaen tot den Throon van gratie, op dat wy bermhertigheyt verwerven, ende gratie vinden in onsen noodt.*

De tweede Conditie is; datmen vraeght (e) *dat geoorloft, betaemelijck, ende profijtelijck*

a *Col.* 2. b *Heb.* 1. c *Matth.* 3, *Heb.* 1. *Joan.* 1. d *Heb.* 4. e 2. *Recta.*

lijck is tot onse Saligheyt, gelijck Damascenus seght. In welcke conditie niet alleen vele werelijcke Menschen haperen, als sy van Godt door hun Ghebedt vraeghen Rijckdommen, Wellusten, Staeten, en ydelheden van dese Wereldt, de welcke hun dickwils sweerden sijn, waer mede sy hunne Ziele, comen te quetsen, ende te dooden; gelijck de Exempels uyt de Schrifture ons ghenoech bewijsen: maer oock de Heylighen self, hebben hier in verstelt ghestaen, gelijck Paulus seght. (a) *Wy en weten niet wat wy bidden, gelijck het betaemt*: ende de Apostelen, om hier gerust te sijn, he ben den Heer instantelijck gebeden segghende, *Heer leert ons bidden*: ende den Heer hun Ghebedt verhoorende, heeft hun geseyt gylieden sult soo bidden; (b) *Onsen Vader die sijt inde Hemelen*, &c. Daerom sijn in dit Ghebedt alle vraghen goet, noch en hebben geen ander approbatie van doen, maer den Aucteur alleen is ghenoechsaem.

(c) De derde Conditie is dat het Gebedt wel geordonneert zy: welcke goede oorde in dit Gebedt seer volmaecktelijck gevonden wort. Want hier in worden de Geestelijcke goederen gestelt, voor de lichaemelijcke: de Hemelsche begheert voor de aertsche, ende de-

a *Rom.* 8. b *Matth.* 6. c 3. *Conditio ordinata.*

de eeuwige verſocht voor de verganckelijcke: altemael nae de leeringhe Chriſti, ſegghende. (a) *Soeckt eerſt het Rijcke Godts, ende de reſt ſal u toe geworpen worden.*

(b) De vierde Conditie is, dat gheſtort wort *met eene vierige devotie*, welcke devotie in het Ghebedt, (c) *is ghelijck de Olie ofte vettigheyt*: waer door het Ghebedt ons beſt af-gaet, en aen Godt meeſt aengenaem wort. Maer om dat de devotie meeſt gehinder, ende geſtoort wordt, door de menichvuldige woorden, ende lange prologen, gelijcker geſchreven ſtaet, (d) *maer biddende en wilt niet veel ſprecken*: Soo heeft Chriſtus ſijn Gebedt kort ghemaeckt, het ſelve beginnende ende ſtuytende niet meer als met ſeven Vraegen, die oock ſeer kort ſijn. Maer aenghеſien de Devotie haeren oorſpronck neemt uyt de Liefde, ſoo tot Godt als tot onſen Even-naeſten, ſoo vertoont haer de ſelve in dit Ghebedt ſeer uyt-nementlijck, ende ſpert hier haer ſelven als met twee Vleugels uyt tot Godt, ende onſen even menſch. Ten eerſten, om de Goddelijcke Liefde aen te wijſen, Noemen wy hem *Vader*. Seggen wy, *Geheylight ſy uwen Naem* &c. ten anderen om de Liefde tot onſen Even-naeſten te toonen en ſegghen wy niet *mijnen Vader*, *my ſy*

toe-co-

a *Math.* 6. b 4. *Devota.* c *Pſ.* 62. d *Matth.* 6.

toe-comende u Rijck, (a) (*want dat ſoude eyghen baet-ſoeckinge ſijn*(dat de liefde tegen gaet) maer voor een jeghelijck in't gemeyn ſegghen wy, *onſen Vader, ons ſy toe-comende u Rijck. Geeft ons heden ons daegelijckx Broodt* &c.

(b) De vijfde eñ leſte Conditie is, dat het Ghebedt moet oodtmoedigh ſijn. (c) *Want het Gebedt der oodtmoedige, ende ſaechtmoedige heeft altijdt den Heer behaeght.* David ſeght, (d) *Godt heeft aengeſiẽ het Gebedt der oodtmoedige*, ende hun Gebedt en heeft hy noyt verſmaedt. Ende *Maria* heeft gheſeyt. (e) *Hy heeft aengeſien de oodtmoedigheyt van ſijn Dienerſſe.* Ick ſtel een Exempel (f) *inden Oodtmoedigen Publicaen*, welcke alder-diepſte oodtmoedigheyt in dit Gebedt aldermeeſt onderhouden wort, als wy belijden niet van ons eygen-ſelven te hebben, maer alles tot ons daeghelijckx broodt toe, vande liberaele ende milde Handt Godts(daer de Vogelkens des Lochts oock uyt gheſpijſt worden) oodtmoedelijck verſoecken, ende lanckmoedelijck verwachten, alſme ſeggen, *geeft ons heden ons dagelijckx broodt.*

a *Cor.* 13. b 5. *Humilis.* c *Judith.* 9. d *Pſ.* 101. e *Luc.* 1. f *Luc.* 18.

WEERDIGHEYT
OFTE
VYTNEMENTHEYT
VANDEN
VADER ONSE.

Aenghesien dat de vyf Conditien, die tot een goet, ende volmaeckt Ghebedt verſoght worden, altemael geheel ende volkomentlijck in het Ghebedt des Heeren (ghelijck hier voor geſeyt is) beſloten ſijn. (a) Soo iſt datter onder allen de Gebeden, die onſe Moeder de H. Kercke ons voorhoudt, ende de welcke alle Chriſtene Menſchen behooren, jae ſchuldigh ſijn te leſen, *om de Goddelijcke gratie te bekomen, om den Vyandt den Duyvel der Hellen te overwinnen, ende om alle qualen van ons te weeren &c. is wel het principaelſte het Ghebedt des Heeren, ofte den Vader onſe: het welck het eerſte is, ende het principaelſte vande Gebeden, daer den* H. Rooſen-Crans *uyt beſtaet, en waer in alle Broeders en Suſters van dit Aerts-Broederſchap haer beſonderijck moeten oeffenen, iſt ſaecken dat ſy hunne obligatie wel willen quyten, de Aflaeten verdienen, ende vande Privilegien willen deelachtigh worden. Soo datter gheen Heyligher, geen Weerdigher, geen Profijtigher, noch aen Godt geen aenghenaemer Ghebedt*

(a) *S. Thom. 22. q. 83. a. 3. ad 2.*

bedt en kan ghesproken worden. als het Ghebedt des Heeren. Daer en boven het is ook het alder-lichtste Ghebedt, onder allen de Ghebeden, ende het alder-bequaemste Ghebedt voor een jeghelijck t'zy groot oft kleyn, Rijck oft Arm, gheleert oft ongheleert, dat men het lichtste kan leeren, het beste verstaen, en daermen het minste in kan haperen. Want niemant en isser by nae (uyt-ghenomen de kleyne Kinderen die het ook van jonckx af-aen met het sogh van hun Moeders in-ghestort, en in-gheplant wort) oft sy weten den Vader onse: ende konnen den selven profijtelijck lesen, op alle tijden en stonden, in het op-staen, eten, slaepen gaen, t'huys, inde Kerck, buyten de Kerck: noch hitte, noch koude, en sal desen boeck lichtelijck uyt de handen doen vallen: noch het licht, noch het duyster ghesicht, dat niet meer in Boecken en siet te lesen, en kan hier eenighe af-breucke doen, want den Boeck van dit Ghebedt is de Memorie die over al met ons gaet. Daer om sal ick den Vader onse hier in't kort een weynighsken uyt-legghen, op dat den devoten Leser vanden H. Roosen-Crans *beter soude connen sien, ende verstaen, wat hy vraeght, als hy den* Roosen-Crans *devotelijck comt te lesen.*

IN-

INLEYDINGHE

TOT HET

GHEBEDT DES HEEREN.

Onſen Vader die ſijt inde Hemelen.

OM dat de eeuwige Wijsheyt des Vaders, ende den minnaer van onſe Zielen, *Chriſtus Jeſus* Godt ende t'ſamen Menſch, (a) *Aen wie alle playſieren ende ghenuchten ſijn, te weſen met de Kinderen der Menſchen*, onſe herten tot hem ſoude trecken, ende dat wy Kinderen der Menſchen ons hert eens ſouden af-trecken van alle aerdtſche ſaecken (die als eenen roock vergaen,) ende eens ſouden op-heffen tot de Hemelſche goederen, (die altijt blijven) ende eens wenſchen met Godt te weſen: ofte met Paulus (b) *ſouden onſe verſaminghe inde Hemelen houden*: ſoo ſeyndt hy ons niet tot eenen Monarch, ofte ſterffelijcken Coninck van deſe Werelt; het welck nochtans veel ſoude ſijn, eñ met recht groot geacht ſoude moeten worden, alſmen ſeyde met de waerheyt aen een arme ſlave, oft aen eenen gemeynen man: gaet tot dien Monarch, ofte tot dien Coninck als ſijn Kint, ende hy ſal u met een Vaderlijcke omhelſinge ontfangen. Maer *Chriſtus* ſeyndt ons hier tot den Coninck der Coningen, tot den Monarch, Schepper, ende Regeerder van deſe Werelt, in wiens macht alles geſtelt is, die ons meer kan geven, als wy konnen vraegen, als tot onſen algemey-

a *Prov.* 8. b *Phil.* 3.

gemeynen Vader. Seggende : (a) *Onsen Vader die sijt inde Hemelen.* Want niet en isser op der aerden dat meer treckt als het hert van een Kint, om te sijn met sijnen Vader: ende niet en isser dat meer begeert wel te doen aen sijn Kinderen, als het hert van eenen Vader. Daerom wort onse hope van onse Saligheyt hier ten uytterſten versterckt, ten hooghsten vermeerdert, en ten alder-diepsten versekert, als wy aen Godt mogen seggen, die ons sijnen Hemel kan geven; *Onsen Vader.* Noch dit geluck en is noyt te voren gebeurt aen de Kinderen van Israël, hoe devoot, hoe groot, hoe Heyligh sy geweest sijn: Maer het moest hun genoech sijn, dat sy den Heer vreesden als Knechten, (b) *ende hem aen-riepen als den Godt der Heyrscharen*, die vreeselijck is: (c) *ende tot wien de Kinderen van Israël uyt een vermijtheyt niet en derfde spreken.* Maer inde nieuwe Wet der gratie seght hy, die macht heeft om te gebieden aen ons altemael. Gy sult soo bidden: *onsen Vader die sijt inde Hemelen.* Sijnde onsen Vader, ten eersten: (d) *om dat hy ons gheschaepen heeft naer sijn Beldt ende ghelijckenisse:* het welck hy aen andere Schepsels hier geweygert heeft. Ten tweeden (e) *om dat hy ons door de gratie heeft aenghenomen als wettighe Kinderen, ons instellende Erfgenaemen van sijn Rijck.* Ten derden (f) *om dat hy ons door sijnen eenigen Sone Jesus-Christus, gerantsoeneert heeft, van het Jock des Duyvels*, ende ons in het H. Sacrament des Doopsels, door sijn Bloet vande sonden gesuyvert heeft. Ten lesten om dat hy ons sijnen H. Geest in-gestort heeft, inden welcken wy seggen, (g) *Abba Vader* die sijt inde Hemelen.

a *Matth.* 6. b *Ps.* 75. c *Exo.* 20. d *Gen.* 1. e *Rom.* 8. f *Joan.* 3. g *Rom.* 8.

EERS.

EERSTE VRAEGHE.

Gheheylight zy uwen Naeme.

OM dieſwille dat den Sone Godts alle twijfelachtigheyt van onſe herten ſoude wechnemen, noch dat ons niet al te wonder en ſoude duncken ſijne in-leydinge tot dit Ghebedt: noch op dat wy niet vermeydt en ſoude ſijn, om te gaen tot ſijnen Hemelſchen Vader, als tot den onſen, ende aen hem ſeggen, *onſen Vader, &c.* Soo leert hy ons inde eerſte vraeghe van ſijn Ghebedt bidden: ſeggende; *Gheheylight zy uwen Naeme.* Ons verſekerende van ſijne waere Voor-reden. Want het is eygen aen alle deughtſaeme, ende wel geboren Kinderen hunne Ouders te beminnen, hunne eere voor te ſtaen, hunnen lof te verkondigen, hunnen Naem en Faem groot te maecken, van hun alle goet te ſpreken, ende aen hun alle goedt te wenſchen. Ende dat leert het vierde Gebodt: *Eert Vader ende Moeder:* Alſoo begeert *Chriſtus*, dat wy als op-rechte, ende waerachtighe Kinderen van ſijnen Vader, hem als onſen genaedigen, ende goedertieren Vader ſouden bidden, ſegghende; *Gheheylight zy uwen Naeme.* Verſtaende door ſijnen Naeme Godt ſelf, als Almachtigh, Eeuwigh, Bermhertigh, oneyndelijck: Schepper, Bewaerder, ende Regeerder van alles, ſoo ſienelijck, als onſienelijck: (a) *Die is den Koninck der glorien, ende gheſeyt wort den geweldighen, ende machtighen Veldt-heer der Victorien:*

a *Pſ.* 23.

een in weſen, ende dryvuldigh in Perſoon, den Vader, den Sone, den H. Geeſt, aen wie het Hemelſch Hof nacht, ende dagh (a) *ſinght Heyligh, Heyligh, Heyligh.* Waer oock kan by-ghevoeght worden in het nieuwe Teſtament, den Soeten Naem *Jeſus*, die beteeckent den Saligh-maecker des Werelts, Godt ende t'ſaemen Menſch. Welcken Naem hy ghehadt heeft vander eeuwigheyt, ende die kenbaer gemaeckt is aen de Werelt inden tijt, want in ſijne Beſnijdeniſſe (b) *is ſijnen Naem Jeſus ghenoemt, die ſoo ghenoemt is gheweeſt vanden Enghel, eer hy inden Lichaem ontfangen wirt.* Seer wel ſeght den H. Bernardus (c) *is ſijnen Naem Jeſus ghenoemt: hem niet op-gheleydt; want hem deſen Naem toequam vander eeuwigheyt.* Daerom S. Thomas ſchryvende op deſe woorden vanden H. Apoſtel Paulus, (d) *Godt heeft hem eenen Naem gegeven die boven alle naemen is*, bemerckt (e) *dat de Schrifture ſeght dan jet te geſchiedē, als het aen de Werelt kenbaer gemaeckt wort. Hy heeft hem dangegeven, dat is, hy heeft kenbaer ghemaeckt aen de Werelt, dat hy dien Naem hadde. Het welck geſchiet is inde Verrijſſeniſſe Chriſti*; Alswanneer beſonderlijck ſijne Godtheyt, die te voren maer aen weynige bekent was, te weten (f) *aen Petrus &c.* aen de ganſche Wereldt is kenbaer geworden. Want als ſy hem hadden ſien lyden, ende de aldet-bitterſte doodt aen't Cruys ſien ſterven, ſoo beledē ſy, ende bekenden hem te ſijn den Sone der Menſchen, maer als wanneer ſy hem ſaegen verrijſen, ende vande doodt op-ſtaen, ſoo geloof-

a *Eſai.6.* b *Luc.2.* c *Serm.1.de Circumcic.* d *Philip.2.*
e *Leſt.3.* f *Math.16.*

looſden ſy oock dat hy waerachtigh Godt was: die alleen de dooden kan verwecken, ende wederom levendigh maecken, ghelijck den H. Thomas Apoſtel bekent heeft, ſiende ſijne 5. Wonden, ende leggende ſijne handt in ſijne Sijde: ſeggende, (a) *mijnen Heere, ende mijnen Godt, ende Chriſtus ſeyde hem: om dat ghy my gheſien hebt, Thoma* (ende oock gevoelt hebt) *hebt ghy ghelooft*: te weten, dat ick Godt, ende Menſch ben: *Maer Saligh ſijn die, de welcke niet geſien, ende ghelooft hebben*, ſoo in myne Menſchelijcke als oock in myne Goddelijcke natuere. Daerom den H. Apoſtel Paulus, die te voren geſeyt hadde, (b) *als hy was in het weſen ende natuer van Godt*, eer hy was Menſch gheworden, (c) *die was den ſchijn vanden Vader, ende een af-beltſel van ſijne Subſtantie*: Seght nu als hy is vande doodt op-gheſtaen, ende Glorieuſelijck ten Hemel geclommen. (d) *Dat alle tonghe moet belijden, want den Heere Jeſus Chriſtus is inde glorie van Godt ſijns Vaders.* Die te voren was by Godt door ſijne Goddelijcke Nature, is nu oock inde glorie ſijns Vaders met ſijne Menſchelijcke Nature, met Vlees ende Bloet, met Ziel ende met Lichaem glorieus ghelijck hy hier gegaen ende geſtaen heeft. *Gheheylight ſy dan uwen Alder-heylighſten Naem, ô alder-ſoetſten Jeſu*, den welcken is boven alle naemen verheven. (e) *Want hy beſluyt in hem allen de andere Naemen, die door de Propheten vandon Sone Godts, oft vanden Saligh-maecker des Werelts voorſeyt, ofte beſchreven ſijn geweeſt. Want deſe worden altemael*

a *Joan.* 20. b *Phil.* 2. c *Heb.* 1. d *Phil.* 3. e 3. *p. q.* 37. *ad.* 2.

inden Naem van Jeſus begrepen, *ſeght S. Thomas.* Ghelijck een groot ſtuck geltds de weerde van vele kleyne, in hem beſluyt. *Geheylight ſy dan den alder-ſoetſten Naem Jeſus*, die aen onſen Saligh-maecker eyghen is, ende hem alleen toe-komt. Want al is het ſaecken datter eenige gheweeſt ſijn, die deſen H. Naem gevoert hebben, gelijckmen onder andere deſe van Joſeph, dat hem den Coninck Pharao genoemt heeft inde taele der Egyptenaren, den Salighmaecker des Werelts, om dat hy Egypten van hongers-noot bevrydt hadde: den eygendom nochtans van deſen Naem komt alleen toe aen Chriſto. Want aen de andere is deſen Naem ghegheven, ſeght S. Thomas, *om dat ſy eenigh beſonder, ende tijdelijck weldaet beſorght hadden*: Maer aen *Chriſto* (b) *komt hy eyghentlijck toe, om dat hy de alghemeyne, ende gheeſtelijcke Saligheyt beſorght heeft voor de geheele Wereldt. Geheylight moet dan ſyn den Soeten Naem Jeſus*, den welcken wonderlijck is: want daer door in alle ſchepſelen vele wonderlijckheden uyt-ghevroght worden. Daerom ſeyde *Chriſtus* aen ſijn Diſcipelen, ende aen alle die in hem ſouden ghelooven, (c) *in mijnen Naem ſullen ſy de Duyvels uyt-worpen*: ende ghelijck den Heere hun voorſeydt hadde, ſoo is het oock gheſchiet. Want de Diſcipelen, die gheſonden waeren twee en twee, om het Evangelie te verkondighen, wederkeerende, ſeyden (d) *Heere, in uwen Naem worden de Duyvels ons onderworpen.* Ende inde wercken der Apoſtelen leſen wy, dat

a *Gen.* 41. b *ibid.* c *Marc. ult.* d *Luc.* 10.

dat Petrus eenen Kreupelen den ganck heeft gegeven; ſegghende (a) *inden Naem van Jeſus Chriſtus van Nazareth, gaet, ende wandelt. Ende terſtont ſijn ſijne beenen verſterckt gheworden, ende hy heeft ghegaen, ende ghewandelt, ende met hun tredende inden Tempel, ſeght de Schriftuere, heeft Godt ghedanckt.* Ende niet ſonder reden, want allen de Mirakelen, die daer gheſchiet ſijn, ofte geſchieden ſullen, ſijn altemael door *Jeſum* in ſijnen *H. Naem* uyt-gewerckt gheweeſt: want deſen hebben de Apoſtelen alleen verkondight, gelijck *Chriſtus* van Paulus (b) ſeght, dat hy hem verkoſen hadde om ſijnen Naem te draegen voor de Heydenen, ende Koninghen, ende Kinderen van Iſraël. Ten tweeden ſoo is deſen *H. Naem* minnelijck. Want in gheenen anderen *Naem* Saligheydt en is te bekomen, gelijck Petrus ſeght. (c) *Datter gheener anderen Naem onder de Cappe des Hemels gheghéven en is aen de Menſchen, inden welcken wy moeten Saligh worden*, als den Soeten *Naem Jeſus.* Ende wie iſſer, die ſijn gheluck niet en ſoeckt, die ſijn goedt niet en behert, ende ſijne eeuwighe Saligheydt niet en bemindt? Daerom den Koninckſlijcken Propheet David, die eenen beſonderen liefhebber was van het opperſte goet, ende ſijn leſte eynt altijt ſeer betrachte, badt den Heere, ſegghende; *Deus in nomine tuo ſalvum me fac* (d) *Godt in uwen Naem maeckt my Saligh.* Wederom de thien Melaetſen, die hunne geſontheyt, inſtantelijck verſochten, ende vaſteljck verhopten, hebben ſeer vierichlijck deſen

a *art.* 3. b *Act.* 9. c *Ibid.* d *Pſ.* 53.

H. Naem aengeroepen. Seggende: (a) *Jesu præceptor &c. Jesu Meester ontfermt u onser*, ende sy sijn altemael gesuyvert geweest. Soo dat *Paulus* oock vastelijck besluytende seght. (b) *Dat alle, die den Naem des Heeren aen-gheroepen sal hebben, sal Saligh wesen.* Ten derden, soo is den Soeten *Naem Jesus* Eerlijck. Ende hoe seer hy van alle Creatueren moet ge-eert worden, geeft ons den Apostel met korte woorden te kennen. Segghende: (c) *dat inden Naem Jesu alle knien moeten gebuyght worden vande Hemelen, vande Aerde, en vande Helle.* Het welck een alder-grootste respect van desen Soeten Naem beteeckent. Vande Hemelen, dat is: van allen de Heylighen, die inden Hemel sijn, *de Engelen, de Arts-Enghelen, Cherubinen, ende hooghste Seraphinen*, die altemael uyt liefde desen *H. Naem* prijsen, aen hem Lof-sanghen singen, ende alle eere bewijsen. Vande Aerde, dat is, vande Menschen, die hier op de Aerde wandelen, en vande Aerde geschaepen sijn, ende inde Aerde wederom eens sullē vergaen, die altemael hoogh en leegh, Rijck en Arm &c. desen *H. Naem* komen te eeren. En hoe sy grootere Heylighen geweest sijn, hoe sy meerdere eerbiedinge aen desen *H. Naem* bewesen hebben. Ghelijckmen lesen vanden *Apostel Paulus*, *Ignatius Martelaer*, (d) *Bernardus*, ende meer andere. *Aen wie niet en smaeckten, Boecken te lesen, daer desen H. Naem niet bevonden en wirt* Vande Helle, dat is, vande Duyvels, en alle verdoemde (e) *die inde Helle branden, en inder eeu-*

a *Luc.* 18. b *Rom.* 10. c *Phil.* 2. d *Serm.* 15 *super. Cant.* e *Matth.* 25.

eeuwigheyt ſullen branden, (a) *die hun ſelven onder deſen H. Naem neer-buyghen door bedwanck*, ſeght S. Thomas. Ghelijck ons den H. Apoſtel Jacobus oock leert: ſeggende. (b) *Dæmones credunt & contremiſcunt: dat de Duyvels ghelooven, vreeſen, ſchulden, ende beven.* Soo dat nu volbrocht wordt; t'gene David van hem heeft gheſeydt, (c) *Datſe altemael belijdeniſſe doen aen uwen grooten Naem, want hy ſchroomelijck is*, te weten voor de hooſe: *Ende Heyligh* voor die Godt ſoecken, ende beminnen. Dit „ heeft ſeer wel betoont dien Menſch, die vele Jaeren „ vanden Duyvel beſeten is gheweeſt, ende van „ hem ſeer deerlijck mishandelt wierde, ſoo dat „ hy in gheene huyſen en konde woonen, maer „ inde graeven der dooden ſchuylden. Deſen ſiende „ *Jeſum* is hem te voet gevallen, den Duyvel door „ hem roepende, ende tierende van vreeſe, (d) „ *Wat is my, ende u, Jeſu Sone vanden Alder-hooghſten Godt? ick bidde u, datghe my niet en quelt.* Siet eens hoe den Duyvel beeft, ende ſchroomt voor *Jeſus*, ende ſijnen H. Naem, tot groote confuſie voor de Ketters, wiens blinde boosheyt, ende booſe blintheydt, de obſtinaetheyt der Duyvelen ſelf verre te boven gaet. Stelt hier (bidde ick u) eens neffens een aen den eenen kant den Duyvel der Hellen, ende aen den anderen kant eenen Ketter: ende aenroept eens devotelijck deſen *H. Naem*, ſeggende: *Jeſu ontfermt u onſer: ofte Jeſu weeſt ons bermhertigh*, den Duyvel ſal eerbiedinghe bewijſen, ghelijck hy hier ghetoont heeft; maer den

a *in Phil.* 2. b *Jac.* 2. c *Pſ.* 98. d *Luc.* 8.

Ketter ſulde onberoerelijck ſien ſonder het minſte teecken van eerbiedinghe, deſen *H. Naem* misachtende, oft ſijne kracht niet kennende, oft ſijne ſoetigheyt niet willende proeven, ſoo dat David ſeer wel voorſeyt heeft : (a) *alle gheſlachten die ghy geſchaepen hebt, ſullen komen*, alleen de Ketters uyt-genomen, *ende ſy ſullen voor u bidden, ende uwen Naem ſullen ſy eerelijck maecken.* Soo dat nu inder daedt vervult wort de Prophecie van Iſaias (b), *voor my ſal alle knie ghebuyght worden.* Ten vierden, ende ten leſten den *Naem Jeſus* is *Heyligh* : ghelijck David van Godt, ende ſijnen Naem al langh voorſeyt hadde (c) *in den Heere, ſeght hy, heeft ons hert hem verheught, & in Nomine Sancto ejus ſperavimus, ende in ſijnen H. Naem hebben wy ghehopt.* Daerom verweckten deſen Coninclijcken Propheet ſijn ſelven, ende alle ſijne krachten dickwils op, om deſen *H. Naem* te eeren, ende te prijſen. (d) *Gebenedijdt mijne Ziele den Heere, ende alles dat in my is, ſijnen H. Naem.* Jae hy achten hem gheluckigh, als hy deſen *H. Naem* eenige eere konden aendoen : (e) *t'is ons goet, ſeyde hy, den Heere te belyden, ende uwen Naeme, ô alder-hooghſten Godt ! Lof-ſangen te ſinghen.* Heyligh is dan den Alder-foetſten *Naem Jeſus.* (f) *Want Jeſus is het Heyligh der Heyligen, ende den opperſten Prieſter naer het Orden van Melchiſedech, die eens, niet door het bloet van Bocken, Kalveren, oft Oſſen, maer door ſijn eyghen bloet is ingegaen*

a *Pſal.* 86. b *Eſa.* 45. c *Pſal.* 32. d *Pſal.* 102. e *Pſal.* 91. f *Heb.* 9.

ghegaen in het Heyligh der Heyligen; ons den inganck vanden Hemel openende, ende de plaetſe voor ons bereydende. (a) *Soo dat Jeſus ghebeel, ende volkomentmentlijck beteeckent den Salighmaecker des Werelts, want deſen Naem niet vande Menſchen; maer van Godt is gegeven, ende door den Engel eerſt uyt-geſproken:* (b) *ghy ſult ſijnen Naem Jeſum noemen, want hy ſijn volck ſal verloſſen van hunne ſonden.* Bemindt hem dan, ô Chriſtene Ziele! looft, prijſt, ende ghebenedijdt hem, want hy Heyligh is: ende vreeſt hem, Sondaerighen Menſch, want hy ſchroomelijck is, voor die hem onteeren, misbruycken, ofte te vergheefs noemen; (c) *want den Heere en ſal die niet ongheſtraft laeten door gaen, die te vergheefs in ſijnen moudt neemt ſijnen Naem.* Daerom bidden wy u oodtmoedelijck, ô Vader der ghenaeden! (d) *om de glorie van uwen Naem verloſt ons, ende ſijt ghenaedigh onſer ſonden*, beſonderlijck die wy teghen uwen *H. Naem* bedreven hebben. Gheeft ons, *Chriſte Jeſu*, door uwen *H. Naem*, voor wie de Engheltiens eerbiedinghe thoonen, waer voor alle Chriſtene Menſchen hunne knien buyghen, waer door de Duyvels uyt de beſetene ruymen, dat wy die altijdt moghen ghebenedijden, loven, ende prijſen. (e) *Gheeft dan Heere, niet niet aen ons, maer aen uwen Naem, eer, ende glorie.* Ghelijck Petrus oock ghedaen heeft, als hy dien Kreupelen gheboren, den ganck heeft ghegheven:

inden

a 3. *p. q.* 77. *a.* 2. b *Matth.* 1. c *Exod.* 20. d *Pſ.* 78. e *Pſ.* 113.

(a) *inden Naem van Jeſus van Nazareth ſtaet hy voor u-lieden ghesont, en beſiet ons niet, seght hy, al oft wy hem hadden doen wandelen, maer den Godt van Abraham, van Isaac, van Jacob, heeft sijnen Sone Jeſum ghe-eerelijckt, ende in't Gheloof van sijnen Naem heeft hem geſont gemaeckt.* Doet my die gratie, ô Soeten *Jeſu!* dat ick in allen mijne woorden, in allen mijne wercken, in allen mijne begheerten, uwen *H. Naem* ſoo mach Heyligh maecken, ghelijck gy ons den Vader ons hebt leeren bidden: ſeggende; *Ghy lieden ſult ſoo bidden: onſen Vader, die ſijt inde Hemelen: gheheylight zy uwen Naeme.* Verleent my, dat ick uwen *H. Naem* met *Paulus*, altijdt devotelijck magh te boeck-ſtellen, met *Ignatius Martelaer* ghedueright in mijn hert magh draeghen, met *Thereſia* altijdt vierighlijck mach aen-roepen. Geeft my ten leſten, dat mijn leſte woort, mynen leſten ſucht, mijnen leſten ſnack magh ſijn. *Jeſu, uwen Naem zy ghebenedijdt, van nu af tot inder eeuwigheyt.* Amen.

a *Act.* 3.

TWEE.

TWEEDE VRAEGHE.

Ons toe-kome uw Rijck.

GHelijcker-wijs eyghen Kinderen, rechte Erfghenaemen ſijn, en ſuccederen in hun Ouders goet : alſoo leert ons Chriſtus inde tweede Vraeghe van ſijn Ghebedt, als waerachtighe Kinderen van ſijnen Hemelſchen Vader, vraeghen ons erf-deel, ende ons goet; niet eē handts-vol aerde, Huyſen, Caſteelen, Steden, Heerlijckheden, Landen, ofte goederen van deſe werelt, de welcke ghelijck Paulus ſeght (a) *maer ſlijck, dreck, en vuyligheydt*, ofte ghelijck Chriſtus ſeght, altemael (b) *maer ſcherp-ſtekende Doorens ſijn*, niet weert om van Godt ghevraeght, veel minder om van hem ghegheven te worden voor die hem beminnen. Maer uw Rijck, uwen ſchoonen Hemel, de eeuwighe blijſchap der HH. Enghelen, de altijdt duerende Glorie van alle Godts lieve Heylighen. Alwaer de onbegrijpelijcke goedtheyt Godts ſelf is den Loon, den Prijs, ende de Croone : alwaer den alderminſten Heylighen grooter, verhevender, eerelijcker, ende Glorieuſer ſal ſijn, als den alder-grootſten Monarch, ofte alder-rijckſten Potentaet van deſe wereldt oyt gheweeſt is, ofte ſoude konnen ſijn. Ons toe-kome u Rijck, dat is, het Hemelſch Jeruſalem, (c) *wiens ſtraeten bekleet ſijn met fijn Goudt, wiens Poorten ſijn van enckele Diamanten.* Alwaer gheen Licht vande Son en is, noch gheen Maen en ſchijnt, maer de Claerheydt Godts verlicht haer. Alwaer, ghelijck S. Jan ſeght.

a *Phil.* 3. b *Luc.* 8. c *Apoc.* 21.

ſeght, geen traenen en ſullen geſtort worden: geen ſuchten en ſullen ghehoort worden: geen droefheyt en ſal ghevoelt worden. Alwaer ghelijck S. Thomas ſeght: (a) *is eene eeuwige blijſchap ſonder droefheyt: een licht ſonder duyſterniſſe, een ruſt ſonder moeyte, eenen vrede ſonder oorlogh: een eeuwigh goet ſonder eenigh quaet.* Ons toe-kome uw Rijck: Daer Paulus eens op-genomen, ende voor eenen oogenblick tijts geweeſt hebbende in den derden Hemel, van gheſeyt heeft, (b) *noyt oogh en heeft het gheſien, noyt oor en heeft het ghehoort, noch ten is oyt op-ghereſen in het hert van eenen Menſch, dat Godt bereyt heeft voor die hem beminnen.* Vande welcke den ſelven Heyligen (ſoo dickwils als hy daer maer op peyſden) gheſeyt heeft. (c) *Ick ben vervult van trooſt: ick overvloeye van blijſchap in alle mijne ſwarigheden*, (d) *in alle perijckelen ſoo buyten, als binnen de Stadt, inde perijckelen vande Zee, vande valſche Broeders, in arrebeyt ende op-ſpraeck, in veel waeckens, in honger ende dorſt, in veel vaſtens, in koude ende naecktheyt &c.* wat en ſoude hy niet geſeyt hebben, waert ſaecken dat hy die glorie eens in eenen vollen Peys, in eene eeuwighe ruſte beſeten hadde? ſonder twijfel allen ſijn lijden, om die te behouden, ſoude hem gheweeſt ſijn een ghedurigh verblijden. Siet het ſelve eens veel klaerder inden Prins der Apoſtelen, den H. Petrus, den welcken maer een weynigh tyt met Chriſtus op den Bergh Thabor hadde gheweeſt, aenſchouwende daer de glorie Godts, ſiende het aenſchijn van Chriſtus blincken gelijck eene Son, ſijne kleederen witter als

a *Orat. ante miſſam.* b 1. *Cor.* 2. c 2. *Cor.* 7. d 2. *Cor.* 11.

als ſneeuw, hoorende de ſtem vanden Hemel : *dit is mijnen beminden Sone*, ſiende Moyſes en Elias twee groote Heylighen daer verſchijnen, ende met hem ſpreken, ſoo op-ghetoghen is gheweeſt, dat hy heeft uyt-gheroepen, (a) *Heere t'is ons hier goet ſijn, laet ons hier dry Tabernakels maecken.* Wat en ſoude hy niet geſeyt hebben, waert dat hy die glorie niet alleen voor een luttel tijdts, maer voor vele daegen, voor vele Jaeren, voor vele eeuwen beſeten hadde? voorwaer hy ſouw'er ſoo vol van gheweeſt hebben, ſoo droncken, en ſoo overgoten, dat hy op geene andere ſaecken meer en ſoude ghepeyſt hebben, noch vande ſelve, ten ſy met ghewelt, en ſoude konnen af-gheruckt, ofte met groote moeyte af-ghetrocken gheworden hebben. Peyſt, en oordeelt eens by u ſelven, iſt ſaecken dat Petrus den Prins der Apoſtelen door een Straeltien van dat Goddelijck aenſchijn af-daelende, ſoo verblindt is geweeſt, dat hy op geene andere ſaecken meer en konde ſien: hoe danigh ſijn ooghen ſouden gheſtelt gheweeſt hebben, waert dat hy de volle Son eens aenſchouwt hadde? iſt het ſaecken dat hy door een vonckxken vande Goddelijcke Liefde ſoo onſteken, en brandende is geweeſt, dat hy teenemael buyten ſijn ſelven was; hoe en ſoude hy niet gheſtelt geweeſt hebben (bidde ick u) dat hy eens langhen tijt in't forneys vande Goddelijcke liefde gebrandt hadde? hy ſoude van den beginne gheſeyt hebben. *Myn Ziele is gheſmolten, als mynen beminden heeft geſproken.* Oordeelt eens, ſegghe ick, Beminde, iſt ſaecken dat Petrus door een druppeltien vande Goddelijcke gratie ſoo vol is gheweeſt dat

a *Matth.* 17. b *Cant.* 5.

dat hy niet en wiſt wat hy ſeyde, hoe droncken hy door deſe Hemelſche ſoetigheden ſoude gheweeſt hebben, waert ſaecken dat hy eens gheſwommen hadde in de volle Zee vande Goddelijcke Glorie, dat hy niet eens geproeft, maer met volle monden ghedroncken hadde (a) *vande Beke vande Hemelſche ſoetigheden*, met de welcke Godt de ſijne ſal beſchencken? nu ſiet ghy klaerelijck genoegh voor uwe ooghen, waerom dat Chriſtus eens gheſeyt heeft aen ſijnen goeden, ende ghetrouwen Dienaer (b) *Intra in gaudium Domini tui.* Gaet inde blijſchap van uwen Heere. Wel maer hoe Chriſte, wat maniere van ſprekē is dat? De Werelt die en verſtaet u niet: ſy ſeght (c) *vervult u met blijſchap, laet de blijſchap in u hert ſijn*, Ende ghy ſeght, *gaet in de blijſchap van uwen Heere*, Ons 't verſchil aen-wijſende, datter is tuſſchen de blijſchap Godts, ende de blyſchap vande Werelt. Dat de blyſchap vande werelt ſoo kleyn is, datſe inden menſch kan beſloten worden, hem noyt ten vollen verſaedende, ghelijck in gierighe, hooveerdighe, ende Droncken menſchen blyckt. Maer de blyſchap Godts, ſeght den Seraphinſchen Vader Bonaventura, is ſoo groot, dat den menſch daer moet ingaen, iſt ſaecken dat hy deſe wilt proeven, dat hy die moet doorwandelen, iſt ſaecken dat hy deſe wilt kennen. Ghelijcker-wijs dat niemant de wyde, de diepte, de lenghde vande Zee en kan kennen, ten ſy dat hy die beſien, ende door-cruyſt heeft. Daerom leert Bonaventura, dat Chriſtus ſeght, *gaet inde blijſchap van uwen Heere.* Proeft ende ſmaeckt, en dan ſulde kennen, hoe goet, ende hoe ſoet den Heere is. Daerom ſijne Ziele

a *Pſ.* 35. b *Mat.* 25. c *Sap.* 5.

Ziele aenſprekende roept tot haer, ô mijne Ziele hoe aengenaem ſal u die ure weſen, hoe willecom „dien oogenblick, als u ſal geſeyt worden: *gaet in de „blyſchap van uwen Heere*, Bonaventura, beſidt ſijn „Rijck, proeft eñ ſmaeckt, dan ſullen allen uwe ſtren„gigheden, verſtervingen, penitentien, ende lijden „veranderen in eeuwigh verblyden, uw haeren cleet „in een ſchoon blinckende, uw tijdelijck verſter„ven in eeuwigh leven. Gaet inde blyſchap van „uwen Heere, om die eeuwighlijck te beſitten. Ende niet ſonder reden; want S. Thomas ſeght, dat de Heyligen door het ſelve geluck, door de ſelve glorie, door de ſelve Heyligheyt ſullen gheluckigh, Heyligh, ende glorieus weſen, door de welcke Godt Heyligh, geluckigh, eñ ſaligh is, gelijck David oock ſeght (a) *in lumine tuo videbimus lumen*, door het licht van uwe gratie, ſullẽ wy ſien het licht vã uwe glorie, dat is, wy ſullẽ Godt kennen door ſijne opperſte waerheyt, hem beminnen om ſijne opperſte goetheyt, ende hem aenſchouwen door ſijne opperſte klaerheyt. Want gelijcker-wijs datter maer eene Son en is, door wiens ſtraelen den Rijcken, ende den Armen verlicht wordt, ende Godt geene andere Son gheſchaepen en heeft voor eenen Koninck, als voor eenen armen Bedelaer; maer Rijck en Arm door een, ende t'ſelve licht worden gheleydt: ſoo ſullen allen de Heylighen met Godt door de klaerheydt Godts, tot Godt in-gheleydt worden. Deſe glorie, dit rijck leert ons hier den Sone Godts vraeghen. Ende hoe ſeer dat wy dat van Godt moeten verſoecken, hoe vaſtelijck

dat

a *Pſal.* 36.

dat verwachten, hoe vierighlijck wy hem daerom moeten biddē, hoe geerne alle eer, ende glorie vande werelt daerom verſmaeden, eñ alle tijdelijcke ſaeckē, (die als roock vergaen) moeten verachten; ſal ons leeren deſe Hiſtorie. Als den Keyſer Adrianus, die eenen grooten Lief-hebber was vande Hemelſche Planeten, ſagh op eenen ſekeren tijt inden vroegen morgenſtont de Son eens claer op-gaen, ſoodanigh dat hy de ſelve nietſonder te ſchemel-oogen, en konde aenſchouwen; ſoo heeft hy eene belofte gedaen aen de ontſterffelijcke Goden, (want het was eenen Heydenſche Keyſer) ſeggende: „ waer het ſaecken dat de „ Godē my die gratie gelieven te doen, dat ick de Son „ maer voor eenen oogenblick, gelijck ſy in haer ey„ gē ſelven is, magh aenſchouwen: ick wil my geerne „ aē hun tot eene offerhande door het vier inder eeu„ wigheyt op-draegen. Is het ſaecken dat deſen Keyſer door het licht van een ſchepſel, dat hy ſagh, waer van ſtaet gheſchreven (a) *Benedicite ſol & luna Domino*, *Son ende Maen looft den Heer*, ſoo ontſteken is gheweeſt; ick laet u oordeelen, hoe hy niet en ſoude gebrandt hebben; waert dat hy den Schepper van deſe, dē Heere, die de Son eñ Maen dienen, eens hadde mogen aenſchouwen. Sonder twijfel, duyſent andere beloften, begeerten, ende affectien ſoude hy uytgeſproken hebben. Hierom bidden wy, dit verſoecken wy, dit vraeghen wy vanden Hemelſchen Vader, Als wy ſegghen, *ons toe-kome uw Rÿcke*; Dat Chriſtus ons belooft heeft; en met ſijn eyghen bloet voor ons gekocht heeft: dat den Duyvel daer geenen ſtraet-ſchender en zy, ons den wegh af-ſnij-

a *Daniel.* 3.

af-ſnijdende, Dat de werelt hier gheen treck-plaeſter en zy, ons door haeren ſoeten naer den ſchijn, maer inder daet valſchen Meerminnen ſanck, de ooren volblaeſende; ende als eene Remora, ons vande Deught wederhoudende, gelijck ſy dien Jonghman ghedaen heeft, (a) *die eerſt ſijnen Vader wilde begraeven, eer hy Chriſtum ſoude volgen*, en daer naer niet meer omgheſien en heeft: Oft dat het vleeſch hier ſijn perten niet en ſpeelt, noch den ſtrijdt hier ſoo hoogh beginne, dat den Gheeſt daer niet onder beſwijckt, ghelijck het gheſchiet is, inden al-ghemeynen overvloet der Waeteren, (b) *als alle vlees ſijnen wegh hadt bedorven.* Daerom moeten wy dat Rijck, dickwils verſoecken, ende Godt dickwils bidden, ende ſegghen: *ons toe-kome uw Rijck*, ten eerſten om de uyterſte Rechtveerdigheyt, die daer ſal omgaen, ghelijck Iſaias ſeght (c) *u volck ſijn altemael Rechtveerdighe.* Ten tweeden om den aldergrootſten vrijdom, want daer en ſal geen ſlavernije, noch bedwanck ſijn, maer een yder ſal daer ſijn volle liberteyt hebben, ende ſy ſullen altemael met Godt, ghelijck de Edellieden met haeren Coninck, eenen wille hebben; (d) *ende in dien dagh ſal den Heer der Heyr-krachten de Croon van hun glorie weſen, ende den Crans van verheuginghe aen de reſt van ſijn volck.* Ten derden, ende ten leſten moet Godts Ryck begheert, ende van hem dickwils verſocht worden, om de onuytſprekelijcke overvloedigheyt, ende verſaedinge van alle goet, want alle fauten, beletſelen, walginghe, die hier me-

D nigh-

a *Matth.*8. b *Gen.*6. c *Eſa.*6. d *Iſa.*28.

nighvuldigh in alle wereltſche genoechten gevonden worden, ſullen daer uytghefloten ſijn, en alle verſaedinge, contentementen, en blijſchap ſal daer gheheel overvloedigh weſen, ghelijck David ſeght: (a) *Dan ſal ick verſaeyt worden, als u glorie aen my ſal veropenbaert weſen.* Ons toe-kome dan u Rijck, daer geen ſonden meer en regneert, ghelijck in ons ſterffelijck, ende bederffelijck Lichaem; noch dat wy hier geen rijck meer en ſoecken, dat wy alle pracht, eer, ende glorie vande werelt verfoeyen. *Ons toe-kome uw Rijck*, waer van Paulus ſeght, dat noyt oogh geſien en heeft, noyt oor ghehoort, noch oyt in't hert vanden Menſch op-ghereſen is, dat ghy bereydt hebt voor die u beminnen. *Uw Rijck*, door wiens minſte ſtraeltien Petrus de heele wereldt vergheten hadt, en daer wilde blijven woonen. *Uw Rijck* dat ghy ſelfs gheſchaepen hebt, ô Coninck der glorie, (b) *dat ghy, ô Godt, niet volmaeckter en hebt connen maecken*, daer ghy alleen den ſchijn, den glans, ende het licht ſijt. *Uw Rijck*, daer alle eere, genoechten, rijckdommen, ſuyver, ongemengelt, ende eeuwigh ſijn. *Ons toe-kome uw Rijck*, ſonder beletſel, ſonder wederhoudinghe, ofte eenigh perijckel. Dat wy altijt inden H. Rooſen-krans devotelijck moghen bidden. *Ons toe-kome uw Rijck*, ende ghy, ô Vader der genaeden, ons wilt verhooren, ende dat wy eens mogen hooren deſe ſoete ſtemme, van alle Broeders ende Suſters vanden H. Rooſen-krans ſeer langh verwacht, ende ſeer dickwils begheert. *Gaet inde blijſchap van uwen Heere, ende Godt. Amen.*

DER-

a *Pſ.* 16. b 1. *p. q.* 25. *a.* 4 *ad* 4.

DERDE VRAEGHE.

Vwen wille gheſchiede op der Aerden, als inden Hemel.

AEnghefien dat den wille Godts, is den rechten Regel van doen en laeten onder alle Creaturen, ſoo in de Hemelen, als op der Aerden: om altijdt wel te doen, ende noyt te ſondighen, ſoo leert ons *Chriſtus* in deſe vraege bidden, om den alder-heylighſten wille Godts te mogen doen hier op der aerden, ghelijck hy volbrocht wort inde Hemelen; Seggende in de derde vraeghe van ſijn Ghebedt. (a) *Uwen wille gheſchiede op der Aerden, als inden Hemel.* Verſtaende door de Aerde de Menſchen, die hier noch wandelen op der Aerden, ende (b) *van aerde geſchaepen ſijn, ende in aerde wederom ſullen vergaen.* Ghelijck oock door de Hemelen verſtaen worden de Enghelen ende Heyligen, die inden Hemel ſijn, ende bereyt ſtaen voor den Throon Godts, om hem te dienen, ende ſijnen Goddelijcken wille punctuelijck, ſoo in doen, als laeten te volbrenghen: ghelijck blijckt inden (c) *Aerts-Enghel Gabriel, den welcken van Godt gheſonden tot Mariam*, niet een woort en heeft achter-gelaeten van t'ghene den Heere hem bevolen hadde, (d) *maer aengheſien den duyſteren dweyl van ons bederffelijck vlees noch is over de ooghen vanden inwendighen Menſch*, ende dat het

a *Matth.* 6. b *Gen.* 3. c *Luc.* 1. d 1. *Petr.* 2.

licht vande gratie in onse Ziele door de sonde dickwils belet wordt, ende de passien van onsen ouden Adam ons verstant seer verduysteren, ende de rechte reden overrompelen; ende ghelijck Paulus seght (a) *datmen het goet, datmen weten, niet en doen*, ende den Goddelijcken wil, soo wel niet en kennen: Soo bidden, ende versoecken wy hier vanden Hemelschen Vader, dat sijnen alderheylighsten wille in ons magh volbrocht worden, ghelijck hy volbrocht wort inden Hemel, dat wy met hem, als sijne waerachtige Kinderen, eenen wille soude hebben, ende wy ons boos, verdraeydt, ende bedorven willeken, als een verloopen Horrologie, souden verbeteren, herstellen, ende draeyen naer den wille vanden vanden Hemelschen Vader, die in doen en laeten noyt en kan missen, ghelijck de Son inde uren noyt en manqueert; dat wy den selven perfectelijck souden kennen, ende soo in voorspoet als in teghenspoet souden volbrenghen, ende hem in alles volkomentlijck onderhouden, ghelijck hy inden Hemel onderhouden wort. Daerom seght *Christus*, bidt den Vader: *uwen wille gheschiede op der aerden, als inden Hemel.* Want soo biddende sal ons intentie suyver wesen, ons hert recht voor den Heere, ende onsen wille volmaeckt, als die wel over-een-komt met den oppersten wille Godts, die niet anders, als ons opperste goet en begheert. Alsoo heeft *Christus* den Sone Godts, ende eeuwighe Wijsheyt des Vader ons geleert, ende voor.ghegaen, ghelijck hy

a *Rom.* 8.

hy ſelf getuyght, ſeggende: (a) *ick ben vanden Hemel neder-ghedaelt, niet om mijnen wille te doen: maer des Vaders, die my gheſonden heeft.* Want niet teghenſtaende, dat *Chriſtus* in ſoo veel hy Godt was, met den Vader eenen wille, eene macht, ende wijsheydt hadde: nochtans naer ſijne Menſchheyt, hadt hy eenen anderen wille, macht, ende Wijsheyt als den Vader. Ende ſoo wordt verſtaen naer ſijne Menſcheyt, dat hy gekomen is op der aerden, niet om ſijnen wille te doen, die hy als Menſch hadde, maer om te doen den wille van ſijnen Hemelſchen Vader. Is het ſaecken dan, dat den Sone van *Maria*, niet en heeft willen doen ſijn eyghen willeken, niet en heeft willen volgen ſijn eyghen goet-duncken, die ſoo Heyligh was, (b) *ende een Lammeken ſonder vlecke*: ſulde ghy kindt van Adam, dan willen doen u eyghen willeken? ſulde ghy willen volghen u eygen goet-duncken? ſulde gy willen te werck gaen (om uwe eeuwige Saligheyt uyt-te-wercken) naer den wijſer van u Horologie, die ſoo verdraeyt is, ende ſoo wijt verloopen? en hebt gy, ſondaerighen Menſch niet meerdere reden van te ſeggen, ende nacht, ende dagh te biddē, uwen wille, ô Vader, ô gever van alle goet, geſchiede, ſoo op der aerden, dat is, in my; gelijck hy geſchiet inde Hemelen, dat is, inde Heyligen? Jae voorwaer. Want Godt die jont ons alle goet, ende wilt ons gheven ten eerſten het eeuwigh leven, ghelijck Paulus ſeght. (c) *Dit is den wille Godts, u-lieden rechtveerdigh-maeckinghe*, daer het boos willeken vanden Menſch dickwils geneyght

a *Joan. 6.* b *Levit. 1. c 1. Theſ. 4.*

is, siet, ende wijst op de playsieren, genoechten, ende wellusten van het vlees, die wy met de beesten, ende onredelijcke dieren (d e den Hemel niet en sullen besitten, noch het eeuwigh leven en sullen bekomen) (a) ghemeyn hebben. Maer den Heylighen wille Godts wijst ons tot het eeuwigh leven, het welck den Mensch bekomende, ende altijdt genietende, sal Saligh ghenoemt worden, ghelijck de Engeltiens, ende Heyligheit sinden Hemel nu Saligh sijn, Godt siende, Godt beminnende, ende hem inder eeuwigheyt genietende, waer in den wille Godts nu gheschiet, en inder eeuwigheyt sal geschieden. Dit versoecken wy dat oock in ons hier op der aerden volbrocht worde seggende: *uwen wille geschiede op der aerden, als inden Hemel.* Ten tweeden soo vraegen, en bidden wy hier oock, datmen de thien Goddelijcke Geboden wel onderhouden mogen, sonder welcke onderhoudinghe geene Saligheyt te vinden en is op der aerden, ghelijck *Christus* seght: (b) *wilt gy tot het leven ingaen, onderhoudt de Gheboden*, ghelijck eenen wijsen Doctoor, den siecken wilt brenghen tot sijne volle ghesondtheydt, midts conditie, dat hy sijne medecijne gebruycke, en daer naer hout eene goede diëte, ofte soberlijck (en dat op sijnen tijt) spijs ende dranck nutte, welcke de middelen sijn tot de gesontheyt; ghelijck het onderhouden vande Gheboden is den wegh tot de Saligheyt. Daerom en leert hy ons oock niet bidden: doet uwen wille, al oft wy niet en moesten mede-wercken: want ghelijck *Augustinus* seght,

a *Gal. 5.* b *Matth. 19.*

ſeght, (a) *die u geſchaepen heeft ſonder u, en ſal u niet rechtveerdighen ſonder u*: want Godt ſeght: (b) *wort bekeert tot my*, dat is, doet van uwen kandt, dat u te doen ſtaet: *ende ick ſal bekeert worden tot u*, dat is, ick ſal u ontfermen. Noch wy en bidden oock niet; *faciamus*, dat wy uwen wille doen: al oft de gratie ons tot de Saligheyt niet nootſaeckelijck en waere, want ſonder die en konnen wy niet: ghelijck *Paulus* ſeght: (c) *door de gratie Godts ben ick, die ick ben, ende ſijne gratie en heeft in my niet ledigh gheweeſt.* Maer wy bidden: *uwen wille geſchiede*, op dat wy door uwe gratie, ende door onſe medewerckinge onſe Saligheyt verwerven. Ten derden, ende ten leſten begeert Godt, dat den Menſch herſtelt ſoude worden, ende wederom keere tot ſijnen voorighen ſtaet, ende eerſte weerdigheyt, daer hem Godt in geſchaepen heeft, als hy hem geſtelt heeft in het Aerts-Paradijs, alswanneer den Menſch in ſijne onnooſelheyt geheel aen Godt onderworpen was, ende ſijnen Goddelijcken wille in alles volbrochte, wiens weerdigheyt ſoo groot was, datter geene wederſpannigheyt tuſſchen den Gheeſt, en tuſſchen het vlees te vinden en was, maer de Ziele was aen Godt, ende het lichaem aen de Ziele geheel onderworpen. Maer als den Geeſt door het aenlocken van het Serpent, tegen Godt in Adam, als in het hooft, gerebelleert heeft, Godt niet gehoorſaemende, ende ſijn Gebodt overtredende; dan heeft het vlees, dat door Eva verſtaen wordt, tegen den Geeſt, door ſijne quaede paſſien, driften,

a *S. Auguſt.* b *Zachar.* 1. c 1. *Cor.* 15.

ende genegentheden, oock beginnen op te staen. Soo dat *Paulus* seght: (a) *het vlees strijdt teghen den Gheest, ende den Gheest tegen het vlees.* Daerom den Sone Godts, die alleen onse Saligheyt soeckt, ende daerom inde werelt ghekomen is (b) *om den Mensch te herstellen*, den peys aen hem te geven, ende hem wederom te brengen op sijne effen voeten, gelijck Godt hem geschaepen hadde, leert ons soo bidden, *uwen wille gheschiede, &c.* Uwen wille ô Godt, (c) *die den twist hebt wegh ghenomen, die de twee partijen*, de Ziel ende het Lichaem *kont een maecken*, gheschiede op de aerden, in ons sterffelijck, ende bederffelijck lichaem, gelijck hy geschiet inde Hemelen, te weten in uwe Heyligen, die hunne passien door strengicheden gebroken, hun Vlees door abstinentie getempt, ende den peys tusschen den Gheest ende het vlees door de vreese Godts altijdt bewaert hebben. Ghelijck *Paulus* seght, (d) *ick kastijde mijn Lichaem, ende onderworpe dat aen den Gheest.* En ghelijck den Heylighen *Hieronymus* met eenen steen, *Benedictus* inde doorens, *Bernardus* met de instrumenten vande Passie Christi, *Dominicus* met eene ysere keten drymael om sijn bloodt Lijf, *Franciscus* met eenen rouwen sack, &c. ghedaen hebben, ende vele Heylighen den wille Godts, soo groot geacht hebben, dat sy liever met den Goddelijcken wille souden geleghen hebben inden af-grondt der Hellen, als tegen sijnen wille te sijn in het hooghste der Hemelen. Want soo te sijn inde Helle dat soude eenen Hemel wesen, ghelijck David seght:

het

a *Gal. 5.* b *Luc. 2.* c *Eph. 2.* d *1. Cor. 9.*

(a) *het leven is in ſijnen wille*, ende dien Menſch ſoude altijdt perfect, ende volmaeckt ſtaen, inden wille Godts, alwaert oock inde Helle, gelijck Job op den meſt-hoop, ſegghende: *gelijck den Heere behaeght heeft, ſoo iſt gheſchiet, den Naem des Heeren ſy ghebenedijdt.* Gelijck inden Hemel te ſijn, tegen den wille Godts, eene Helle ſoude weſen. Gelijck die inde bruyloft ſoude derven komen ſonder Bruyloft-kleet, altijt ſoude moeten hooren, (b) *Vrinden, hoe ſijt gy hier in-ghekomen ſonder Bruyloft-kleet.* Daerom onſen lieven Salighmaecker, in het Hofken van Ghetſemani, alwaer tuſſchen hem ende de Doodt geen verſchil en was, daer hy ſweete water ende bloet, daer hy plat ter aerden viel op ſijn gebenedyt aenſicht, daer hy voor ſagh alle pijnen, en tormenten van ſijne aenſtaende Paſſie, de Geeſſelen, de Doorens van ſijne Croone, het Cruys, ende de naghels, daer hy mede vaſt ghemaeckt ſoude worden: Daer hy droef was over onſe ſonden, ende over de ſonden van de heele werelt, ende daer hy riep met eene droeve ſtemme: *mijne Ziele is bedroeft tot der doodt toe*, heeſt nochtans gebeden, met eene volle reſignatie, ende overgheven van ſijn ſelven, inden wille van ſijnen Hemelſchen Vader, ſeggende (c) *mijnen Vader is het mogelijck, dat dien Kelck voor by gaet: maer niet gelijck ick wille; maer gelijck gy wilt*; liever hebbende de alderbitterſte pynen, ende aldergrootſte tormenten te ondergaen, met den wille van ſijnen Vader, als daer van met ſijnen eygen wille ontſlaegen te weſen. Deſen Goddelijcken wille, hebben oock ſoo groot gheacht de

a *Pſ.* 29. *vol.* 4. b *Matth* 22. c *Matth.* 26.

de Heylighen, beſonderlijck de Heylighe Catharina van Senen, dat ſy, als wanneer hun van de Hant Godts op-gedraegen, en gepreſenteert is gheweeſt, eene goude, ofte een doorne Croone eerſt den wille Godts te raede ſijn ghegaen, ende hun bereyt ghemaeckt hebben, tot het ghene dat den Goddelijcken wille hun ſoude believen toe te ſchicken. Want ſy wiſten wel, dat de gene, die hun reſigneeren inden wille Godts, het beſten deel verkooren hadden, dat hun geen quaet en konden hinderen, *dat den Heere hunnen ſchilt tegen den vyandt*, (a) *ende hun overlommeringhe tegen de hitte vanden dagh der gramſchappen ſoude weſen.*

Wy willen uwen Hemelſchen Vader, ô *Chriſte Jeſu*, dan ſoo bidden, ghelijck gy het ons geleert hebt, ende begeert hebt, dat wy ſouden bidden, ſeggende: ghy-lieden ſult ſoo bidden, *uwen wille gheſchiede op der aerden, als inden Hemel*: gheeft ons dan, ô Vader vanden alderbeſten raet, ende opperſte Wijsheydt, dat wy hier, om uwen wille moghen bidden, ende trachten te volbrenghen in de Intentie, devotie, ende aendachtigheyt van uwen alder-liefſten Sone, die gheheel aen uwen alder-heylighſten wille in alles ghereſigneert is geweeſt: gheeft dat wy ſoo aenkleven aen uwen alder-heylighſten wille, ghelijck eenen Siecken hanght aen den wille vanden Doctoor, innemende, als eene medecijne, oft het ſuer, ofte ſoet is, dat hem den Doctoor voorſchrijft: verleent ons, dat wy ſoo volbrenghen uwen Goddelijc-

a *Eccleſ.* 34.

delijcken wille, gelijck goet-aerdige, en wel geboren Kinderen doen den wille van hunne Ouders, alles doende dat ſy hun gebieden, en laetende dat ſy hun verbieden, doet ons die gratie, ô Vader, dat wy ſoo luyſteren nae de ſtemme van uwen wille, ghelijck de Schaepkens luyſteren nae de ſtemme van hunnen Herder, hem in alles naervolgende, daer hy gaet, ende ſtaet, ende ſoo vinden de ſoete Weyde : maeckt dat wy ons boos willeken ſoo mogen af-gaen, ende laeten, al oft het inde aerde begraeven lagh, ende uwen alder-heylighſten wille ſoo mogen doen, oft het den onſen alleen was. Ick en begheere nu niet, ô *Chriſte Jeſu* (ſoo het u gelieft) dat gy my ſeght, (a) *dat u gheſchiede, ghelijck gy wilt*, maer ick heb liever met uwe alder-liefſte Moeder *Maria* te ſeggen, (b) *my gheſchiede nae u Woort*. Oft met den Melaetſen te bidden, (c) *iſt ſaecken dat ghy wilt, ô Heere, gy kont my ſuyveren*, ofte met Petrus ſeggen, (d) *iſt ſaecken dat ghy wilt, laet ons hier Tabernakels maecken*. Gheeft dan (bidd' ick u, ô Vader der ghenaede) dat ick altijt mach bidden, *uwen wille geſchiede*, en dat gy my verhoorende, door uwe gratie wilt geven, dat ick den ſelven in alle mijne woorden, wercken, ende begeerten magh volbrenghen, nu in den tijdt, ende hier naemaels tot inder eeuwigheyt, *Amen*.

a *Matth.* 15. b *Luc.* 1. c *Luc.* 5. d *Matth.* 17.

VIER-

VIERDE VRAEGHE.

Gheeft ons heden ons daeghelijckx Broodt.

INde voorgaende vraeghen, heeft ons den Sone Godts leeren bidden, ende verſoecken dat de eere ende weerdigheydt raeckt van ſijnen Hemelſchen Vader, ende ons leeren vraegen de Hemelſche, ende eeuwige goederen: maer in deſe vraege daelt hy af, ende komt tot onſe Menſchelijcke kranckheyt, ende begheert oock, dat wy van ſijnen Vader, die alles in ſijne macht heeft, ſouden verſoecken, t'gene onſe noodtſaeckelijckheyt ende behoeftigheyt van doen heeft ſoo naer de Ziele, als naer het Lichaem, ſegghende: *Gheeft ons heden ons daeghelijckx Broodt.* Welck Broodt tweederley is, het eene Gheeſtelijck, ende het ander lichaemelijck, het eerſte is het broodt der Enghelen, dat Hemelſch Manna, dat in hem alle ſoetigheyt beſluyt, ende allen lieffelijcken ſmaeck in hem heeft, de ſpijſe ende het gheeſtelijck voetſel der Zielen, te weten *Chriſtus Jeſus*, die met ſijne Godtheyt, ende met ſijne Menſcheyt, met Ziele ende Lichaem, ghelijck hy Glorieus inden Hemel is, onder de ghedaente van Broodt ende Wijn, in het H. Sacrament des Autaers, teghenwoordigh is, ghelijck hy van ſijn ſelven ſeght. (a) *ick ben het levende broodt, dat vanden Hemel is af-ghedaelt.* Ende wederom ons tot het ſelve op-weckende, ende vermaenende, hoe noodtſaeckelijck

a *Joan. 6.*

ſaeckelijck ons deſe ſpijſe is tot het eeuwigh leven, ende tot de Saligheydt onſer Zielen ſeght: (a) *ten ſy dat gy myn Vleeſch eet, ende mijn Bloedt drinckt, gy en ſult het leven in u-lieden niet hebben: die dit Broodt eet, ſal leven inder eeuwigheydt.* Het welck *Chriſtus Jeſus* in het leſte Avontmael, als hy uyt deſe werelt wilde ſcheyden, ende voor ons ginck ſterven de doodt des Cruycen, ons heeft achter-ghelaeten als ſijn leſte Teſtament, als eenen alder-beſten pant van ſijne toe-komende glorie, ende een alder-grootſte teecken van ſijne uyterſte liefde tot den Menſch, om met hem te ſijn, ende te blijven. Want nemende het Broodt, heeft het ghebenedijdt, ende gebroken, ende ghegeven aen ſijn diſcipelen, ſegghende: (b) *neemt gy-lieden, ende etet, dit is mijn Lichaem*: ende nemende den Kelck, Godt danckende heeft hem aen hun oock ghegeven, ſegghende: *drinckt hier altemael uyt, want dit is mijn Bloet des nieuwen Teſtament, dat voor vele ſal uyt-gheſtort worden tot vergiffenijſſe vande ſonden.* Soo dat hy dit Myſterie niet beſcheedelijcker, noch met klaerdere woorden en heeft konnen beſcrijven, ofte verklaeren, als hy gedaen heeft. Want ſijn Bloet is des anderen daeghs uyt-geſtort gheweeſt, ende ſijn Lichaem gelevert aen het Cruys voor de Saligheyt vanden Menſch. O H. Maeltijdt, daer *Chriſtus* ghenut wort, daer Godt ſelf ſpijſe is, ende ſijn H. Bloedt waerachtigh dranck. Hier en worden ons geen aſſchen gegeven, gelijck de Huyſvrouw van Mauſoli ſeer begeerde, ende wenſchte in te drincken, ende verſaeyt

a *Ibidem.* b *Matth.26.v.25. Luc.22. Marc.14.*

ſaeyt te worden door de gebrande aſſchen van het Lichaem van haeren Man : maer hier hebt gy waerachtige ſpijſe, ende dranck, ghelijck *Chriſtus* ſeght. *Mijn Vlees is waerelijck ſpijſe, ende mijn Bloedt is waerelijck dranck.* O Hemelſchen Pellicaen, hoe bijdt gy hier uwe borſt open van liefde, op dat uwe Jonckskens ſouden leven. Alle dat gy voor ons geweerdight hebt te worden, en datge voor ons hebt aen-genomen, hebt gy aen ons wederom ten beſten ghegeven, jae altemael ſeer vermenichvuldight, grootelijckx vereerelijckt, ende met onuytſprekelijcke winſte, ofte profijt ons wederom gegheven. Want ghelijck gy Godt waert met den Vader vander eeuwigheyt, alſoo en hebt gy maer ontfanghen van ons, onſe Menſchelijcke natuere inden tijdt, en ſiet gy ſchenckt ons in dit H. Sacrament des Autaers, uwe Ziel ende Lichaem, en uwe Godtheyt! wie ſal uwe groote Liefde genoechſaem konnen prijſen? (b) *Wie ſal de wondere wercken Godts konnen uyt-ſpreken? Wie ſal allen uwe Lofwcerdigheden konnen aen-wijſen?* Niemant, ten ſy dat gy met uwe gratie hem voorkomt, ô Heere. Door het Gheeſtelijck broodt, wort hier oock verſtaen het Woort Godts, niet alleen dat wy hooren, maer oock dat wy mediteren, ofte leſen in de boecken, waer van gheſchreven ſtaet, (c) *dat den Menſch niet alleen en leeft vanden broode, maer van alle woort, dat voortkomt uyt den Mondt Godts.* Eyndelijck wort hier door verſtaen allen t'ghene, dat dient tot ſpijſe, voetſel, ende verſterckinghe van onſe Ziele, gelijck

a *Joan.6.* b *Pſ.105.* c *Matth.4.*

lijck ſijn de HH. Sacramenten, waer door ons wort mede-gedeylt de Goddelijcke gratie, ende het dierbaer Bloedt Chriſti ons wort toe-gheeyeygent. Het ander broodt, dat wy hier verſoecken, is het lichaemelijck broodt, dat is, onſe lichaemelijcke ſpijſe, koſt, ende dranck, kleederen, ende allen t'ghene wy tot behoef, ende onderhoudt van het lichaem van noode hebben: alle het welck hy ons leert vraegen van ſijne almogende, ende milde handt, waer uyt de Voghels des Lochts, de Viſſchen des Waters, ende de Beeſten der aerden, oock geſpijſt worden. Hier door te niet doende beſonderlijck de Ketterije vande Manichëen, die leeren dat alle geſchaepen ſienelijcke ſaecken vanden Duyvel voorts-komen. Daerom ſeght hy, geeft ons heden ons daegelijcks broodt, onſe uytwendighe Lichaemelijcke ſpijſe, die gy, ô Vader! tot ons lichaemelijck onderhout geſchaepen hebt, daer gy den Heere, ende diſpenſier van ſijt. Hy leert hier door ons oock uyt-royen 5. ſonden. Ten eerſten de Hooveerdigheydt, die heden-daeghs in de wereldt ſoo domineert, ende by naer allen de herten, ende ghemoederen vanden menſch ſchijnt in-ghenomen te hebben te hebben, als hy ons leert vraeghen ons dagelijckx brōodt, daer de hooveerdige, ende op-geblaeſen menſchen niet mede te vreden ſijn. Waerom Paulus ſeght, (a) *hebbende om t'eten, en kleederen om ons mede te decken* (en niet om mede te proncken) *laet ons daer mede te vreden ſijn*, om ons leven ſoo te voleynden, gelijck

a 1. *Tim.* 6.

lijck het begonſt is, gelijck den wijſen Man ſeght, (a) *het beginſel des Menſchen leven, is water ende broodt.* Ten tweeden alle onrechtveerdigheydt, die gheſchiet tegen het ſevenſte Gebodt. Welcke ſonde ſoo veel te moeyelijcker wordt vergeven, ghelijck het onrechtveerdigh goet moeyelijck wort wederom gegeven, ende gereſtitueert, ſonder het welck nochtans wy geene vergiffeniſſe van deſe ſonden en konnen bekomen: daerom vraeghen wy hier ons daeghelijcks broodt, ende niet het broodt van een ander: want die achter-houden een andermans goet, gelijck dieven, woeckenaers, ende verdruckers van Weduwen, ende Weeſen, en eten hun broodt niet, maer eten het broot, drincken het bloedt, verteeren het goet van die ſy verdrucken. Ten derden al te groote, ende overvloedighe ſorghe voor het tijdelijck, daer *Chriſtus* contrarie leert, ſegghende; (b) *en ſijt niet ſorghvuldigh, peyſende: wat ſullen wy eten, wat ſullen wy drincken?* &c. waer door vele nacht en dagh bekommert ſyn, ende hun ſlaepen dickwils om laeten, ende daer door op de Hemelſche, ende eeuwighe goederen ſelden, ofte noyt en peyſen, daer nochtans de tijdelijcke goederen van *Chriſtus* by (c) *ſcherp-ſtekende doornen* (die den Menſch dickwils ſeer quetſen, en groote pijnen aendoen) *verbeleken worden: daer het Woort Godts onder verſmacht, ende vruchteloos blijft*: ghelijck het gebleken heeft in dien Evangelieſchen Rijcken, die niet eens en peyſden, *dat den Heere ſoude komen*, (d) *ghelijck eenen Dief inden nacht*, dat is, onverwacht,

a *Eccle.* 29. b *Matth.* 6. c *Luc.* 8. d *Luc.* 1.

wacht; en ſeyde by ſijn ſelven: *ick ſal mijne oude ende vervallen Schueren af-breken, ende nieuwe ende veel grootere op-bouwen, ende die inden ooſt vervult hebbende, ſal ick mijne Ziele aen-ſpreken, ſeggende: mijne Ziele eedt, drinckt, maeckt goede chier ghy hebt vele goederen voor vele Jaeren, maer een Hemelſche ſtemme leerden hem*: ſegghende, *ghy ſot ende dwaeſen Menſch, noch deſen nacht ſullen ſy uwe Ziele wederom vraeghen, en dat ghy vergaedert hebt, wiens ſal dat weſen?* Maer *Chriſtus* leert ons anders bidden, te weten: *gheeft ons heden* (ende niet voor morghen oft over-morghen, die wy onſeker hebben) *ons daegelijckx broodt*, naer datter geſchreven ſtaet: (a) *Rijckdommen, noch armoede en gheeft my niet, ô Heere, maer alleenelijck dat aen mijnen noot-druft noodtſaeckelijck is.* Ten vierden verbidden wy hier alle Gulſigheyt. Want daer ſijnder vele, die op eenen dagh ſoo veel verteeren, ende verſmeeren, dat ſy eene heele weke daer op ſouden konnen leven. Waer teghen den Wijſen-man gheprophéteert heeft (b) *eenen werck-man, die eenen Dronckaert is, en ſal niet Rijck worden.* Hier worden beriſpt, die Ballen, Banquetten, Slemperijen, ende koſtelijcke Maeltijden oprechten, die met lecken en ſuypen, tuyſſchen en ſpelen, dickwils ſoo veel geldt verquiſten, dat ſy daer naer een arme Vrouwe, en arme Kinderen achter-laeten. Hier ſijn oock ſchuldich, die alles ſoo lecker en delicaet willen gheeckt hebben, datter het minſten niet en magh aen manqueren, die onder hun ſlempen en dem-

a *Prov.* 30. b *Eccl.* 19.

pen den Armen niet eens ghedachtigh en ſijn : die noyt genoegh en hebben, maer altijdt wenſchen om meerder, die met den rijcken Vreck alle daeghen ſeer domineren, ende haer goet niet in daeghelijckx broodt, maer in gulſicheyt verſmeeren. (a) *Ick ſtel een Exempel inden verloren Sone.* Ten vyfden, ende ten leſten ſeggen wy :*geeft ons heden ons daeghelijck broodt*, om om uyt te ſluyten de ondanckbaerheyt, die in vele Menſchen eene onverdraeghelijcke ſonde is, de welcke als ſy overſchoot hebben, en van Godt gebenedydt worden, terſtont hun hooft inde locht ſteken, en daer op glorieeren al oft ſy dat goet van hun ſelven, ende niet van Godt en hadden, ofte dat toe-ſchrijven aen hunne eygen verdienſten. Daer nochtans gheſchreven ſtaet ; (b) *dat het uw altemael is, ô Heere, dat wy van uwe hant hebben ontfanghen.* Soo dat deſe Menſchen inde plaets van Godt daer voor danckbaer te ſijn, hunnen Even naeſten daer mede te helpen, *Allemoeſſen ghevende nae hunnen ſtaet*, gelijck het behoort ; Godt daer door vergrammen, ende hunnen Even-naeſten (die ſy niet en beminnen ghelijck hun ſelven) dickwils verdrucken, ſeggende: ick heb gelts genoech om tegen hem te procederen, ick ſal hem over rugh worpen, ick ſal hem de Stadt te kleyn maecken &c. tegen deſe, ende diergelijcke leert ons Chriſtus bidden, ſeggende : *gheeft ons*, ende niet, *gheeft my.* (d) *Want de Liefde* waer door dit gebedt beſtiert wort, *en ſoeckt niet haer eygen baet maer het gemeyne beſt.* Daerom ſeggen wy geeft ons ons

a *Luc.*16. b 1.*Paral.*19. c *Luc.*11.*Matth.*13. d 1 *Cor.*13

ons daegelijckx broodt, ſoo wel aen mijnen even Menſch, beſonderlijck aen de Armen ende behoeftigen als aen my; op dat wy hier niet ondanckbaer en ſouden ſijn, maer gelijck wy het vande hant Godts mildelijck hebben ontfangen (want hy koſt het u ſoo wel geweygert hebben, als hy't dien Armen, die voor uwe doore ſtaet, geweyghert heeft) oock liberaelijck ſouden uyt-deylen. *Ons daegelijckx broodt*: op dat wy het ſelve alle daegen oodtmoedelijck ſouden vraegen: ende van uwe milde handt, waer door wy geſchaepen ſijn, ende ons weſen, en leven hebben ontfangen, het ſelve met betrouwen verwachten. *Ons daegelijckx*, op dat wy als Pelgrimmen op den wegh tot ons Vaderlant inde Hemelen niet en ſouden beſwaert worden, ofte daer onder beſwijcken. *Ons daeghelijckx*, dat wy van daegh noodtſaeckelijck hebben, en miſſchien mormorgen niet van doen en ſullen hebben. Wy belyden dan, ô Vader der alder-beſte gaeven, dat het altemael, tot ons daegelijckx broodt toe, van uwe almogende handt geſchaepen is, (a) *ende door uwen Sone ghemaeckt is, en datter ſonder hem niet en is ghemaeckt*, op dat wy ons altijt mogen veroodtmoedigen onder uwe almogende handt, (b) *die de Hooveerdighe altijdt gheſtraft heeft*, u biddende als arme Sondaeren, *gheeft ons heden ons daegelijckx broodt*. Jont ons, ô Rechtveerdigen Godt, dat wy onſe hant noyt te wyt uyt en ſteecken om te langen een ander mans goet, maer dat wy met ons daghelijckx brooyken te vreden moghen weſen. Verleent ons, ô voorſichtigen Vader, die alles wel

a *Joan.* 1. b *Jacob.* 4.

voorſien hebt, die niemant inden noot en ſult verlaeten, dat wy ſoo niet beſorght en ſijn voor het tijdelijck, dat wy niet eens en ſouden peyſen op het geeſtelijck: doet ons die gratie, ô alder-goedertierenſten Vader! dat wy hongerigh ſijn naer de Hemelſche goederen, ende dorſtigh naer de Wateren van uwe gratie, ende hier met ons daegelijckx brooyken verſaedt ſijn, dat wy u altijt danckbaer mogen weſen, oock voor de minſte gaeven, dat is, voor ons daeghelijckx broodt, die van uwe milde hant af daelen. Gheeft ons dan, ô almoghende Godt, die Adam in het Paradys ghekleedt, ende ghereedt hebt, die de Kinderen van Iſrael inde Woeſtyne gevoedt hebt met het Hemelſch Manna, die Daniel gheſpyſt hebt inden Kuyl der Leeuwen, die uwen Heyligen Propheet Eliam door een Raef voorſien hebt, die uwe Dienaeren, die op u betrouwden, ende in u gehoopt hebben, noyt en hebt verlaeten, maer altijt mildelijck getrooſt hebt: dat wy van uwe Goddelijcke Handt ons daegelijckx broodt, daegelijckx mogen vraeghen, ende dat ghy het ons daeghelijckx geweerdight te verleenen. Verleent ons, dat wy mogen luyſteren naer u woort, dat wy ſmaeck vinden in het H. Sacrament des Autaers, daer gy, ô Soeten Jeſu, uyt puere Liefde om te ſijn met den Menſch, aen ons uw Vlees gheeft voor eene ſpijſe, ende u Bloedt ons ſchenckt voor eenen dranck, dat wy met David moghen ſegghen, (a) *Ghelijck eenen Hert dorſtigh is naer de Fonteyne der Wateren, alſoo is mijne Ziele begheerigh tot u, mijnen Heer, ende mijnen*

a *Pſ.* 41.

mijnen Godt. Gheeft dat ick mach ſeggen met de Bruyt: (a) *mynen beminden is aen my, ende ick aen hem.* Ofte met Paulus, (b) *ick leve, maer ick en leve nu niet, maer Chriſtus mijne* ſoetigheyt, mynen trooſt, ende eenige verſaedinghe *leeft in my*: Op u woort dan, ô Soeten Jeſu, betrouwe ick; want ghy't gheſeyt hebt: (c) *die mijn Vleeſch eet, ende mijn Bloedt drinckt, die blijft in my, ende ick in hem.* Amen.

a *Cant.* 2. b *Gal.* 2. c *Joan.* 6.

VYFDE VRAEGHE.

Ende vergheeft ons onſe ſchulden, ghelijck wy vergheven onſe Schuldenaeren.

GHelijck Chriſtus inde voorgaende vraeghen ons heeft leeren bidden, ende verſoecken groote, ende onuytſprekelijcke goederen, als ſijn: ſijnen alder-wonderlijckſten Naem Heyligh maecken, ſijn alder-grootſte glorie begeeren, ſijnen alder-heylighſten wille volbrengen, ende vraeghen ſoo onſe Gheeſtelijcke, als onſe Lichaemelijcke ſpijſe: ſoo leert hy ons in deſe vraege wegh-nemen de beletſelen, waer door ons Ghebedt onweerdigh wort om van Godt verhoort te worden, welcke ſijn de ſonden. Ghelijcker geſchreven ſtaet: (a) *hy ſal roepen, ende en ſal niet verhoort worden.* Ofte ghelijck David ſeght: (b) *dat den Sondaer den*

a *Prov.* 21. b *Pſ.* 8.

Heere verbittert heeft, ende den Wyſen-man: (a) *dat aen Godt haetelijck ſijn den booſen, ende ſijne boosheydt.* Dit heeft oock ſeer wel konnen ſien dien blinden in't H. Evangelie, (b) *wy weten* (ſeyde hy) *dat Godt de Sondaers niet en hoort*: te weten die in hunne ſonden hertneckigh blijven. Want anders, ſeght Auguſtinus, ſouden Magdalena, den goeden Moordenaer aen't Cruys, ende den Honderſten Man te vergheefs ghebeden hebben. Maer die Sondaeren en worden van Godt niet verhoort, die aen hunne ſonden noch vaſt gehecht blyven, daerom leert hy ons hier bidden, ſegghende: *vergheeft ons onſe ſchulden &c.* dat is, onſe ſonden; de welcke hy ſchulden noemt, om dieſwille dat eenen ſondaerighen Menſch, als hy ſondight, ende quaet voor Godt doet, den Alderheylighſten wille Godts ter ſyden ſedt, ende ſijn boos ende bedorven willeken in ſijn plaets ſtelt, ende Godt den ſijnen ſoo ſchuldigh blijft. Daerom (ſeght hy) bidt: *vergeeft ons onſe ſchulden*; ô Godt, die Almachtigh ſijt, (c) *aen wien alle woort mogelijck is*, die alle ſonden kont vergeven, (d) *ende alle onſe boosheden kont uytwiſſchen*, ende naer uwe oneyndelijcke bermhertigheyt kont genaedigh ſijn: doet verdwijnen de duyſtere Wolcke van onſe ſonden, die de ſtraelen, ende het licht van uwe Goddelijcke gratie in onſe Ziele beletten te daelen, ſchuyft de Gordynen van onſe boosheden, op dat wy het tonneel van uwe genaeden voor ons mogen open ſien, ende uwe Heyligh-maeckende gratie in ons hert moghen ontfangen, ontbin-

a *Sap.* 14. b *Joan.* 6. c *Luc.* 1. d *Pſ.* 50.

bindende, ende uyt-doende met Moyſes de vuyle ſchoenen van onſe ſonden, *door waerachtighe vruchten van Penitentie*, (a) *die gy, oock inde alder-grootſte Sondaeren, noyt verſtooten en hebt*, op dat wy, ende ons Ghebedt tot u inde Heylige plaetſe, daer het altemael ſuyver moet ſijn, en daer (b) *niet vuyls, oft beſmet en ſal ingaen*, mogen komen. *Vergheeft ons onſe ſchulden*, want wy weten wel dat wy door onſe eygen verdienſten, oock voor een de minſte doodt-ſonde, niet en konnen voldoen, al vaſten wy alle daegen ons heel leven lanck te water ende ten broode, al diſciplineerden wy ons daegelijckx tot den bloede toe, al droeghen wy hayre Kleederen, oft met *Dominicus* een yſere keten op ons bloodt Lyf, want ghelijck alle doodtſonde grootelijckx ſtrijdt tegen Godt, die is het opperſte goet, alſoo is ſy oock van een oneyndelijck quaet, ende verdient, als aen de rechtveerdigheyt Godts ten vollen ſoude voldaen worden, eene eeuwighe ſtraffe, waer aen alle tijdelijcke Penitentien verre ſouden te kort ſchieten. *Daerom bidt* (ſeght *Chriſtus*) *vergheeft ons onſe ſchulden*, dat is, onſe ſonden, met allen haere ſtraffen, ende pijnen, die ſy verdienen hier, ende hier naemaels, al oft hy wilde ſegghen: waer t'ſaecken, ô ſondaerigen Menſch! dat mynen, ende uwen Vader in ſijne rechtveerdigheyt wilde blyven, dat hy ſonder quydtſchelldinghe, ſonder genaede u alle uwe ſonde wilde doen betaelen, ende uwe ſonden naer verdienſten volghens ſijne rechtveerdigheydt ſtraffen; noch

a *Luc. 5.* b *Apoc. 21.*

David en ſoude Heyligh ſijn, noch Petrus en ſoude Penitentie gedaen hebben; noch Magdalena en ſoude de glorie Godts ſien, noch den goeden Moordenaer en ſoude nu in het Hemelſch Paradys ſijn, maer ſouden altemael om hunne ſonden teghenwoordigh inden af-grondt der Hellen liggen branden. *Vergheeft ons onſe ſchulden.* Want dit is den eenighſten middel, die eenen ſchuldenaer moet aen-vanghen, die ſijne ſchulden niet en kan betaelen, dat hy ſijne Crediteurs te voet valt, ende haer oodtmoedelijck bidt om quydtſcheldinghe. Alſoo moeten wy Godt oock te voet vallen, ende bidden, *vergheeft ons onſe ſchulden*, want wy voor onſe ſonden aen de Goddelijcke Rechtveerdigheyt niet voldoen en konnen, ende Godt alleen ons de ſelve kan vergheven, ende quydtſchelden. Wy bidden dan, ô Vader der genaede, (a) *die niet en begheert de doodt vanden ſondaer, maer wilt dat hy bekeert worde, ende leve*; vergheeft ons onſe ſchulden. Wy bekennen, (b) *dat wy altemael plichtigh ſijn*, ende voor u groote ſchuldenaeren, dat wy dit Gebedt altemael ſeer dickwils noodigh hebben: want wy en hebben niet waer mede wy u betaelen konnen, *vergeeft ons dan onſe ſchulden.* Gheeft ons dat wy noyt *met Cain*, oft met Judas *deſpereren*, ſeggende (c) *onſe ſonden ſijn meerder als ons kan vergheven worden*, maer dat wy altijt peyſen op de oneyndelijcke ſchatten, ende treſooren van uwe Goddelijcke ghenaede, die noyt en ſullen, oft konnen uyt-gheput worden, ende altijdt eene vaſte hope;

ende

a *Ezech.* 18. b 1. *Joan.* 1. c *Gen.* 4.

ende betrouwen ſtellen op uwe bermhertigheyt, wel wetende dat gy meerder kont, ende wilt vergheven, als wy konnen ſondigen. Maer om vergiffeniſſe van onſe ſonden van Godt te bekomen, ſoo is het nootſaeckelijck, dat wy oock vergheven aen onſe ſchuldenaeren, daerom naer dat ons Chriſtus hadde leeren bidden, *vergheeft ons onſe ſchulden*, ſoo voeght hy daer by, *ghelijck wy vergheven onſe ſchuldenaeren.* Al of hy wilde ſeghen: Menſch! is het ſaecken dat ghy niet af en lecht allen haet, ende nydt teghen uwen evennaeſten, maer noch in uw herte blijft voeden eenige vraeckgierigheyt, ende aen uwen Broeder niet en wilt vergheven het leet, ofte onghelijck, dat hy u ghedaen heeft, en wytet my, ofte mijnen Hemelſchen Vader niet, iſt by aldien, dat ghy voort-gaende op mijn woort, vergiffeniſſe vraeght, ende niet verhoort en wort; maer wytet aen u eygen ſelven, aen uwen booſen kop, ende obſtinaeten wille, om dat ghy niet en wilt vergheven aen uwen even Menſch. Want dit moet noodtſaeckelijck voorgaen, wilde van mijnen Hemelſchen Vader vergiffeniſſe uwer ſonden ontfanghen. (a) *Vergheeft, ende u ſal vergheven worden.* Siet dit eens klaerlijck by den Heylighen Evangeliſt Matthæus, (b) alwaer Chriſtus het Rijcke Godts verghelijckt by eenen Coninck, die gaet rekeninghe houden met ſijne onderſaeten, ende bevindende eenen, die hem thien duyſent Talenten ſchuldich was, heeft hem geſeyt: *betaelt dat ghy ſchuldigh ſijt.* Maer den armen knecht ſiende ſijne

a *Luc.* 6. b *C.* 18.

ne groote ſchulden, ende niet hebbende om de ſelve te betaelen, en ſagh gheenen anderen middel, als voor den Coninck op ſijne knieden te vallen, ende hem te bidden om uytſtel, ſeggende: Heere, hebt noch wat patientie, ick ſal ſorgen, en u met den eerſten komen voldoen. Den Coninck ſiende ſijne groote oodtmoedigheyt, doet hem opſtaen, ende ſchelt hem alle ſijne ſonden quyt, om dat hy hem ſoo oodtmoedelijck ghebeden hadde. O groote bermhertigheyt van deſen Coninck! ô onverdiende genaede, die aen deſen knecht geſchiet! maer deſen ondanckbaeren naer huys keerende, ontmoet ſijnen mede-knecht, die hem hondert penninghen ſchuldigh was, ende niet teghenſtaende dat hy hem te voet viel, biddende, en ſmeeckende om uytſtel, heeft hem by den kraegh ghevadt, in den Kercker gheſmeten, ende tot het leſte oortien toe doen betaelen. Den Coninck dit verſtaen hebbende, heeft den knecht by hem gheroepen, ende gheſtraft, ſeggende: gy booſen knecht, allen u ſchuldt hebbe ick u quyt gheſcholden, om dat gy my gebeden hebt, en moeſt gy u dan oock niet ontfermen met uwen mede-knecht, die u oock gebeden heeft? ende dit ſeggende, heeft hem oock doen by den kop vatten, en doen betaelen tot het leſte oortien toe: dat is, om dat hy niet en konde voldoen, met eene eeuwighe ſtraffe ghecaſtijdt. Maer om dit beter te betoonen, laet ons eenighe exempelen ſtellen met den H. Hieronymus. Soo ghenomen (ſeght hy) (a) datter jemant van ons gevallen was in overſpel, in eenen doodt-

ſlagh

a *Dom. 19. poſt. Oct. SS. Trin.*

ſlagh, in een Sacrilegie, ofte Heyligh-ſchenderije, ofte in andere grootere ſonden. Wy bekennen ons ſchult voor den Biecht-vader, wy verſoecken, en bidden oodtmoedelijck om vergiffeniſſe, ghelijck Petrus ende Magdalena ghedaen hebben; ons worden in het H. Sacrament der Biechte thien-duyſent talenten quytgheſcholden, alle die groote ſonden worden ons vergheven. Wel is het ſaecken dat wy om een oneſſen woordeken; om een ſtrootjen, dat ons in den wegh gheleydt is, dat is, om een kleyne injurie achter onſen rugh gheſeydt, blyven gram gaen ſonder ſpreken, eenen eeuwighen haet draeghen, dien perſoon niet en willen luchten, oft ſien, veel minder hem dit onghelijck vergheven, maer ſoecken alle occaſie om ons daer over te revengeren, waermen kan, ofte magh, en dunckt u niet, dat wy oock verdienen inden Kercker gheſmeten te worden, en dat wy met ſoo onbermhertelijck met onſen even Menſch te leven, door onſe booſe wercken toonen, dat wy niet weerdigh en ſijn van Godt vergiffeniſſe te kryghen van onſe groote ſchulden, als wy dat kleyn aen onſen even Menſch niet en willen vergheven? jae voorwaer. Want(a) *ſoo ſal mijnen Hemelſchen Vader* (ſeght Chriſtus) *oock aen u-lieden doen, is het ſaecken datge malkanderen niet oprecht uytter herten en vergheeft.* Soo dat wy ons eyghen vonnis hier mede brengen, ende onſe eygen Rechters ſullen ſijn in den dagh des oordeels, dat wy gheene vergiffeniſſe en bekomen van onſe ſonden by Godt; want wy bid-

den

a *Matth.* 18.

den, *vergheeft ons onse schulden, ghelijck wy verghe-ven onse schuldenaeren*, en daer en tusschen wy en vergheven aen onsen even naesten niet, ergo ons en sal oock niet vergeven worden. En wee dien Mensch, die van Godt gheene vergiffenisse en verkrijght. Want David seght: (a) *is het saecken dat ghy onse boosheden sult gaede gheslaegen hebben, ô Heere! Heere, wie sal dat onderstaen?* daerom vergheeft uwe schuldenaeren, ende Godt sal u oock uwe schulden vergheven. Anderssints gy doet groote injurie aen Godt, dat ghy van hem vergiffenisse vraeght, ende door uwe onbermhertigheyt tot uwen even Mensch, Godt, die van sijnen kant altyt bereyt is om uwe sonden te vergheven, ende aen u sijne bermhertigheydt te schencken, in sijn goet werck belet, toestoppende door uwe boosheyt de Fonteyne van sijne ghenaede, soo dat hy tot u met sijne gratie niet en kan komen, om dat gy niet en wilt vergheven aen uwe schuldenaeren, die teghen u soo veel niet, als ghy tegen Godt, misdaen hebben. En considereert, dat uwen even naesten van nature aen u ghelijck is, jae dickwils van hoogher conditie, ende veel beter van leven, als ghy: maer wat sijt gy by Godt, by die opperste Majesteyt, als eenen armen aerdt-worm, als stof en asschen, als slijck, en vuyligheyt der aerde, daer gy van gheschaepen sijt, en wederom in vergaen sult? daer en boven al wilt ghy wraeck nemen over de injurie, die u gheschiet is, gy kont dickwils niet; en oft ghy het uwen naesten vergeeft,

ofte

a *Psal.* 129.

ofte niet, daerom en lijt hy gheen onghemack, nochte hem gheſchiet eenigh quaet: maer Godt, daer gy tegen miſdaen hebt, die heeft volle macht over u, die kan u op ſtaende voet ſtraffen, ende uwe Ziele, ende Lichaem, ſmijten in den af-gront der hellen. Vergheeft dan uwe ſchuldenaeren, ende bidt dan oodtmoedelijck den Hemelſchen Vader: *vergheeft ons onſe ſchulden*, want wy hebben volghens u Goddelijck ghebodt vergeven onſe ſchuldenaeren; en gy ſult ſonder twijfel van Godt vergiffeniſſe verkrijghen. Want *den Heere ſal ſijn woordt houden*, (a) ſeght Auguſtinus. O Vader der ghenaede, aen wie eyghen is den ſondaer te ſpaeren, bermhertigh te ſijn, ende te ontfermen, wy bekennen, ende belijden, voor uwe Goddelijcke Majeſteyt onſe ſchult, wy weten dat wy quaedt voor u gedaen, ende grootelijckx tegen u geſondight hebben, het is ons leet uyt het diepſte onſer ziele, wy roepen tot u met een oodtmoedigh, ende rouwigh herte, met gevoude handen, ende neder-ghebuyghde knieden, *vergheeft ons onſe ſchulden*, die boven maeten groot ſijn, ende boven de hayren van ons hooft vermenichtvuldight, met alle de ſtraffen, die wy daer door verdient hebben, want wy vergheven uytter herten alle onſe ſchuldenaeren, die ons oyt miſdaen hebben. Wy belyden, dat alle uwe gheboden (oock van ſijne vyanden te beminnen, ende wel te doen aen die ons haeten) in haer eygen ſelven licht, ende ghemackelijck ſijn, ende al is het ſaecken daer ondertuſſchen eenighe moyelijckheydt in gevonden

a *Tract. in Joan.*

den wordt, dat deſe alleenelijck voort-komt van onſen booſen, ende bedorven wille. Want ghelijck het licht der Sonne aenghenaem is aen geſonde, ende goede ooghen, maer moeyelijck aen de quaede; ende ghelijck eene goede ſpijſe ſmaeckelijck is, aen eenen gheſonden mont, maer pijnelijck is, aen die een quaet ghehemelt heeft: alſoo ſijn uwe Geboden oock licht, ſoet, ende aenghenaem aen de menſchen, die van goeden wille ſijn, en vallen alleenelijck ſwaer, ende moyelijck aen den Sondaer, wiens wille door de ſonde bedorven is. Soo ghetuyght ons den Heylighen Evangeliſt Joannes, ſegghende, (a) *ſijne Gheboden en ſijn niet ſwaer*, dat is, niet moyelijck om te onderhouden. Gheeft ons dan, ô Vader van allen trooſt, dat wy met David noyt vraeck en nemen over die ons vermaledyden, maer met Stephanus bidden voor die ons ſteenighen, ende met den H. Gualbertus onſen vyant, voor onſen Broeder in vrintſchap aen-nemen, biddende naer het voorbelt van uwen ghebenedijden Sone Chriſtus Jeſus hanghende aen het Cruys, voor alle deghene, die ons oyt miſdaen hebben; *Vader vergeeft het hun, want ſy en weten niet wat ſy doen*, op dat wy met een oprecht herte moghen bidden, *vergheeft ons onſe ſchulden, ghelijck wy vergheven onſe ſchuldenaeren. Amen.*

a 1. *Joan. 5.*

SESDE VRAEGHE.

En leydt ons niet in bekoringhe.

GHelijck Chriſtus inde voorgaende vraeghe ons heeft leeren vergiffenis bidden van onſe ſchulden, die wy ghemaeckt hebben: alſoo leert hy ons in deſe vraege eenen middel ſoecken om in gheene ſchulden te vallen, ſeggende: gy ſult ſoo bidden: *en leyt ons niet in bekoringhe*, waer door door wy lichtelijck in ſonden ſouden geraecken: want den Menſch is cranck om te wederſtaen de vyanden, te weten den Duyvel, de Werelt, ende het Vlees, de welcke ſijn machtich om ons te beſtrijden, boos om ons te bedrieghen, ende altijt uyt om ons tot val te brenghen. Hy leert hier jeghelijck, ghelijck eenen wijſen, ende experten Medecijn-meeſter ſoude doen, die niet alleenelijck voor en ſchrijft Medecynen om de kortſen te breken, om de quaede humeuren te verdrijven, ofte om de ſieckten wech te nemen, maer oock remedien geeft, op dat den Menſch niet lichtelijck en ſoude ſieck worden. Alſoo doet Chriſtus dien grooten Medecijn-meeſter, die vanden Hemel is af-ghekomen, om datter op der aerden lach eenen grooten krancken, te weten, naer de Ziele, als wanneer hy ons geeft in deſe vraeghe eene medecijne om in geen ſiecten meer te vallen, ſegghende: *bidt hem die almachtigh is, die uw in allen op-val, ende tegenſpoet can bewaeren ende wederhouden, dat gy niet en valt,*

noch

 En leyt ons niet inde tentatie vanden Duyvel, die eenen tenteerder is met den naem, ende met de daet, ghelijck het in onſe voor-ouders Adam en Eva gebleken heeft: die uyt eenen lauteren haet ende nijt den Menſch tot ſonden (waer door Godt alleen vergramt wort) tracht te brenghen, op dat Godt door de ſonden gram ſijnde, den Menſch oock ſoude verſtooten, ende van hem verdrijven, ghelijck hy de Duyvels om hun ſonden van hem verſtooten heeft: op dat de ruinen vanden Hemel niet en ſouden herſtelt worden, ende dat de plaetſen daer de Enghelen uyt-ghedreven ſijn, altijdt ſouden leegh ſtaen, ende dat den Menſch noyt en ſoude ſaeligh worden, noch ſijn leſte eynde, daer hy toe gheſchaepen is, ſoude becomen. Daer op is den Duyvel uyt, die gheen Kat en is ſonder handt-ſchoenen aen te taſten gelijck Paulus ſeght (a) *dat wy niet alleen en moeten ſtrijden tegen vlees en bloet, maer tegen de Princen ende machten, tegen de regeerders der duyſterniſſen.* Ende den Apoſtel Petrus ſeght: (b) *dat den Duyvel als eenen briſſenden Leeuw om-loopt, ſoeckende wie hy ſal verſlinden.* Ende Sint Jan ſeght: (c) *dat hy met eene groote gramſchap tot ons is af-ghedaelt, om dat hy weynigen tijdt heeft.* Den welcken twee ſaecken beſonderlijck in't werck leyt, als hy ons tenteert. Ten eerſten, dat hy ons het quaet, ofte de ſonden niet als quaedt ende ſonden voor ooghen ſtelt, maer die verborght onder den deck-mantel van goet, ende onder den ſchijn van een deught-

ſaem

a *Eph. 6.* b *1. Pet 5.* c *Apoc. 12.*

ſaem werck ſpouwt hy ſijn fenijn uyt. (a) *Hem veranderende in eenen Enghel des lichts*, die nochtans inder daet is den Prince der duyſterniſſen. Ten tweeden, dat hy den Menſch ſoo bedroghen hebbende, hem ſoo vaſt wint inde netten vande ſonden, dat hy daer niet en can uyt gheraecken, noch penitentie doen om daer vergiffeniſſe van te verwerven, jae dickwils in deſperatie jaeght, gelijck hy *Cain* ende *Judas* gedaen heeft. *En leyt ons niet in bekoringhe* van het vlees: want Godt den Menſch gheſchaepen heeft in een ontſterffelijcke Ziele, ende in een bederffelijck Lichaem, als de ſlaef vande Ziele: ſoo iſt dat deſe ſlaef, gelijck Paulus ſeght (b) *ſtrijdt ende op-ſtaet tegen den geeſt* beſonderlijck op twee manieren. *Ten eerſten*, ſoeckende genoeghten, en playſieren, ende wellu ſten, in het ghene hem verboden is, ghelijck Adam in't Paradijs, etende den verboden Appel, gedaen heeft. Ende (c) *deſe ſonden door conſent, ofte vryen wil voltrocken ſijnde*, ſeght den Apoſtel Jacobus (d) *brenght voort de doodt*. *Ten tweeden*, den menſch af-trekende vande deught. Want den gheeſt in ſoo veel als in hem is, ſoude wel altydt willen tot Godt (die eenen ſuyveren geeſt is) als tot ſijnen oorſpronck, op-ghetoghen weſen, die door het vlees door de ſonden bedorven, wort wederhouden, ghelijck den Wijſen-Man ſeght. (e) *Een Lichaem, dat bedorven wort, beſwaert den gheeſt*. Deſen ſtrijt, ghelijck hy wel is den alder-gedurighſten, ſoo is hy oock wel

F den

a 2. *Cor.* 1. b 1. *Gal.* 5. c *Jacobi* 10. d *Jac.* 1. e *Sap.* 9.

den alderperijckeleusten, aengheſien deſen vyant altijt van binnen met ons is. *En leydt ons niet in bekoringhe* vande wereldt, die een ſtercke treck-plaeſter is, ende lock-meeſe om ons in haer netten te krijghen ende alſoo den hals om te vringen, gelijck hy die jongelinghen, (a) *die den Wijſen-man ons voor-ſtelt*, ghedaen heeft. Want wy met de diſcipelen Chriſti noch niet gheheel uyt de werelt getrocken en ſijn: maer daer noch tot de ooren toe inſteken, ofte daer van noch tot de keel toe vol ſijn, die ons dickwils ſterck comt te bekoren, *ten eerſten* door al te groote ende ongeregelde begeerten tot de tydelijcke, ende verganckelijcke ſaecken, welcke wy ons dickwils inbelden, oft (b) den duyvel ons voor-ſtelt, ghelijck hy aen Chriſtus die voorgheſtelt heeft, met alle haere eere, glorie, ende digniteyt, met alle haere welluſten, ghenoechten ende playſieren ons de ſelve verthoonende, gelijck eenen gulden bergh, op dat wy die ſouden aenbidden, ende Godt af-gaen (c) *want wy en konnen Godt, ende de' werelt niet te ſamen dienen.* Oft hy doet ons, ghelijck *het Serpent* (d) *aen Adam* gedaen heeft, hem voorſtellende de verboden vrucht als eene ſpijſe, die de Ziel niet beſmetten en conde, ſeer ſchoon ende blooſende voor hun oogen, de welcke nochtans op de doot van Godt verboden was. *Ten anderen* door tyrannyen, ende vervolginghen, waer door datter veele Chriſtum verlaeten hebben, ende van het waerachtigh gheloof ſijn af-gheweken. Daerom Chriſtus

a *Sap. 5.* b *Matth. 4.* c *Matth. 6.* d *Gen. 3.*

Chriſtus dit wel voorſiende, heeft ſijne Diſcipelen hier tegen gewaepent, ſegghende (a) *Siet ick ſeynde u-lieden ghelijck Lammeren onder de Wolven, maer en wilt die niet vreeſen, die het lichaem dooden, ende aen de Ziel niet en connen beſchaedighen, maer vreeſt hem, die de Ziel, en Lichaem can verderven inden afgrondt der Hellen. En leydt ons niet in bekoringhe*, maer dat ghy, ô Heere! ons ſoo wilt beproeven (niet om dat gy onſe cracht niet en kent) want gy doorſiet het hert ende de nieren, ende het binnenſte vanden Menſch is voor uw al-ſiende oogen openbaer: maer om dat uwe Goddelijcke kracht uwe dienaeren verſterckende, van alle Menſchen ſoude ghepreſen worden, ende onſe goede verduldigheyt, in allen opval ende tegenſpoet, aen een jeghelijck ſoude kenbaer weſen, ende dat ſy door dat Exempel beweeght, tot deſe deught, daer wy onſe Ziele moeten in beſitten, oock ſouden ghedreven worden. Alſoo heeft Godt beproeft (b) *Abraham*, als hy hem ſijnen eenigen Sone Iſaac heeft doen op-offeren. Wilt gy dan, ô Heere! ons ſoo beproeven, gelijck gy u beſte vrinden *Job*. (c) ende meer andere, beſocht hebt, ſoo verſterckt ons door uwen Goddelijcken byſtandt, en bewaert door uwe gratie onſe Ziele, dat ſy door dat tempeeſt niet en vergaet, of iſt het ſaecken, ô Heere! dat gy ons om onſe grove ſonden, ende menighvuldighe fouten wilt ſtraffen, ſoo ſtraft, ende caſtijdt ons, ghelijck eenen goeden Vader ſijn kint Caſtijt, ons door dat kleyn

a *Matth.* 1. b *Gen.* 22. c *Job.* 1.

royken van tentatie wederom brengende tot den wech van uwe Geboden: dat die ſtraffe ons niet en zy een ſweert om ons te dooden door den langduerighen ende onverdraeghelijcken overlaſt, maer eene beproevinghe tot beterniſſe van leven, eenen af-keer vande ſonde, ende eenen in-keer tot den ſchoot van genaede, die voor den wederkeerenden Sondaer altijdt open ſtaet (a) *Godt beproeft u-lieden*, ſeght de Schriftuere, *om dat kenbaer ſoude worden, oft gy hem lief hebt, ofte niet.* Want gelijckerwys het Gout niet voor puer ende ſuyver en wort aen-ghenomen, ten ſy dat het eerſt door het vier van het forneys wel-beproeft is, alſoo en wordt het gemoet van eenen Menſch niet voor ſterck, ende deughtſaem ghehouden, ten ſy dat het wel beproeft, ende door vele tribulatien wel geſuyvert is. *En leyt ons niet in bekoringhe*, dat wy dan niet en ſijn gelijck een riet, dat met alle winden beroert wort, maer dat wy daer onder, als eenen waerachtighen Palm-boom, door de tribulatien altydt hoogher ende hoogher mogen op-groyen, ende ſoo in teghen-ſpoet, als in voorſpoet altydt moghen de ſelve blyven, ende uwe opperſte Majeſteyt niet om uwe gaeven, maer om uwe goetheydt, die altyt een ende de ſelve is, moghen beminnen, ende met den kloecken ende godtvreeſende (b) *Eleazarus* liever hebben te ſterven, als uwe Heylighe Geboden te overtreden. *En leyt ons niet in bekoringhe*: ghelijck (c) *den Enghel Lucifer*, die als

a *Deut.* 13. b *Secundo Mach.* 6. c *Eſa.* 14.

als een ſchoon-blinckende Sterre op-ginck, door een hooveerdigh ghepeys alleen, uyt het hooghſte der Hemelen, in het diepſte der Hellen is gevallen. *En leydt ons niet in bekoringhe*, gelijck onſe voor-ouders (a) *Adam ende Eva*, die door de aenlockſelen van het Serpent bedrogen ſijnde, uyt het aerts-Paradys ſijn ghejaeght. *En leydt ons niet in bekoringhe*, gelijck Pharao Koninck van Egypten, die naer de vermaeninghen van (b) *Moyſes den Dienaer Godts*, niet en wilde luyſteren, noch door Miraeckelen ende wondere teeckenen ſijn leven beteren; en in ſijn quaet volherdende inde roode zee, als eenen ſteen is verſoncken, ende in die waters met ſijn heel Leger verdroncken. *En leyt ons niet in bekoringhe*, ghelijck het Jodts volck (c) *die het Rijcke Godts is af-genomen*, ende het licht van het Heyligh Evangelie is ontrocken. *En leydt ons niet in bekoringhe* door wanhope over onſe ſonden (d) *ghelijck Judas* den verrader, die in plaets van Penitentie te doen, Pardon van Godt te verſoecken, ende vergiffeniſſe van ſijn alder-grootſte miſdaet te verwachten, een ſtrop heeft genomen, en ſijn ſelven verhanghen. *En leydt ons niet in bekoringhe* (e) *ons brenghende in eenen* verkeerden, ofte averechtſen ſin, ſeggende het goet, quaet, ende het quaet, goet, ghelijck Calvin, die de deughden ende goede wercken, als onnut tot onſe ſaligheydt, heeft ghelaſtert, valſchelijck leerende, datmen alleenelijck moet ſteunen op het geloof,

a *Gen.* 3. b *Exod.* 5. c *Matth.* 33. d *Matth.* 27. e *Rom.* 1.

t'welck nochtans naer de leeringhe vanden Apostel Jacobus, (a) *sonder goede wercken doodt is. En leydt ons niet in bekoringhe*, ghelijck Luter, die door de tentatien van het vleesch uyt den engen wegh naer den Hemel (dat is uyt sijn Heylighe Religie, daer hy 15. Jaeren in gheleeft hadde, ende door sijn Professiie aen Godt ende voor de Menschen verbonden was totter doodt toe in te blijven) is gevallen, ende den wyden wech die leyt na de Helle is in gheloopen, ende als eenen helschen draeck het derden deel vande sterren, dat is, vande uyt-verkorene Godts, door den steert van sijne valsche Leeringhe uyt den Hemel naer de Helle ghesleypt heeft. *En leydt ons niet in bekoringhe*, ghelijck alle de Ketters, die ghelijck als dwael-gheesten, hun gheloof naer hun eyghen Capritie, ofte goet-duncken maecken, ende ghelijck uyt den spinrock van hunne phantasye suyghen, sonder eens te sien oft het van Godt af-komt, ofte niet, ende oft hy het tot Christum, die den eersten steen gheweest is, daer hy sijne Heylighe Kercke door sijne Apostelen, ende hunne naer-volghers op-gefondeert heeft, connen opleyden. *En leyt ons niet in bekoringhe*, dat wy het woort Godts hoorende niet en verstaen, maer doet ons die gratie, dat wy het selve wel weten, ende wetende oeffenen, ende met onse wercken bevestighen, ende vervullen met Paulus, dat aende Passie Christi tot ons ontbreckt, op dat wy vande selve deelachtigh ghemaeckt sijnde,

a 1. Jac. 2.

ſijnde, door ſijn lijden tegen alle tentatien, ende bekoringhen moghen verſterckt worden, ende onſe Ziele, door ſijn Heyligh Bloedt gheſuyvert voor de ooghen Godts altijdt magh blincken. Amen.

SEVENSTE VRAEGHE.

Maer verloſt ons vanden quaeden.

INde ſevenſte, ende leſte vraeghe, met de welcke de Wijsheydt des Vaders ſijn Gebedt ſluyt, vernederen wy ons onder de almoghende Handt Godts, die ons in alle gevaer, ende opvallen can trooſten, helpen, ende byſtaen. Wy bekennen hier onſe cranckheydt, ende vlieden in onſen noodt naer den ſchoot vande genaede, ende bermhertigheyt vande Goddelijcke Majeſteyt, gelijck kleyne kieckskens hun beſchermen onder de Vleughels vande Kloeck-hinne. Oft ghelijck teere Kinderen vlieden naer den ſchoot van hunne Moeder om te ontgaen de dreygementen vanden Vader. Oft ghelijck eenen ſiecken, die heel cranck is, ſijn ſelven voeght, ende geheelijck overgheeft aende ordonnantie vanden Doctoor. Alſoo leert Chriſtus ons hier oock bidden, ſegghende: *ghy ſult ſoo bidden, maer verloſt ons vanden quaeden.* Want hy wiſt wel, t'welck Paulus oock in vele plaetſen gheleert heeft, (a) *dat allen ons verwinnen comt van Godt*, wederom

a 2. *Corinth.* 3.

(a) *datter geen macht en is ten sy van Godt.* Daerom ſeght hy op eene andereplaetſe (b) *iſt het saecken dat Godt met ons is*, te weten ons helpende, ons beſchermende, ons verloſſende, *wie tegen ons*? dat is wie ſal ons verwinnende ons verdrucken, ende tot den val brenghen? niemandt. Gelijck het ghebleken heeft in (c) *Jonas*, die door de hulpe Godts uyt den buyck vanden Walvis verloſt is gheweeſt. Daerom leert ons Chriſtus bidden ſijnen Hemelſchen Vader aldus: *maer verloſt ons vanden quaeden*, verſtaende door den quaeden, eerſt den Duyvel der Hellen, die den gheſworen vyant van Godt is, die altijdt eenen eeuwighen haet teghen onſe Ziele ſaelighеydt ghevoert heeft, die het beginſel, ende oorſpronck is van onſe ruine, die het quaet garen gheſponnen heeft van onſe verdoemeniſſe, die den wegh van onſe verderfeniſſe gebaent heeft, want hy is het out Serpent dat *Adam en Eva* bedroghen heeft, (d) *aen wiens cracht gheen macht op der aerden*, te weten vande Menſchen, *en can verghеleken worden, niemant en vreeſt*, ofte ontſiet. *Ten tweeden* door den quaeden wort verſtaen de doodt-ſonde, de welcke is van een oneyndelijck quaedt, ghelijck Godt, tegen wie ſy gheſchiet is, is van een oneyndelijck goet, want hoe den perſoon weerdigher is, hoe de injurie aen hem ghedaen grooter is, ſoo dat eenen Menſch Godt doodelijck vergrammende met woorden, wercken, gedachten, ofte achterlaetinge der deughden daer hy toe gehouden is, ſoo grooten quaet doet met

a *Rom.* 13. b *ibid. Cap.* 8. c *c.* 1. d *Job.* 41.

met eene doodt-ſonde, dat allen de Menſchen van Adams tijden af tot den leſten, die ſal geboren worden, daer voor niet en konnen voldoen aen de Goddelijcke Rechtveerdicheydt, al waert dat ſy daerom altemael van lidt tot lidt ghekapt wirden, ende hun bloedt daer voor ſtorten: dat noch meer is, waer het ſaecken, datter eenen Enghel, Cherubin, ofte Seraphin eene doodt-ſonde quaeme te bedrijven; jae dat de alder-Heylighſte Maeghet, ende Moeder Godts Maria ſelfs, die Koninginne is vande Cherubinen ende Seraphinen een doodt-ſonde (dat onmogheliick is) quaeme te doen, allen haere verdienſten, allen haere goede wercken, alle haere glorie, ende Heyligheydt ſoude in eenen roock vergaen, ende ſouden altemael inden af-grondt der Hellen ſincken, ende met Lucifer inder eeuwicheyt branden. Soo dat de doodt-ſonde den brant-ſtock is, die de Helle doen branden heeft, ende het vier, dat allen die tormenten veroorſaeckt. *Ten derden*, verſtaet men door den quaeden alle quaelen die uyt de ſonden voorts-comen, gelijck ſijn peſt, oorlogh, dieren tydt, verwoeſtinghe der Landen, verderffeniſſe vande vruchten der aerden, oft door al te groote droochte, oft door al ten overvloedighen reghen, alle die quaeden bidden wy in deſe vraeghe, dat Godt wilt van ons afkeeren, ende ons bewaeren, gelijck hy de Kinderen van Iſrael in Egypten bewaert heeft vanden verwoeſtenden Enghel (a) *ſoo dat in hunne huyſen niet eenen ſiecken, noch krancken en was*

a *Pſalmo* 104.

was, (a) *daer in jeder huys vande Egyptenaeren den eerſten gheboren Sone doodt lach.* Maer aengesien het noyt, ofte selden geschiet dat den Menſch, ende naementlijck de rechtveerdighen, gheen lijden, cruycen, ende swaerigheden over en kome (want gelijck Paulus seght (b) *alle die wel willen leven in Chriſto Jeſu, ſullen vervolginghe lijden*) Soo bidden wy hier oock dat ons Godt uyt het lijden dat ons over-komt, wilt verloſſen, is het ons saeligh, ofte ons byſtaen, trooſten, ende verſtercken met sijne Goddelijcke gratie, op dat wy in geene kleynmoedigheyt, ofte wanhope, en valle, ghelijck eenen goeden Koninck helpt, trooſt, ende byſtaet sijnen Sone, die hy gheerne siet stryden, ende sijnen vyandt overwinnen, maer bemerckende dat sijn Kindt te kort soude schieten, hem met sijn volck secondeert, ende verloſt. Want waer het saecken, dat ons Godt besonderlijck in groote vervolginghen, in langhduerighe sieckten, in swaere pijnen, liet op ons eyghen cracht steunen, den Menſch en soude die niet connen onderſtaen, maer daer onder beswijcken, gelijck Paulus seght: (c) *boven maten worden wy ghepatibuleert, boven ons macht beſwaert: maer ghebenedydt ſy Godt, ende den Vader van Jeſus Chriſtus, den Vader van bermhertigheydt, ende Godt van allen trooſt, die ons vertrooſt in alle onſe ſwaerigheydt, op dat wy die oock ſouden trooſten, die in alle verdruckingen ſijn*, ende Tobias seght (d) *naer het tempeeſt, maeckt ghy eene calmte, ofte ſtilte*, want gelijck den middagh dickwils schoon-

der

a *Exodi* 12. b 2. *tim.* 3. c 2. *Cor.* 1. d *Tob.* 3.

der is, als het ſmorghens ghereghent heeft, oft als de Son eenen ſmoor, ende doncker nevel doorbeten heeft; oft ghelijck den Menſch naer eene langhduerighe ſieckte, ende menichvuldigh ghebruyck van Medecynen dickwils comt tot eene volcomen gheſontheydt: oft ghelijckmen dickwils door eenen bloedigen Oorlogh verkrijght eenen ghewenſchten Vrede, alſoo leyt ons Godt oock dickwils door het quaet, tot een waerachtich goet. Daerom en leert hy ons oock niet bidden, *verloſt ons van Miſerien, van ellenden*, want daer door hebben de Heylighen den Hemel ghewonnen, ende (a) *Chriſtus is daer door in ſijn glorie ghegaen*: maer hy ſeght *verloſt ons vanden quaeden*, die altemael in't goet keerende door onſe goede patientie, op dat wy daer mede belaeden ſijnde, niet en vloecken, niet en ſweeren, Godt niet en laſteren, niemant vermaledijden, den Duyvel door impatientie, ofte onverduldigheydt niet en noemen, noch de Heylighe Sacramenten misbruycken; dat wy door langhduerighe plaeghen niet en deſpereren, lichtveerdighe oordeelen ſtrijcken, ofte quaede ſuſpicie hebben van onſen even Menſch, dat ſy ons betoovert hebben, ofte dat die ende die ons dat aen doen: Maer bekennen dat ons dit alles overkomt door de ſchickinghe, ofte toelaetinghe van Godt, ende dat Godt alleen het quaet in het goet kan keeren door ons te gheven eene goede patientie. Daerom ghelijck andere deughden hebben het goet, dat ſy ghebruycken tot hunne oeffeningen

a *Luc.* 24.

ninghen by exempel het Ghebedt, de ſoetigheyt die het vindt in met Godt te ſpreken, de liberaelheyt het geldt ende goet om den even-naeſten in noodt by te ſtaen ende ſoo voorts: alſoo de weerdige deught van patientie, die gebruyckt het quaet, te weten miſerien, ſieckten, ellenden, &c. tot haere oeffeninghen, ſonder de welcke ſy geen uyt-werckſelen can hebben. Daerom heeft Godt deſe deught aen vele van ſelfs toe-geſchikt, ghelijck in allen de Apoſtelen ende HH. Martelaeren ghebleken heeft, die door de alder-grootſte patientie vier ende vlam ghepaſſeert ſijn, aen andere hunnen wenſch, ende begheerten te konnen oeffenen, heeft hy de occaſie ontnomen van deſe volghens haeren wenſch, ende begeerte te konnen oeffenen, gelijckmen leeſt (a) vanden *H. Vader Dominicus*, dat hy oodtmoedelijck badt de ghene die hem wilden vermoorden, dat ſy hem niet ſeffens het hooft voor de voeten en ſouden legghen, om deſe deught ſoo haeſt niet quyt te ſijn, maer datſe hem handen ende voeten afghecapt ſijnde, ſoo in ſijn bloedt ſouden laeten wentelen, ende als ſy ſouden ſien dat hy begonſt te ſterven, den romp van ſijn Lichaem dan noch levendich van lidt tot lidt ſouden cappen, op dat hy alſoo in alle ſijne lidtmaeten deſe Heylighe deught tot den leſten ooghenblick toe ſoude moghen oeffenen, dat hem van Godt niet toeghelaeten en is geweeſt. (b) *Den Heyligen Franciſcus*: uyt liefde tot deſe deught, reyſde naer Syrien tot den Saudaen, om aldaer eene occaſie van

a *in vita.* b *in vita 4. Octob.*

van Martyrie te vinden, maer is van hem beleefdelijck ontfanghen geweeſt, ſoo dat hy, ſeght Bonaventura, niet in ſijn Lichaem maer in ſijnen moet Martelaer gheweeſt is. *Verloſt ons vanden quaeden*, O almoghenden Vader, want gy alleen ô Godt! machtigh ſijt om ons daer van te bewaeren, op dat wy altydt in uwe liefde, in uwe gratie, in uwe vrindtſchap moghen blyven, ghy onſen alderliefſten Vader! om eenigh vergancklijck goet, oft om eenigh tydelijck quaet oyt van u af gheſcheyden worden, maer altijdt de uwe moghen ſijn, ende blyven. *Verloſt ons vanden quaeden*, die in uw Ghebedt verhopen, op uwe bermhertigheydt ſteunen, ende op uw woort betrouwen. Verloſt ons ô Heere! van alle perijckelen der Helle, vande netten, ende ſtricken der Duyvelen, ende van alle quellinghen des geeſts. *Verloſt ons vanden quaeden*, gelijck ghy *Enoch ende Elias* verloſt hebt vande alghemeyne doodt des werelts (a) *hun overvoerende int' Paradijs*. *Verloſt ons vanden quaeden*, ghelijck (b) *ghy Noë* verloſt hebt vanden generaelen overvloet der wateren, als die de heele wereldt verwoeſt hebben, ende Noë alleen met ſijne familie overghebleven is. *Verloſt ons vanden quaeden*, ghelijck ghy (c) *uwen Dienaer Abraham uyt de Stadt Ur*, dat vier beteeckent, ende uyt Sodoma, ende Gommora, die in vier ende vlam vergaen ſijn, verloſt hebt. *Verloſt ons vanden quaeden*, gelijck gy verloſt hebt (d) *ſijnen Sone Iſaac vanden op-gheheven, ende uyt-gereyckten arm van ſijnen Vader* verloſt hebt, tot hem ſtierende

a *Eccl.* 44. b *Gen.* 7. c *Gen.* 18. d *Gen.* 22.

stierende eenen Enghel, die sijn handt, ende het sweert wederhouden heeft. *Verlost ons vanden quaeden*, ghelijck ghy uwen Dienaer Job verlost hebt, sittende op den mest-hoop vol roven, ende seeren, (a) *daer hy met sijn lippen niet ghesondicht en heeft. Verlost ons vanden quaeden*, ghelijck gy die weerdighe (b) *Matroone Susanna verlost hebt vande valsche beschuldinghen. Verlost ons vanden quaeden*, gelijck ghy (c) *den Apostel Petrus uyt den Kercker verlost hebt*, seyndende hem uwen Heylighen Enghel, die hem de banden, ende boyen, aen handen, ende voeten af-gedaen heeft den Kercker open gheset, ende hem op vrye voeten ghestelt heeft. *Verlost ons vanden quaeden*, O Heere! gelijck ghy allen uwe Heylighe Martelaeren verlost hebt, hun het quaet in het goet, ende tijdelijck lijden wederkeerende in een eeuwigh verblijden. *Verlost ons vanden quaeden*, ghelijck ghy uwe Heylighe Belijders verlost hebt, hun bevrydende, dat hun geen groot quaet en soude over-komen, op dat sy u te beter in rust, peys, ende vrede souden dienen. *Verlost ons vanden quaeden*, ghelijck ghy de Heylighe Maeghdekens verlost hebt, hun als eenen bloedighen Bruydegom voorgaende (d) *ende als een Lammeken hun noodende tot het nieuw Liedeken, dat niemandt als de Maeghdekens en sullen singhen voor den throon Godts*, doet ons die gratie, Heere! dat alle Broeders ende Susters vanden H. Roosen-Crans u devotelijck mogen bidden. *Verlost ons vanden quaeden*, ende dat gy haer genaedelijck verhoorende, wilt seggē: sijt verlost vanden quaden. Amen.

a *Job.* 20. b *dan.* 13. c *act.* 3. d *Apoc.* 14.

Weest

Weeſt Ghegroet Maria.

DE Enghelſche groeteniſſe, ofte den *Ave Maria*, den welcken is het tweede Gebedt, dat in den Heyligen *Rooſen-Crans* geleſen wort, beſtaet in dry deelen. Het eerſte is ghemaeckt in het Goddelijck Conſiſtorie vande Alderheyligheſte Dryvuldigheyt, eerſt uyt-geſproken, ende aen de werelt vercondight, door den Enghel Gabriel, van Godt gheſonden tot *Maria*, om haer te groeten met deſe woorden: (a) *Ave gratia Plena, Weeſt ghegroet Maria vol van gratie, den Heer is met u, ghebenedijdt ſijt gy boven alle Vrouwen.* Het tweede deel is ghemaeckt door *de Heylighe Eliſabeth*, te weten: *Ghebenedijdt is de vrucht uws Lichaems.* Het derde deel heeft daer by ghevoecht onſe Moeder de Heylighe Kercke, die door den Heyligen Gheeſt beſtiert wort, ende niet en can faelen, te weten: *Jeſus, Heylighe Maria Moeder Godts, bidt voor ons arme Sondaers, nu, en inde ure onſer doodt, Amen.* Den Enghel Gabriel dan van Godt gheſonden heeft haer ghegroet in alle ootmoedicheyt, het welck te vooren noyt ghehoort, noyt gheſien, noch in boecken gheleſen is, dat de Enghelen eer beweſen hebben aen de Menſchen, maer het was in het oudt teſtament ghenoegh, oock voor de Alder-heylighſte Mannen, dat de Enghelen aen hun veropenbaerde, ghelijck gheſchiet is aen (b) *Abraham en Jacob*: oft dat ſy tot hun ſpraecken, ghelijck

a *Luc.* 1. b *Gen.* 22.

ghelijck sy gheſproken hebben (a) *tot Samuel*, (b) *ende Tobias*: oft dat sy de Enghelen mochten aen-bidden, gelijck den Heylighen (c) *Evangeliſt Joannes in sijn veropenbaeringhe voor den Engel nederviel om hem te aenbidden en hadde den Enghel hem niet belet*, soo dat de Menschen noyt vande Enghelen gheeert, maer de Enghelen altijdt vande Menschen aenbeden sijn gheweest, uyt-ghenomen de Alderheylighste Maghet *Maria*. De reden hier van is dese, dat die een ander groet, is altijdt minder van staet, ende conditie (ghelijck blyckt in Legaten ghesonden tot Coninghen ende Monarchen van dese werelt) als die ghegroet wordt: maer de Heylige Engelen sijn altijdt edelder, doorluchtigher, ende verhevender gheweest by Godt, als de Menschen, en gaen de selve besonderlijck in dry weerdigheden te boven. *Ten eersten*, om dat sy *onlichaemelijck*, *onsterffelijck*, *ende suyvere gheesten sijn*, ghelijck David seght (d) maer den Mensch, *lichaemelijck*, *sterffelijck* (e) *ende verganckelijck als stof ende asschen*. *Ten tweeden* gaen sy den Mensch te boven in ghemeynsaemheydt met Godt, want den Propheet Daniel seght (f) *datter duysentigh duysende Enghelen hem dienden, ende thien werf duysentmael hondertich duysende stonden voor sijnen Throon*. *Ten derden*, ende ten lesten sijn de Enghelen doorluchtigher door de volheydt vande Goddelijcke gratie, als de Menschen, ende inwendich meerder verlicht, daerom verschijnen sy

a 1. *Reg.* 3. b *Tob.* 12. c *Apoc.* 19. d *Psal.* 130. e *Gen.* 18. f *Daniel.* 7.

ſy hier aen ons, ſoo dickwils als ſy verſchynen, (a) *met een licht, ende glans*, en worden altydt geſchildert met ſtraelen. Om deſe dry weerdigheden en betaemden het niet, dat eenen ſoo ſuyveren Gheeſt, ſoude eer bewijſen aen eenen vuylen, ende ſtinkenden romp van eenen ſterffelijcken, ende bederffelijcken Menſch, tot datter jemandt ſoude op-ſtaen, ende gheboren worden, die de Enghelen in deſe dry weerdigheden ſoude te boven gaen, het welck *Maria* alleen gheweeſt is. Want *Ten eerſten*, ſy is meer verlicht, ende volder van gratie als de Engelen. *Ten tweeden*, Godt is naerder, ende ghemeynder met *Maria*, als met de Enghelen. *Ten derden*, *Maria* gaet de Enghelen oock in ſuyverheydt te boven. Dat ſy meerder verlicht is, ende volder van gratie gheweeſt is, als de Enghelen, gheeft haeren naem ghenoegh te kennen, want *Maria* is te ſegghen *verlicht in haer ſelven*, gelijck van haer gheſchreven ſtaet, (b) *Godt ſal uwe Ziele met ſijne ſtraelen vervullen*, daerom wort ſy vergheleken by de Son, die van binnen in haer ſelven vol licht is, ghelijck Sint Jan van haer ghetuyght, ſegghende, (b) *Ick hebbe gheſien eene Vrouwe becleedt met de Sonne, ghecroont met twaelf Sterren, ende de Maen onder haere voeten.* Dit heeft den Enghel Gabriel ſeer wel, met de wercken ghetoont, als hy met alle eerbiedinghe haer ghegroet heeft, hier door bekennende, dat *Maria* hem te boven ginck inde claerheydt, ende volheydt der gratien. Daerom heeft hy hem, die

G noch-

a *Iob.* 25. b *Eſa.* 58. c *Apoc.* 12.

nochtans eenen was vande opperste Princen van het Hemelsch Hof, oodtmoedelijck voor haer neder-ghebuyght, belydende alsoo haere verheventheydt door het licht der gratie, ende sijne onderdanigheyt. Hy heeft het oock met woorden beleden, als hy haer aldus aen-spreeckende geseydt heeft, *weest ghegroet gy vol van gratie*: hy noemden haer vol van gratie (de welcke is eene instortinghe, ende mededeylinghe van het Goddelijck wesen) soo veel als't Godt belieft, ende de Conditie van eenen Mensch toelaet, naer Ziel ende naer Lichaem: welcke volheydt aen geene Enghelen ghegheven, ende aen de Menschen, uyt-ghenomen *Maria*, gheweyghert is gheweest. Sy was vol van gratie, *Ten eersten* naer de Ziel, inde welcke sy alle volheydt vande gratie gehadt heeft: want de gratie wordt ons ghegheven om het goedt te doen, de deughden te oeffenen, ende om het quaet, ofte de sonden te schouwen, maer de alder-heylighste Maeghet heeft alle deughden op het alder-volmaeckste geoeffent, waer door sy aen Godt meest behaeght heeft, ende aen de Menschen het aengenaemste geweest is. Ende hier door gaet sy alle Heyligen oock verre te boven, van wat staet, oft conditie die gheweest sijn. Want sommighe Heylighen hebben uyt-ghescheenen in eenighe besondere deughden, by exempel David ende Sint Jan Baptist in ootmoedigheyt: Hieronymus ende Guilielmus in strafheydt over haer Lichaem: Augustinus ende Thomas van Aquinen in Wijsheydt: Nicolaus ende Martinus in wercken van bermhertigheydt: Dominicus ende Franciscus

Franciſcus in ſuyverheydt: de Heylighe Catharina van Senen, Thereſia, ende Roſa de Sancta Maria in de Goddelijcke Liefde, ende ſoo voorts maer *Maria* is eenen Spieghel gheweeſt, ende een volmaeckt voorbelt van alle deughden: want die deughden, die in verſcheyde Heylighen beſonderlijck hebben uyt-gheſchenen, ſijn altemael in *Maria* overvloedigh, ende ghelijck op-ghehoopt gheweeſt, ghelijck blijckt in haere alderdiepſte oodtmoedigheydt, in haere Maeghdelijcke reynicheyt, in haere volmaeckte gehoorſaemheydt, in haere op-ghetoghentheydt in het Gebedt, ende in haere alder-vierighſte Liefde tot Godt, ſoo dat ſy ſoo vol van gratie is gheweeſt, dat Sint Thomas ſeght, (a) *beter Aerde, beter Hemelen conden Godt ſchaepen, maer gheene beter Moeder en heeft hy connen maecken.* Sy was oock vol van gratie in het quaedt te ſchouwen, het welck ſy volmaeckt elijck wiſt te myden meer als allen de andere Heylighen te ſaemen, want in haer gheen vlecken der ſonden en worden ghevonden. Sy is gheboren ſonder de erf-ſonde, gheen daghelijckſche, veel minder doodt-ſonden ſijn in haer gheweeſt: ſoo dat van haer geſchreven ſtaet (b) *ghy ſijt gheheel ſchoon, mijne Vrindinne, ende gheen vlecke is in u*, daerom wordt ſy vergheleken (c) *by de Arcke, die van buyten en van binnen verguldt was*, ende wie ſal daer in eenich ſtof, ofte vuylicheydt vinden? *vol van gratie* was *Maria* oock naer het Lichaem, de welcke door overvloedicheyt van haere Ziele vloeyden in haer

a 1. *part.* Q. 25. *art.* 4. *ad* 4. b *Cant.* 4. c *Exod.* 25.

suyver, ende Maeghdelijck Lichaem, het welck daer door gheheylight, ende verlicht sijnde, bequaem wiert om te sijn een Salet, ende wooninghe voor den Sone Godts, ende eene rustplaetse voor den Heylighen Gheest. Ende niet sonder reden: want ghelijck de Ziel, ende het Lichaem aen malcanderen ghehecht sijnde, dickwils malcanderen Heyligen, ofte onteeren, gelijck den Wijsen-man seght, (a) *een Lichaem dat bederft, beswaert den gheest*: alsoo een Ziel vol van gratie, ghelijck die van *Maria* gheweest is, heeft haer Lichaem oock Gheheylight. Want ist saecken, ghelijck Christus seght (b) *dat een rechtsinnighe ooge*, soo een kleyn deel van het Lichaem, *het heel Lichaem verlicht, gelijck een duystere ooghe het gheheel Lichaem oock verdonckert*: oft ist saecken, ghelijck Paulus seght (c) *dat eene ongheloovighe Vrouwe door het gheloof van haeren Man geheylight was*, hoe veel te meer moeten wy belijden dat het suyver Lichaem van *Maria* van haere doorluchtighe Ziele, met de welcke dat het in een soo goedt, ende soet accoort, peys, ende vrede verbonden was, gheheylight is gheweest? soo dat Hugo de S. Victore seght, dat het vier vanden Heylighen Gheest in haere Ziele ontsteken, ende brandende was, ende daerom in haer Lichaem vele wonderheden uyt-werckten, soo daenigh dat van haer Godt ende Mensch soude gheboren worden, naer datter gheschreven staet (d) *het Heyligh, dat uyt u sal gheboren worden, sal den Sone Godts ghenoemt worden*: soo dat *Maria*

a *Sap.* 1. b *Matth.* 6. c 1. *Cor.* 7. d *Luc.* 1.

Maria vryelijck mach ſegghen, (a) *mijn Ziel, ende mijn Lichaem hebben haer verheught inden Levenden Godt. Vol van Gratie was Maria*, niet alleen in haere Ziel, ende in haer Lichaem, maer oock vol van gratien tot alle Menſchen van wat ſtaet, ofte Conditie die ſouden moghen weſen. Want ghelijck de gratie Godts van haer Ziele af quamp tot haer ſuyver Lichaem, alſoo vloeyde de ſelve uyt haer Ziel ende Lichaem tot den ſondaerighen Menſch, veel meer als de maledictie van onſe eerſte Ouders Adam en Eva tot ons is af-ghedaelt. Gelijck Paulus ſeght (b) *niet ghelijck de ſonde in ons menichvuldigh gheweeſt is, alſoo is oock de gratie: maer de gratie is veel overvloedigher gheweeſt, als de ſonde.* Meer is aen ons voordeeligh gheweeſt de ghehoorſaemheyt Chriſti, als ons heeft geſchaedight de ongehoorſaemheydt van Adam: ende meer heeft *Maria* ons gewonnen, als onſe eerſte Moeder Eva hadde bedorven. (c) *Ghelijck dan alle Menſchen hunnen val hebben ghe-erft van Adam en Eva, alſoo connen oock alle Menſchen hunne Saligheydt wederom ſcheppen in Chriſto ende Maria*, ſeght Sint Thomas, want ſy is de Moeder van gratie, ende bermhertigheydt voor een jegelijck, tot allen tyt. T is veel geweeſt voor ſommighe Heylighen dat ſy gratie gehadt hebben voor een Stadt, voor een Provincie, voor een Rijck: maer *Maria* is vol van gratie voor de gheheele Wereldt, ghelijck de Son in haer ſelven vol licht is, ende de gheheele werelt comt te verlichten: ghelijck de Zee

a *Pſal.* 83. b *Rom.* 5. c *Opuſ.* 8.

vol wateren is, ende de selve aen de Rivieren overvloedelijck mede deylt: eyndelijck ghelijck de Zeesterre voor alle Zee-vaerders is, van wat gewesten sy komen, ofte naer wat gheweesten sy vaeren, ende de gene, die haer in d'oogh hebben, gheluckighlijck sonder schip-braeck door de woeste baeren leydt tot de ghewenste haeve, alsoo is *Maria* oock vol van gratie, ende deyldt van haere volheydt alle Menschen mede, leydende den sondaer tot de behoude haeve van sijne saligheydt, ghelijck sy selfs ghetuyght by den Wijsen-man, segghende: (a) *in my is alle hope van leven.* Sy is oock met de Enghelen ghelijck onsterffelijck gheweest, want niet teghenstaende dat sy was eenen Mensch, ghelijck als wy, van vleesch en been, een Kindt van Adam, ende een Dochter van Joachim ende Anna, is nochtans niet ghestorven door eenighe sieckten, pijnen, ofte smerten, maer sy is uyt dese wereldt gheschey-den; ghelijck de bruydt in het boeck der Cantiken, quelende van liefde. (b) *Want soo haest haeren beminden ghesproken heeft, is haere Ziele ghesmolten.* Dit dan seer wel wetende den Enghel Gabriel, dat *Maria* meerder verlicht was als de Enghelen, dat sy volder was van gratien als de Hemelsche Geesten, dat sy meerder soude swilten door Liefde, als sterven door eene pijnelijcke doodt, heeft hem terstondts neder-ghebuyght voor haere voeten, ende oodtmoedelijck gegroet, segghende: *Weest ghegroet vol van gratie. Ten tweeden, Maria* gaet de Enghelen te boven in ghe-

a *Eccles.* 24. b *Cant.* 5.

ghemeynſchap met Godt, want ſy is naerder met Godt als de Enghelen, ende Godt is ghemeynder met *Maria*, als hy is met de Enghelen. Dit heeft den Enghel Gabriel ſeer wel te kennen gegheven, als hy haer ſoo Feeſtelijck ghegroet heeft, ende deſe gheluck-wenſinghe gheboden heeft: *Dominus tecum. Den Heere is met u.* Niet eenen Aertſchen Coninck, niet eenen Enghel is met u: maer den Heere, die de Enghelen aen-bidden, den Schepper van Hemel ende Aerde, een in Weſen, ende dryvuldigh in Perſoon: den Vader is met u als met ſijne lieflſte Dochter, den Sone is met u als met ſijne toecomende Moeder, den Heylighen Gheeſt is met u, als met ſijne alderſuyverſte Bruydt. Soo dat onſe Moeder de Heylige Kercke haer met reden noemt (a) *een ſeer edel Salet, ofte woninghe vande Alder-heylighſte Dryvuldigheydt.* Inder voeghe dat Godt meerder is met *Maria*, als met de Enghelen, want hy, die met de Enghelen is als Heer ende Meeſter, is met *Maria* als Sone ende Kindt, ende ſy is met hem als Moeder. Soo dat dit woordeken, *den Heere is met uw*, het alder-grootſte is, dat Godt aen haer conde doen, het alder-edelſte dat den Enghel aen haer conde wenſchen, ende het alder-weerdichſte dat *Maria* vanden Heere conde verwachten, waer in ſy alle Heylighen verre te boven gaet. Want wy leſen wel van ſommighe Heylighen, (b) *dat ſy met Godt ghewandelt hebben*; maer niet dat Godt met hun ghehandelt heeft als hunnen wil van doen hebbende.

a *Alb. Mag.* b *Gen.* 5.

bende: maer Godt heeft hun altijdt bevolen, gelijck hy gedaen heeft aen Noë, (a) *maeckt eene Arcke, gaet inde Arcke*: aen Abraham, (b) *gaet uyt u Landt, offert uwen Sone op*: aen Moyses, (c) *gaet tot Pharao, leydt het volck uyt Egypten*, (d) *oft ghelijck hy sijn Enghelen selfs bevolen heeft*. Hy en heeft haer oock niet ghedreyght, oft met straffe woorden aen-ghegaen, ghelijck hy de Joden heeft gedaen: (e) *ten sy dat gy eete het vleesch vanden Sone Godts, ende drinckt sijn Bloedt, ghy en sult het leven in u-lieden niet hebben*: veel minder heeft Godt haer met ghewelt overvallen, gelijck hy Adam uyt het Paradys ghejaeght heeft, ofte ghelijck hy Loth heeft ghedwonghen uyt Zodoma te gaen, *oft ghelijck hy door sijnen Engel den Propheet Abacuc met den hayr door de Locht heeft ghevoert*; neen: maer hy heeft sijnen Enghel Gabriel ghesonden, om haer feestelijck te saluëren, om met lieffelijcke woorden haer hert te winnen, ende soo eyndelijck haer consent, *ofte fiat* te becomen. Als Godts Hemel ende Aerde gheschaepen heeft, hy heeft die ghemaeckt wanneer het hem, ende soo als het hem ghelust, ende ghelieft heeft: maer als hy soude Mensch worden, ende den verloren Mensch verlossen, heeft hy sijnen Enghel ghesonden, heeft den wil ende toestemminghe van *Maria* versocht, waer in sy oock haer teghen-seggen ghehadt heeft, gelijck sy gedaen heeft, seggende (g) *hoe sal dat geschieden, want ick gheenen Man en bekenne*? al oft sy

a *Gen.* 7. b *Gen.* 11. c *Exod.* 3. d *Psal.* 90. e *Joan.* 6. f *Daniel* 14. g *Luc.* 1.

ſy hadde willen ſeggen: Godt die doet my groote dinghen, ende vele wonderlijckheden vercondicht ghy my, als gy my boodtſchapt, dat ick ſal ontfanghen, dat ick ſal Moeder worden, ende het Heyligh, dat uyt my ſal gheboren worden, dat die den Sone vanden alder-hooghſten ſal ghenoemt worden: 'tis waer ick bekenne dat het een groot faveur is, dat my gheſchiet, ende dat ick deſe eere gheenſints weerdigh en ben: maer weet Enghel Godts, dat ick ſuyverheydt aen Godt belooft hebbe, dat ick geenen man en bekenne, dat ick mijnen Heer met de blom van de Maeghdelijcke reynigheydt wil vereeren: daerom en can dat ſoo niet gheſchieden. Ick en bekenne geenen Man: dan iſt het anders, laet het my weten. Waer op den Enghel haer terſtont kenniſſe ghedaen heeft, ſegghende (a) *den Heyligen Gheeſt ſal over u comen, ende de cracht vanden alder-hooghſten ſal u overlommeren.* En als dan heeft *Maria* hem toe-gheſtemt, als dan heeft ſy hem eerſt het jae woort ghegheven, ende gheſeydt: *my gheſchiede naer, uw woort.* Dit is oock het ghevoelen vanden honinckvloyenden Vader Bernardus, leerende, dat *Maria* de ſuyverheydt ſoo bemindt heeft, dat waer het ſaecken, dat ſy keus ghehadt hadde, ende in haer belieften hadde gheſtaen, liever altydt maghet ſoude ghebleven hebben, als met verlies van haere Maeghdelijcke reynigheyt oock moeder te worden vanden alderhooghſten. Daerom onder allen de ſamenſpraecken, die den Engel met *Maria* gehadt heeft, is

a *Luc.* 1.

is wel de principaelſte gheweeſt deſe gheluckbiedinghe, *den Heere is met u.* Want alſoo heeft ſy ſelf aen de Heylighe Aulalia kenbaer ghemaeckt, tot haer ſegghende (a) „ weet, dochter, „ als jemandt deſe woorden aendachtelijck leeſt, „ ende den Heere met my wenſcht, dat ick dan „ ghelijck de ſelve blydtſchap wederom gevoele „ in myne Ziele, die ick ghevoelt hebbe als den „ Enghel my dit gheboodtſchapt heeft, ende den „ Sone Godts wederom ghelijck in my ontfange, „ die ick als dan ontfangen hebbe, als den En„ ghel tot my gheſonden is gheweeſt „ noteert dan deſe woorden in het Leſen vanden H. Rooſen-crans herhaelende deſe geluckbiedinghe vanden Enghel: *den Heere is met u.* Den Heere is met u, in u ghemoet, door ſijn overvloedighe Gratie als uwen Godt. Den Heere is met u in u ſuyver Lichaem als uwen Sone. Den Heere is met u door ſijne alder-grootſte Liefde als uwen Bruydegom. Daerom, peyſden den Enghel, bewijſe ick u eerbiedinghe, om dat den Heere meer met u is, als met ons. Deſe geluckbiedinge konnen oock alle Broeders ende Suſters in alle de myſterien vanden Heylighen Rooſen-Crans onderhouden, ende den Heere Jeſus devotelijck met *Maria* wenſchen.

a *in vita S. Aulalie.*

Inde

In de V. Blijde Myſterien,
den Heere is met u,

1. Menſch-wordende in u ſuyver Lichaem,
2. Als de vrucht uws Lichaems.
3. Ligghende in een Cribbeken als u kindt,
4. Als uwen Sone op uwe Armen,
5. U in alles onderdanigh ſijnde.

In de V. Droeve Myſterien,
den Heere is met u,

1. U ghevende den leſten Adieu,
2. Voor u ghegeeſſelt aen een Colomme,
3. Voor u ghecroont met Doornen,
4. U trooſtende onder de Vrouwkens,
5. Neffens u hanghende aen't Cruys.

In de V. Glorieuſe Myſterien,
den Heere is met u,

1. Opſtaende vande Doodt Glorieus,
2. U Ghebenedijdende uyt de Hemelen,
3. U gevende den H. Gheeſt,
4. U op-nemende tot den Hemel,
5. U Croonende met ſijne Glorie,

Het tweeden Deel vande Enghelſche Groetenisſe, te weten: *Ghebenedijdt is de Vrucht uws Lichaems*, is ghemaeckt vande Heylighe Elizabeth, die door den Heyligen Gheeſt vervult was, was, waer door ſy aen *Maria* de alder-hooghſte weerdig-

weerdigheydt toeſchrijft, ende waer door alle Ketterijen, die tegen haer gheweeſt hebben, ofte noch ſullen opſtaen, ghelijck met eenen Hamerſlagh neder-gebolt, ende met een ſcherp-ſnijdende ſweert af-ghecapt worden. Want is *Jeſus*, die in alles, door alles, ende boven alles ghebenedydt is, de vrucht haers Lichaems; ſonder twijfel de Moeder, die deſe Vrucht voorts-gebrocht heeft, moet oock ghelooft, ende ghebenedydt worden: want Chriſtus ſeght (a) *dat men den Boom uyt ſijne vruchten moet kennen.* Overſulck x in ſoo veel, als dat eeuwich ongeſchapen woordt Godts, vanden Vader Gheboren vander eeuwigheydt, met hem ghelijck in macht, in Wijsheyt en Majeſteyt, onſe Menſchelijcke Natuere aen-nemende in het ſuyver Lichaem van *Maria*, heeft willen haere vrucht ſijn, ſoo iſt dat den boom, te weten *Maria*, daer door oock ſeer gheheylicht geweeſt is, Soo dat de vrucht van onſe eerſte Moeder Eva, hier verwiſſelt is inde vrucht van *Maria* (b) *want en hadden onſe eerſte Ouders niet geſondicht, den Sone Godts en ſoude gheenen Menſch moeten worden hebben*, ſeght den Heylighen Vader Auguſtinus, noch *Maria* en ſoude oyt Moeder van den Alder-hooghſten gheweeſt hebben, noch de vrucht van haer Lichaem en ſoude oyt ſoo gebenedijdt gheſeydt ſijn: maer als Adam en Eva de verboden vrucht gheſmaeckt hadden, ende alles dat ſy daer in ſochten verloren hadden, heeft

Ma-

a *Matth.* 7. b *de verbis Domini Sanct. Tho.* 3. *parte Quæſt.* 1. *art.* 3.

Maria door haere gebenedyde vrucht alles herſtelt, ende ghevonden, in het welck ſy ghemiſt hebben. Want (a) ghelijck *Sint Thomas* ſeght; Eva heeft beſonderlijck dry ſaecken in haere vrucht getracht te becomen. *Ten eerſten*, de hooveerdigheyt ofte ydele glorie, *Ten tweeden*, den ſmaeck ofte begheerelijckheydt inden appetydt, *Ten derden* in de oogh de ſchoonheydt. Maer ſy is vanden Vader der leugentaelen, oft den Duyvel der Hellen, leelijck bedroghen gheweeſt. Want al iſt ſaecken dat den Duyvel dickwils wat goedts ſchynt te beloven, ende ons wat ſchoons comt voor te ſtellen, nochtans in ſijne meyninge, ende inder daet bedriecht hy ons altijdt, ghelijckmen uyt deſe Hiſtorie ghenoech kan bemercken. *Valerius Maximus* verhaelt ons van *Amilcar* eenen cloecken Veldt-Heer van Cartagen, als hy de ſtercke Stadt van Syracuſen eens vaſt beleghert, ende de ſelve van alle canten ſoo beſet, ende ſoo nauw beſloten hadde, datter noch hont noch kat, in manier van ſpreken, in, oft uyt en coſt, heeft in ſijne ruſte, ghelijck hem dochte, een ſtemme gehoort tot hem ſegghende: *Morghen ſult gy u avont-mael inde Stadt Syracuſen houden.* Deſen Veldt-Heer hier door verblydt ſijnde, meynende dit eene goede tydinge te weſen, ende eene gheluckighe toe-ſchickinghe der Goden, heeft de Stadt met alle ghewelt doen aen-taſten, ende beſtormen, ſijn volck moet ende Coragie gevende, dat de Stadt hun was, dat de Goden de ſelve hun al toe-geſeyt hadden. Maer het

a *Opuſ.* 8.

het is altemael tot sijn groot ongheluck Contrarie uyt-ghevallen: want een groot deel van sijn Legher is inde Veſtinghe ghebleven, weynighe hebben met de vlucht hun leven ghe-ſchappeert, ende Amilcar met de reſt is ghevanghen, ende gheſpannen binnen de Stadt gebrocht, ende heeft aldaer sijn avontmael wel ghehouden, maer niet ghelijck hy ghemeynt hadde: want toen wenſten hy wel verre buyten de ſelve gheweeſt te hebben, als sijn avontmael daer ſoo te eten. Alſoo heeft den Duyvel onder den ſchijn van waerheydt, ende van ſchoone beloften Adam en Eva oock leelijck bedrogen. Want al iſt het ſaecken dat hy uyt een deel de waerheydt ſeyde, te weten dat hun ooghen ſouden open gaen, nochtans en sijn ſy niet open gegaen, gelijck ſy meynde, maer om te ſien hun confuſie, hun leet, hun ſchaemte, daer den Duyvel hun in gebrocht hadde, ende inde plaets vande Goden ghelijck te worden, ſijn ſy ghevallen uyt de vrindtſchap Godts, en geworden ſlaeven vanden Duyvel. Hun verſtant is verduyſtert geworden, den wil bedorven, de memorie verſlapt, ende alle de crachten der Ziele ſeer gheci enckt, ſoo dat ſy inde plaets van te worden als Goden, verre van Godt sijn af-gheweken, ende ghelijck David ſeght (a) *ghelijck ſijn geworden aen de onredelijcke Dieren. Ten tweeden* heeft Eva in haere vrucht gheſocht ſmaeck ende vermaeck inden appetijdt: want ſiende dat dien Appel ſchoon was, ende ſmaeckelijck om te eten, heeft hem geno-

a *Pſal.* 84.

ghenomen, ende daer van ge-eeten, maer ſy is ook leelijck bedrogen geweeſt, want deſe vrucht is haer heel ſuer, ende bitter op-ghecomen, ende heeft haer meer ſwert, ende droefheydt, als blijdſchap veroorſaeckt. *Ten derden* heeft onſe eerſte Moeder Eva in haere vrucht geſocht ſchoonheydt in de ooghen, en in het gheſicht: want ſiende dat de ſelve ſchoon-bloſende, ende lieffelijck van buyten ſcheen te weſen, heeft haer ſeer aen-ghelockt, om daer van te eten, heeft ſe genomen, daer van ge-eten, ende aen Adam gheheven, die het ſelve ghedaen heeft, maer ſy ſijn ook hier inne, gelijck inde voorgaende, leelijck bedroghen geweeſt. Want deſe ſchoonheydt is terſtonts verdwenen, gelijck eene ſchaduwe, ende als eenen roock vergaen, alswanneer dat het ſuyver wit cleet van onnooſelheyt hun uytghetrocken gheweeſt is, ende niet anders behouden en hebben, als eene bloote ſchaemte, ende naecktheydt, waerom ſy ſeer ghevreeſt hebben. Dan *Maria* heeft altemael deſe ghewenſte goederen inde ghebenedyde vrucht haers Lichaems in overvloedicheydt ghevonden, met groote ſtandtvaſtigheydt altydt behouden, ende met groote winſt ende profijt, de ſelve volcomentlijck aen ons altemael mede-ghedeylt. Want *Ten eerſten*, heeft ſy in haere vrucht, wijſheydt, licht, ende kenniſſe van goet, ende quaet bekomen, ghelijck ſy ſelf belijdt door den mont vanden Wijſen-man, ſegghende (a) *Ick hebbe gewenſt, ende my is ghegheven, ick hebbe ghevraecht ende*

a *Sap. 7.*

ende my is verſtant, kenniſſe, ende Licht geworden. Ick heb aen-roepen, ende den gheeſt der Wijsheydt is in my ghecomen, die my ghegheven heeft kenniſſe van dinghen, die ſijn, ende alle dinghen die verborgen ſijn, ende die ick te voren niet gemerckt en hebbe, hebbe ick gheleert : het welck van Maria, ende haere vrucht (ghelijck Hugo Cardinael getuyght) can verſtaen worden. Wat ſoude *Maria* meer connen wenſchen? Wat goet conde haer meer overcomen? ende niet ſonder reden ſeght Paulus (a) *want iſt ſaecken dat Godt ſynen eenighen Sone niet gheſpaert en heeft, maer hem voor ons* (veel meer voor *Maria*) *heeft ten beſten ghegheven, hoe en heeft hy met hem aen ons niet alles ghegheven?* al oft hy wilde ſegghen, die het meeſte gheeft, en ſal het minſte niet ſpaeren, die ſijn treſoiren en ſchatten aen jemandt uytdeylt, en ſal op eenen rotten Appel niet ſien. Hy heeft ons ſeght Paulus ghegeven ſijnen eenigen Sone, den welcken hy bemindt ghelijck ſijn eyghen ſelven, ende daer hy altijdt ſijn behaeghen in heeft, veel meer heeft hy met hem aen ons ghegheven, wijsheydt, kenniſſe, ende wetenſchap van goedt ende quaet. Jae hy heeft door hem ghemaeckt, (b) *dat wy niet alleen Kinderen Godts ghenoemt ſouden worden, maer oock*, ghelijck den Heylighen Joannes ſeght, *Inder daet ſouden weſen.* Oft ghelijck Paulus ſeght, (c) *dat wy nu gheen vremdelinghen meer en ſyn, maer Borghers der Heylighen, ende Huyſghenoten van Godt, gebouwdt op het fondament der Apoſtelen ende Propheten, daer den Op-*

a *Rom.* 8. b 1. *Joan.* 3. c *Epheſ.* 2.

Opperſten hoeck-ſteen is Chriſtus Jeſus, de vrucht van *Maria* altijt ghebenedydt, ſoo dat de opperſte Majeſteyt Godts nu niet meer vande minnaers van de vrucht van *Maria* ſpot-gewijs en ſal ſeggen, het welck hy vande eters vande verboden vrucht gheſeydt hadde. (a) *Siet Adam* (te weten naeckt, bloot, ende vol beſchaemtheyt *is gelijck eenen van ons, wetende goet, ende quaet*; maer inder daet, ende inder waerheydt dat de Lief-hebbers vande Vrucht van *Maria*, kinderen Godts ſijn, gelijck Sint Jan ſeght (b) *als hy ons ſal verſchijnen, ſullen wy hem ghelijck weſen, want wy ſullen hem ſien ghelijck hy is*. Want ghelijck hy uyt den Natuer den Sone Godts is, (c) *uyt Godt geboren*, alſoo worden wy door hem Kinderen Godts, ende Erf-ghenaemen vanden Hemel. Alſoo heeft Chriſtus ſijnen Hemelſchen Vader oock gebeden, ſegghende: (d) *Ick bidde u Vader, datſe met u een ſijn, ghelijck gy, ende ick een ſijn*, hier inde Gratie, ende naermaels inde Glorie. Alſoo ſeght oock den Heylighen Vader Auguſtinus: *dat den Sone Godts is Menſch geworden, op dat den Menſch ſoude Godt worden*, ende den Heylighen Vader Chryſoſtomus leert (f) *dat Chriſtus daerom heeft willen ſijn den Sone van een Vrouw op dat ghy den Sone van een Vrouw, ſout laeten te weſen*: dat is, alle quaede paſſien ende genegentheden tot de Vrouw daer laetende. Ende Sint Thomas ghetuyght (g) *dat den eenigen Sone Godts* (de gebenedijde Vrucht van *Maria*) *willende dat wy deelach-*

a *Gen* 3. b 1. *Joan.* 3. c *Joan.* 1. d *Joan.* 17. e *Serm.* 6. *de nativ.* f *Homil.* 1. *in Matth.* g *Opuſ.* 57.

achtigh ſouden ſijn van ſijne Goddelijcke Natuer, onſe Menſchelijcke Natuer heeft aen-ghenomen, ende Menſch is gheworden, om dat hy de Menſchen ſoude Goden maecken. (a) *Eritis ſicut Dij, ghy ſult weſen als Goden. Ghebenedijdt is dan de vrucht uws Lichaems.* Daerom en wil ick voor my nu gheenen Vader meer noemen hier op der aerden, maer als een waerachtigh Kindt Godts, my ſelven worpen door de alder-diepſte oodtmoedicheyt des herten voor de voetcn van mijnen Hemelſchen Vader, ende ſegghen met den verloren Sone: Vader (die ſijt inde Hemelen) *Ick hebbe gheſondicht, ick en ben nu niet weerdich u Kindt ghenoemt te worden*: maer ick bidde uwe Goddelijcke Majeſteydt door de Vrucht van *Maria* altijdt Gebenedijdt, door de welcke wy verhopen den inganck tot den throon van uwe ghenaede, dat ghy u belt, daer ghy my naer gheſchaepen hebt, niet en wilt verſtooten: maer dat ghy in het ſelve alles wilt vernieuwen, ende herſtellen dat ick door mijne menichvuldighe ſonden bedorven, ende vernielt hebbe. O Vader der ghenaede, ende Godt van allen trooſt! wilt my, bidde ick, wederom gheven door de gebenedijde vrucht van *Maria*, den eerſten ſtool, ofte cleedt van onnooſelheydt, die ick door de ſonde van onſe eerſte Ouders Adam en Eva verloren hadde, ende wederom cleeden, met het ſuyver cleedt van gratie, dat ick weerdigh mach verſchijnen voor de alderſuyverſte ooghen van uwe Goddelijcke Majeſteyt, door de Heylighe Vrucht van *Maria*

a Gen. 3.

Maria altijdt ghebenedydt. Amen. *Ten tweeden*, ſoo heeft *Maria* in haere Vrucht oock gevonden luſt ende ſmaeck niet alleen inde uytwendighe, maer veel meer in haere inwendighe ſinnen: want ſy in gheen ſwaerigheyt, noch ongemack, maer in vreucht ende blyſchap heeft ontfanghen vanden Heylighen Gheeſt. Waer van den Propheet David lanck voorſeydt hadde (a) *proeft, ende ſmaeckt, want den Heere is ſoet*, ende de ſtemme van allen de geloovighen roepen eenpaerelijck te ſaemen, door den mont vanden Wijſen-man vande vrucht van *Maria* (b) *maer gy onſen Godt ſijt ſoet*; daerom den Coninclijcken Propheet David en ſchrijft de ſoetigheydt van deſe Vrucht niet alleenelijck toe aen ſijne Moeder (aen de welcke ſy eygentlijck toe-comt) maer oock aen ons altemael, ſegghende met corte woorden (c) *ſuavis Dominus univerſis, den Heere is ſoet voor een jeghelijck*, beſonderlijck als hy ons deſe Heylighe Vrucht, deſe ſoete ſpijſe mede-deylt, ende doet ſmaecken in het Heyligh Sacrament des Autaers, ſegghende: (d) *mijn Vleeſch is waerachighlijck ſpijſe, ende mijn Bloedt is waerachighlijck dranck*, wiens ſoetigheyt ons de figuer alleen genoech te kennen geeft. Want wy leſen van het Manna, daer Godt de kinderen van Iſrael mede gheſpijſt heeft inde Woeſtyne, (e) *dat het een Hemelſch Broodt was, een alder-ſoetſte Broodt, een Broodt door de handen der Enghelen ghemaeckt, dat alle ſoetigheyt, alle ſmaeck, ende vermaeck in hem beſloot.*

a *Pſal.*33. b *Sap.*15. c *Pſal.*144. d *Joan.*6. e *Exod.*16.

leſloot. Dit was de figuer, maer wie ſal de ſoeticheydt van deſe waerachtighe ſpijſe, van dit levende Broodt, den ſmaeck, ſegge ick, vande ſoete Vrucht van *Maria* ghenoech connen (ick en ſegh niet prijſen, want de Enghelen ſelfs daer toe onbequaem ſijn) maer genoech connen verwonderen? Want Chriſtus de eeuwighe waerheydt daer ſelf van ſeght, (a) *die dit Broodt ſal eten, die ſal leven inder eeuwigheydt*, ô ſoete! ô vermaeckelijcke! ô Hemelſche Spijſe! die de doodt van ons af-weert, ende ons het eeuwigh leven beſorght! O vermaekelijcke! ô edele Vrucht van *Maria*! die ons het leven gheeft, boven den Appel van Eva, waer door ons het leven ontnomen is. Gebenedijdt is dan de Vrucht uws Lichaems, in de welcke wy met *Maria* alle ſmaeck comen te vinden. Ick gaen hier voor by de Levens van *Bernardus*, *Dominicus*, *Catharina* van *Senen*, de welcke in dit leven, daer in alle ſoeticheyt hebben gevonden: ick en wil hier niet ſpreken van de Heyligen in den Hemel, de welcke de ſoeticheydt van deſe ſpijſe nu ghenieten, alwaer hun dit Hemelſch Baucket, dit levende Broodt, dit Geeſtelijck Manna, dat is, de gebenedyde Vrucht van *Maria* altydt wort voor-gheſtelt, want niemant en can hier, die ſoetigheydt weten, ten ſy datſe met hem die ſpijſe daer eten: dan ick ſegge met David *den Heere is ſoet voor een ygelijck* voor *Maria* als de Moeder van deſe Vrucht, voor de Enghelen, voor de Heyligen, voor alle Menſchen, ſoo dat *Maria* in haere gebenedyde vrucht, alles

a *Joan.* 6.

alles overvloedelijck ghevonden heeft, dat Eva ſoeckende heeft verloren. Daerom bidde ick u, ô alderſoetſten *Jeſu*! alder-ghebenedijdtſte Vrucht van *Maria*, dat gy in my allen drift, ende begeerelijckheydt tot de vrucht van Eva wilt uytroyen, ende te niet doen, ende in mijne Ziele ghelieft te ontſteken een aldergrootſte Liefde, ende affectie tot u de alder-gebenedydtſte Vrucht van *Maria*. Jae Soeten *Jeſu*, en laet niet toe, dat ick myn patrimonie, myn erf-deel inde glorie der Heylighen (a) *voor een Comme moes, ofte ſchotel Pappe* vande verganckelijcke luſten met eenen *Eſau ſoude vercoopen*: maer neemt van mijn hert wech allen luſt, treck, ende ſmaeck vande bederffelijcke ſpijſe. (*b*) *Op dat ick met de Egyptenaeren inde Woeſtijne niet eens meer om en ſien naer de vleeſpotten* van deſe werelt, *op dat den aiuyn ende loock my altijdt mogen walgen in't geſicht van deſe ghebenedijde Vrucht*. Geeft my ſoeten *Jeſu*, de voorſichticheyt, dat ick met den (c) *Propheet Eliſeus* de doodt in den pot ſien vande bedrieghelijcke welluſten, op dat ick daer van niet proeve ende niet ſterve, verleent my ô gebenedijde vrucht van *Maria*! dat ick de ſoet-ſchijnende druppels van den honinck der vleeſchelijcke begheerten over myne lippen niet en laet druppen, op dat ick met Jonathas niet en moet roepen als't te laet is. (d) *Siet ick ſterve*, verleent my dat ick hier met den verloren Sone my noyt en verſaede, ende mynen buyck opvullen met den ſpoelinck, ende draf vande Verckens (daer alle quaede wel-

a *Gen.* 15. b *Exodi* 18. c 4. *Reg.* 4. d 1. *Reg.* 14.

luſten, die wy met de beeſten ghemeyn hebben door verſtaen worden) maer dat ick met den armen Lazarus altydt mach hongherigh ſijn, naer die brockelinghen, die vallen van uwe Heylighe Tafel, daer de ghebedyde Vrucht van *Maria* my tot het eeuwigh leven wordt ghegheven. Amen.

Ten derden, ende ten leſten gaet de alder-heylichſte Maget *Maria* de Engelen oock te boven in ſuyverheyt, want de ſuyverheyt die de Enghelen hebben door de ſcheppinghe van haere Natuere, die beſit *Maria* door de inſtortinge vande Goddeljcke gratie ſeght Bernardus, ende gheljck de gratie Godts edelder is als de Natuere vande ſcheppinghe, alſoo is oock de ſuyverheydt volmaeckter ende verhevender door de gratie in *Maria*, als ſy is door de Natuere inde Enghelen. Den Enghel Gabriel dan wel wetende, dat *Maria* meer verlicht, volder van gratie, ende naerder by Godt was, als de Enghelen, daer en boven dat Godt met haer ghemeynder was, en dat ſy alle de Enghelen in ſuyverheydt te boven ginck: ſoo iſt dat hy tot haer in-gaet, dat hy hem aen haer veroodtmoedicht, dat hy haer feeſtelijck Groet AVE, *Weeſt Ghegroet.* Alwaer hy met het eerſte woordt de maledictie van haer heeft af-gheweert; ende de Benedictie, ofte den Segen Godts haer toe-ghewenſt, ende den naem van onſe bedroefde Moeder EVA in eenen ſoeten AVE verandert. Hoort eens hoe fraey den Heylighen Vader Auguſtinus deſe twee woordekens te weten, AVE ende EVA, weet by een te cnoopen, ende *Maria* boven Eva comt te verheffen:

nſe

(a) *onſe eerſte Moeder Eva* (ſeght hy) *heeft droefheydt ghebrocht in deſe wereldt, Maer de Moeder van onſen Heere heeft Saligheydt in de wereldt gebrocht: Den oorſpronck vande Sonde is Eva, den oorſpronck vande verdienſten is* MARIA: *Eva ons doodende, is ſeer ſchaedelijck gheweeſt,* MARIA *ons Levendigh-maeckende ſeer profijtigh: Eva heeft ons ghequetſt,* MARIA *heeft ons gheneſen: want in* MARIA *wort de onghehoorſaemheydt verwiſſelt, in een volle ghehoorſaemheydt, ende de onghetrouwigheyt in een volle ſtandtvaſtigheyt.* Gheluckige Boodtſchap voor den ſondaerigen Menſch! O aen-ghenomen Bode vanden Hemel af-comende! ghy ſijt hier wille-commer op der aerden, als dat Duyfken inde Arcke van Noë op de wateren geweeſt is. Want gy belydt, dat de wateren vande Goddelijcke gramſchap nu geſoncken ſijn, ende dat den peys tuſſchen Godt ende den ſondaer nu geſloten is. Hy ſeght dan *Benedicta tu in mulieribus.* Gebenedydt ſijt gy boven alle Vrouwen, dat is ghelooft, ende ghedanckt moet ghy weſen boven alle Vrouwen, hoe groot, hoe vermaert, hoe Heyligh die gheweeſt ſijn, ofte weſen ſullen: want noch Sara, Rachel, Jaël, Judith, Eſther, noch Anna de Moeder van Samuel, noch Eliſabeth de Moeder van S. Jan-Baptiſt, de welcke inde Schriftuer ſeer vermaert ſijn, en moghen by haer vergeleken worden, want *Maria* gaet deſe altemael ſoo in deughden als in Heyligheydt veer te boven, ende is boven allen deſe Gebenedijdt, want (b) *door Sara*

a *Serm. 18. de ſanct.* b *Gen. 21.*

moest Agar de dienst-maert met haeren Sone Ismael, het huys-ruymen van Abraham, maer door *Maria* hebben wy sondaerighe Menschen ende dienaeren Godts den inganck in het Huys des Heeren, en daerom wordt sy geheeten een deur, oft venster vanden Hemel. Sy is oock ghebenedydt boven de schoone Rachel, om wiens schoonheydt te winnen, ende om haer voor een huysvrouw te becomen, (a) *Jacob veerthien Jaeren in koude. ende hitte sonder moeyte gedient heeft*: want *Maria* is gheweest, die van Godt vercoren was vander eeuwicheyt, ende aenden Sone Godts voor een Moeder is gegeven inden tijdt. Sy is oock gebenedydt boven Jaël, de welcke den onbermhertigen, (b) *Sisara met eenen sack bedeckt heeft, ende eenen naghel door den slaep van sijn hooft slaghende, hem ghedoodt heeft*, dan *Maria* heeft dat onghescheepen Woort Godts met eenen sack van onse Menschelijcke Natuer wel bekleedt (c) *in een Stalleken ghebaert*, ende voor onse saligheydt 33. Jaeren in het leven bewaert. Sy is oock gebenedydt boven (d) *Judith*, een devote Weduwe, dienende Godt allen de daeghen haers levens, in veel bidden, vasten, ende Aelemoessen, die het hooft van Holofernes den Prince der Militien heeft af-ghehouden, den vyandt verslaegen, ende allen de Kinderen van Israël in volle peys ende vrede ghestelt heeft: want *Maria* een suyvere Maghet heeft het hooft van het Helsch Serpent verplet, ende eenen eeuwighen peys naer Ziel ende Lichaem voor alle Menschen, die van goeden

a *Gen.* 19. b *Judith* 4. c *Matth.* 3. d *Judith.* 13.

den wille ſijn, beſorght. Sy is oock verheven boven de ſchoone (a) *Coninginne Eſther* die aen den Coninck Aſſuerus behaeghende (de Sententie des doodts van Aman gheſtreken) verandert, ende den belhamer ſelf aen een galgh gheholpen heeft: Want *Maria* Coninginne der Enghelen heeft gratie gevonden voor den Heer, heeft hem ter wereldt gebrocht, (b) *die het Handtſchrift vande ſententie, dat tegen ons was, wegh-ghenomen, ende triompherende over ſijn vyanden het ſelve ghehecht aen het Cruys*, te weten, Chriſtus Jeſus, den Sone van *Maria*, ende heeft ons beſorght het eeuwigh leven. Sy is oock meer gebenedydt (c) als de Moeder van Samuel den Propheet, want ſy is Moeder gheweeſt van hem, daer alle de Propheten om gheweeſt ſijn, ende daer ſy alle van gheſchreven hebben. Sy is oock grooter als Berſabee de Moeder vanden wijſen Coninck Salomon, Want *Maria* hem ghewonnen heeft, die inder waerheydt mocht ſegghe (c) *ſiet deſen is meer dan Salomon.* Ten leſten is oock gebenedyt boven de Heylighe Elizabeth: want den Sone van Elizabeth was maer den voor-looper van Chriſtus den Sone van *Maria*, wiens ſchoen-riem hy niet weert was te ontbinden. Nu ſien ick wel Heyligen Engel, dat gy gelijck hebt, als gy *Maria* ſoo vriendelijck aenſpreckt, haer ſoo feeſtelijck groet, ende u voor haer ſoo ſeer verootmoedicht, want my dunckt dat ghy haer aenſpreeckt niet ſoo ſeer met woorden, als wel met de wercken, ſegghende, alderheylighſte Maeghet vreeſt niet, noch

a *Eſth.* 2. b *Col.* 2. c 1. *Reg.* 1. d *Luc.* 11.

noch en wilt uw niet verwonderen, dat gy my eenen Enghel voor u ſoo vernedert ſiet, want ick wil hier mede opentlijck bewijſen, dat gy ons in alles verre te boven gaet, dat wy voor uw voeten ons ootmoedelijck moeten neder-buygen: want gy ſijt meer verlicht, ende volder van gratie als wy, ghy ſijt ghemeynder met Godt, ende Godt is naerder by u, als by ons, gy ſijt ſuyverder dan wy; en daerom ſijt gy ghebenedydt, niet alleenelijck boven de Vrouwen, maer oock boven de Cherubinen, ende boven de hooghſte Seraphinen, ghebenedydt ſijt ghy dan, ô *Maria*, die de Engelen ghebenedijden, die de Heylighe Elizabeth de Moeder des Heeren comt te noemen. Ghebenedydt ſijt gy, die den ouden Prieſſter Simeon ende Anna eer bewijſen, ende die een Vrouw boven alle uyt de Schaeren comt te prijſen, ſegghende: *Saligh is den Buyck die u ghedraegen heeft, ende de Borſten die ghy gheſoghen hebt*, ghebenedijdt ſijt ghy ô *Maria*! die onder alle de Propheten de alder-wijſte Propheterſſe, van u ſelven gheſeydt hebt, *van nu af ſullen my Saligh noemen alle gheſlaghten*, ô alder-heylighſte Maeget ſijt dan oock van ons ghe-eert, gelooft, ghebenedijdt boven alle Vrouwen, van nu tot inder eeuwigheydt, Amen.

Ten derden, heeft *Maria* in haere Vrucht oock gevonden de Schoonheyt, die Eva in haer ghemiſt heeft. Want een ſaeck can ſchoon ſijn op dry manieren, te weten van binnen alleen, ghelijck eenen vertinde pot, ofte alleen van buyten, ghelijck de Graeven der dooden, ofte van binnen

ende

ende van buyten, ghelijck een ſuyver Chriſtallyn ghelas, het welck ſoo van binnen, als van buyten ſchoon ende doorluchtigh is. Alſoo is gheweeſt de ſchoonheydt vande ghebenedijde Vrucht van *Maria*, ſy en is niet alleen ſchoon geweeſt van binnen, dat is, naer ſijne Godtheyt, maer oock van buyten, dat is naer ſijne Menſcheyt, naer de welcke hem den Koninckliicken Propheet David noemt (a) *den ſchoonſten boven alle de kinderen der Menſchen.* De ſchoonheyt van ſijne Menſchheyt heeft hy ons vertoont op den bergh Thabor, (b) *alwaer ſijn aenſicht gheblonckeu heeft, ghelijck eene Sonne, ende ſijn Cleederen ſijn wit ghe-worden ghelijck den Sneeuw.* Tot de ſchoonheyt van ſijne Godtheyt noodt ons den Wijſe-man, ſegghende: (c) *iſt het ſaecken dat ſy ghenoechte hebbende in deſer dinghen ſchoonheyt, ghemeynt hebben, dat die Goden waeren, ſoo moeten ſy weten hoe veel te ſchoonder, dat den Heere van deſe is, want den Schepper der ſchoonheyt heeft deſe dinghen al ghemaeckt want uyt de grootheyt der ſchoonheydt, ende der Schepſelen mach kennelijck den Schepper van deſe geſien worden.* Daerom den Enghelſchen Leeraer Sint Thomas van Aquinen ſiende eene ſchoone, ende wel ghemaeckte Creatuer, en bleef daer op niet ſtil ſtaen, maer ginck voorder, ende peyſden op de ſchoonheyt vanden Schepper, de welcke noyt en vergaet, daer de ſchoonheyt der ſchepſelen als een blomme verſlenſt, ende als een cleedt verſlydt. Schoon dan is deſe vrucht, in wiens ſchoonheyt (d) *den Hemelſchen Vader ſelf*

a *Pſal* 44. b *Matth.* 17. c *Sap.* 13. d *Matth.* 17.

ſelf ſijn vermaeck neemt. Schoon is deſe Vrucht, wiens ſchoonheyt (c) *de Enghelen ſelf trachten te aen-ſchouwen.* Schoon is hy, wiens ſchoonheyt de uyt-vercorene altyt ſullen beſitten, ende ghenieten. Gaet nu Sondaerighen Menſch, wie dat gy ſijt, ſeght Sint Thomas, ſoeckt playſier, luſt, ende ſmaeck in uwe quaede driften, ende ongeregelde paſſien, verſekert ſijnde, dat ghy die niet en ſult vinden, maer met Eva ſult miſſen, ende in het eynde u ſelven gheheel bedroghen vinden. Hooveerdighen Menſch, die nacht ende dach haeckt ende ſnaeckt naer de eer, ende glorie van deſe werelt, peyſt eens, hoe leelijck dat ghy ſult ghemiſt hebben, als ghy alle die eer, ghelijck eenen Roock ſult ſien verdwynen, ghelijck een ſchaduwe paſſeren, ende ghelijck een blommeken verſlenſen: en wilt niet ſijn eenen Spieghel voor een ander, maer laet aen u eenen Spieghel van beterniſſe weſen, (a) *Den Enghel Lucifer*, die om ſijn hooverdye, ende op-gebhefentheydt is ghevallen uyt het hooghſte der Hemelen tot in het dieptſte der hellen: Adam Heer ende Meeſter in't Paradijs door de ydel glorie verandert in eene arme ſlaeve, ende worm der aerden: Aman in het Paleys van Aſſuerus den eerſten naer den Coninck door den wint van ydel glorie ghewaeyt tot aen een galgh. Gierighen Menſch, die ſoo weynich denckt op de Hemelſche, ende eeuwighe goederen, ende altydt ſoo beſigh ſijt om by een te ſchraeffelen, ende te vergaederen de aertſche, ende verganckelijcke goederen

a 1. *Pet.* 1. b *Eſai* 14.

goederen van deſe werelt, daer ghy, gelijck Paulus ſeght, (a) uwen Godt af-maeckt, niet eens peyſende dat het verganckelijcker vruchten ſijn van Eva, ende dat gy u met haer eens ſult bedroghen vinden, als u ſal overcomen, datter geſchreven ſtaet (b) *dwaeſen Menſch deſen nacht ſullen ſy uwe Ziel wech nemen, ende alle dat ghy bereydt hebt, wiens ſal het weſen?* ſiet wel toe dat gy niet en ſlaept dien ſlaep, vanden welcken David ſeght: (c) *ſy hebben haeren ſlaep geſlaepen, ende alle deſe mannen der Ryck-dommen en hebben niet met allen gevonden in haere handen.* Rycken Vreck, bidt hier datter eenen dooden mach opſtaen om deſe waerheyt de werelt aen te predicken, want de levende en ſullen ſy niet gelooven, ten ſy als hunne ooghen ſullen open gaen, ende hun met Eva gheheel bedroghen vinden. Onkuyſchen Menſch, die u ſoo dickwils laet vervoeren door uwe beeſtelijcke paſſien, ende ongereghelde driften van uwe bedorven natuere, min ofte meer, ofter geenen Godt en waere, en al oft die vrucht van Eva u niet verboden en waere, hoe ſult ghy ſtaen ſien als uwe oogen eens ſullen open gaen, die u quaede paſſien nu ſoo vaſt geſloten houden. (d) *Wy meynden*, jae wy meynden, maer dan ſulde ſien, *dat ghy moyelijcke wegen ghewandelt hebt*, als gy ſult verſleten ſijn inden wegh der boosheydt, ende verderffeniſſe, dan ſullen met Eva u ooghen open gaen, maer te laet, ende tot uwe eeuwighe ſchande ende confuſie, ghelijck Hieronymus

a *Epheſ.* 5. b *Luc.* 12. c *Pſal.* 75. d *Sap.* 5.

nonymus seght, de oogen, die de schuldt heeft toe-gesloten, heeft de pijne haest open ghebroken. Dan *Maria* heeft altemael dese goederen in haere Vrucht gevonden, ende ons achterghelaeten om de selve daer inne oock te soecken, ende daer inne alleen te vinden, soo dat de Heylighe Elizabeth seer wel gheseyt heeft, *Ghebenedydt is de Vrucht uws Lichaems*, te weten Jesus, dat is Salichmaecker, aen wien altydt zy eere, lof, ende Glorie inder eeuwicheyt, der eeuwigheden, Amen.

Het derden Deel is daer by ghevoecht van onse Moeder de H. Kercke, te weten, *Heylige Maria Moeder Godts, bidt voor ons arme Sondaeren, nu, ende inde ure onser doodt, Amen.* Want ghelijck de alder-heylighste Maeghet de alder-eerste is naer Christus in gratie, ende in glorie, alsoo naer den alder-soetsten naem van *Jesus*, stelt sy den alder-weerdighsten naem van *Maria*, segghende: *Heylighe Maria.* Welcken naem haer van Godt gegeven is gheweest (a) *Want dat hebben de verdienslen der Heylighen* (seght Ambrosius) *dat sy van Godt naemen ontfanghen*: daerom heeft onse Moeder de H. Kercke, het ghene den Enghel Gabriel uyt eerbiedinghe hadde achter-ghelaeten, hier uyt een eerbiedinghe verbetert, ende verdobbeleert, stellende den Heylighen naem van *Maria* eens in't beginsel, ende eens in't midden vanden *Weest Gegroet*, soo dat desen Heylighen naem van *Maria* in eenen geheelen *Roosen-Crans* dry hondert mael devotelijck ghenoemt wordt,

waer door ons teghen de ſonden worden voorgheſtelt haere deughden. Want den (a) *Seraphinſchen Leeraer Bonaventura ſeght*, dat den naem van *Maria* ſeven mael inde Heylighe Schriftuer wordt te boeck geſtelt, beteeckenende de ſeven ven deughden, die in haer beſonderlijck hebben uyt-gheſchenen tegen de ſeven hooft ſonden. Soo dat ſeer wel ſeght eenen geleerden ſchryver (b) *dat den Naem van Maria boven de naemen van andere Heylighen, verquickt de vermoeyde, gheneeſt de Crancken, verlicht de Blinden, vermorſelt de hertneckighe, ſalft de ſtrijdende, ende het Jock vanden Duyvel af-ſnijdt*: ende van ſoo grooten cracht, ende weerdicheyt is, dat den Hemel lacht, de aerde verblydt wordt, ende de Enghelen vreucht ſcheppen, als *Maria* devotelijck ghenoemt wort, daerom ſeght den Heylighen Vader Bernardus tot alle Menſchen, die hier noch wandelen in dit dal der traenen (c) *ſy is die ſchoon blinckende, ende uyt-gheleſene Sterre over deſe woeſte ende onbepaelde Zee nootſaeckelijck, ſchijnende door verdienſten, ende verlichtende door goede wercken: is het ſaecken dat in u op-ſtaen winden van quaede begoringhe, is het ſaecken dat ghy ievers ſeylt op eene Klippe ofte ſteenrotſe van teghenſpoet, ſiet naer deſe Sterre, roept aen Maria. Iſt het ſaecken, dat gy door de winden van hooveerdigheyt wort gedreven, is het ſaecken dat gy door de baeren van eergierigheyt wort op-ghcheven, ſiet naer deſe Sterre, aenroept Maria, dat ſy niet en wyckt uyt u hert, dat ſy niet en gaet uyt uwen Mondt, want haer volghende*

a *in Specilo cap.* 8. b *Diota cap.* 5. c *Superniſſus eſt.*

ghende en dwaelt gy niet vanden wech, haer biddende en wanhoopt gy niet, op haer peysende en doolt ghy niet, sy u beschermende en vreest ghy niet, sy u leydende en vermoeyt ghy u niet, sy u ghenaedich sijnde gheraeckt ghy gheluckelijck tot de haeve van uwe salicheydt, ende soo bevinde in u selven dat met recht tot haer gheseyt is, *den Naem vande Maghet is Maria*, ofte *Maris-stella*, dat is te seggen: *Zee-Sterre.* Hier uyt kont gy besluyten, sondaerighen Mensch, hoe groot dat is het Gebedt vanden Heylighen *Roosen-Crans*, hoe noodtsaeckelijck voor u soo lanck als ghy sijt in dit dal der traenen, aen ghesien dat daer dese Zee-Sterre ghesien wort, *Maria* soo dick-wils aen-roepen wordt, ende soo de haeve van uwe saligheyt voor uw bereydt wordt, daerom seght seer wel den Heyligen Anselmus, *Ghelijck het onmogelijck is, ô Maria! dat iemant* die van u afgekeert ende van u missien is, dat hy niet verloren en gaet: alsoo ist oock onmoghelijck, ô alder-heylighste! dat iemant, die tot u gekeert ende van u aen sien is, verloren gaet; daerom alder-schoonste, ende alder-verhevenste Zee-Sterre aensiet ons met de ooghen van u Moederlijcke ghenaede ende affectie, beschermt ons uyt den throon van u glorie, soo lanck als wy hier sijn in dit dal der traenen, ende door de schuymende baeren van dese troubele Zee nu herrewaerts, nu derrewaerts ghesmeten worden, verblydt ons, ô Moeder der Gratien, van daer boven, die soo dickwils tot u suchten van hier beneden, gaet op Zee-Sterre, gaet op claer-blinckende Licht

Maria

Maria, ende verdrijft door uwe Straelen den duyſteren Nevel van onſe ſonden. Leydt ons, ô Moeder der ghenaede, Moeder der bermhertigheydt, door den rechten wech tot onſe Saeligheydt op dat wy geruſt mogen ingaen den wech vande geluckige eeuwigheyt.

Daer naer volght Moeder Godts, welcken Eertitel uyt de Heylighe Schriftuer gheapprobeert, ende aen *Maria* toe-ghcſchreven gheweeſt is in het Conſilie van Epheſien inden jaere 431. ten tijde van den Paus Celeſtinus, ende Theodoſius Keyſer van Roomen, ghelijck ons ghetuyght den H. Cyrillus Biſſchop van Alexandrien. Waer door *Maria* climt tot op den hooghſten trap van alle weerdigheydt, en waer door den ſtaet vande Maeghdelijcke ſuyverheyt oock krijght eene onuyt-ſprekelijcke verheventheyt, want dat de getrouwde glorieren, dat ſy Vader ende Moeder ſijn van Coningen, Monarchen, ende Keyſers, die altemael Vruchten ſijn van het Houwelijck: nochtans en ſullen ſy noyt comen tot Godt, noch Godt onder haere vruchten tellen, maer den ſuyveren Maeghdelijcken ſtaet door *Maria*, die rekent, ende telt onder haere vruchten Godt ende t'ſamen Menſch. Daerom ſeght den Heylighen Vader Auguſtinus recht uyt, (a) *Cedat Virginitati omnis fœcunditas Carnis. Dat wijcke aen de Maeghdelijcke ſuyverheydt, alle Lichaemelijcke vruchtbaerheyt. Want geene Lichaemelijcke vruchtbaerheyt en can by de Maeghdelijcke reynigheyt ver-*

a *Siv. de Virg.*

ghelcken worden, ô Heylighe Suyverheyt! ô verheven staet boven alle staeten! dit alleen behoorde ghenoechsaem te sijn, om een yeghelijck te beweghen om dien staet te beminnen, te omhelsen, ende met *Maria* inder eeuwicheydt te beleven. Daer naer volght, *Bidt voor ons arme Sondaeren*, het welck aen alle Broeders ende Susters vanden Heylighen *Roosen-Crans* een groot betrouwen moet gheven van hunne Saelicheydt, want hoe den Persoon, die iemandts voorspraeck is, meerder is, hoe sijn Gebedt crachtigher is, ghelijck de daeghelijckssche experientie ons leert. Want is het saecken datter iemant iet versoeckt vanden Coninck in het Hof, die hy niet en kan te spraecke komen, hy betrouwt hem op de voorspraecke, die hy daer heeft, die schrijft hy, die bidt hy, en daer door verhoopt hy te verkryghen, t'ghene hy is versoeckende. Ghy dan, ô alder-weerdighste Moeder Godts, alder-hooghste Coninginne der Engelen, alder-Edelste Vrouwe der aerden, alder-heyligh-ste Patroonesse vanden Heylighen *Roosen-Crans*, bidt voor ons by uwen beminden Sone *Jesus-Christus*, die Rechter is gheselt van Godt over levende ende doode, want u Gebedt sal cragtigher sijn, als het ghebedt van Abraham (a) over Sodoma ende Gomorra, bidt voor ons want u Gebedt sal de vraeck-nemende Handt Godts beter wederhouden, als het Ghebedt van Moyses gedaen heeft (b) voor de Kinderen van Israël: Bidt voor

a *Gen.* 18. b *Exod.* 17.

voor ons, want u Gebedt ſal minnelijcker ſijn aen uwen Sone als het Ghebedt van Berſabea (a) aen haeren Sone den Coninck Salomon geweeſt is, die haer nochtans niet verſtooten en heeft. Bidt voor ons, want u Ghebedt ſal onſe vyanden ſoo ſienelijcke, als onſienelijcke beter van ons af-keeren, als het Ghebedt vande Coninginne Eſther (b) by Aſſuerus ghedaen heeft: dat alle haere vyanden vernietight heeft. Bidt voor ons, want u Gebedt ſal beter in onſe Ziele veroorſaecken ruſt, peys, ende vrede, als het Gebedt van Judith (c) inde Stadt van Betulien ghedaen heeft, die nochtans altemael by Godt verhoort ſijn gheweeſt, *Bidt voor ons*, ghelijck gy ghebeden hebt voor de verloſſinge van Iſraël, (d) ende oock van Godt verhoort ſijt gheweeſt, als den Engel Gabriel tot u geſonden is, ende gy ontfangen hebt in u ſuyver Lichaem den *Meſſias*, dat is den Salighmaecker, *Bidt voor ons*, die een voorſpraeckerſſe ſijt gheweeſt inde Bruyloft (e) van Cana-Galileen, als den Wyn daer begonſt te ontbreken, ſeggende: *Sone, ſy en hebben gheenen Wijn meer*: *Bidt voor ons*, ghelijck gy gebeden hebt, ſtaende neffens het Cruys, voor den goeden Moordenaer, want den H. Vincentius *Ferrerius* ſeght, dat ghy voor hem het Paradijs beſorght hebt. O alder-ſoetſte advocaterſſe *Maria*! Bidt voor ons, ghelijck gy eens te ſaemen met de Apoſtelen gebeden hebt ende den Heyligheen Gheeſt overvloedelijck ontfanghen hebt.

a 3. *Reg.* 11. b *Eſt.* 8. c *Jud.* 16. d *Luc.* 1. e *Joan.* 3.

Voor ons *Arme Sondaeren*, die ons voor u verooodtmoedighen, die onſe ſchult, onſe alder-grootſte ſchult bekennen, *arme Sondaeren* berooft van deughden, overvloyende van ghebreken, ydel van gratie, maer vol van boosheden, de welcke boven de hayren van ons hooft vermenichvuldicht ſijn, *arme ſondaeren*, die in de deught ſlapper ſijn als een ſtroy, wanckelbaerder als een Riet, dat met alle winden beroert wort, *voor ons arme ſondaeren*, die hier ſoo traech, ende ſlauw ſijn, ende door de groote benautheydt des geeſts, ende menichvuldighe bekoringhe des vyandts niet en weten hoe ende wat my moeten bidden, maer gy vol van gratie ende Moeder der bermhertigheden, bidt voor ons arme Sondaeren. NU ſeght onſe Moeder de Heylighe Kercke, waer door dat verſtaen wort den helen loop van ons leven, den welcken, al is het ſaecken, dat hy dickwils op-climt tot veele Jaeren, nochtans maer eenen NUNC, oft eenen NU en is, het welck wy dan beſt ſullen ſien, als het leven ſal gepaſſeert ſijn, ſoo heeft oock gheſproken den Propheet (a) Job: *allen de daeghen*, ſeght hy, *op de welcke ick NU ſtrijde*, ſoo heeft oock gheſproken den Coninclijcken Propheet (b) *ſiet Gebenedydt NU den Heere*; ende den H. Apoſtel Paulus: (c) *NU iſt den aen-genaemen tydt, NU ſijn't daeghen van onſe ſaligheydt.* NU terwijlen dat den Cours van onſe Pelgrimagie noch is Loopende, ende dat ons ſterffelijck leven noch is duerende, NU, dat-

men

a C. 14. b *Pſal.* 133. c 2. *Cor.* 6.

men de Gratie Godts, wel mogen waernemen, datmen de Goddelijcke Gheboden wel moghen onderhouden, datmen de vreeſe Godts altijdt mogen voor oogen hebben, in ſijne tegenwoordicheydt altyt mogen wandelen, ende hem boven al beminnen. Nu, terwylen dat het Schipken van onſe Ziele, tuſſchen ſoo menichvuldighe winden, ende Baeren noch is hanghende in perijckel van te vergaen, ende noyt ſijn behouwen haeve te becomen. Nu, terwylen dat het is eenen tydt van Wijn-ſnijdinghe, dat wy eenen vruchtbaerighen ooſt van verdienſten, ende goede wercken inde ſchuere van onſe Ziele moghen vergaderen: (a) *want daer naer en ſal der gheenen tijdt meer weſen.* NU, terwylen wy ſijn ſterck, cloeck, ende wel te pas, dat wy onſe tallenten wel mogen ghebruycken om Godt te dienen, ende niet om hem te vergrammen. Nu, dat wy van daech eens oprechtelijck ende voor goet mogen Adieu ſeggen aen alle onſe fauten ende ghebreken, ende nu eens mogen wandelen ende ingaen den enghen wech tot onſe ſaeligheydt. Nu, terwylen wy in ons leven door de deughden van Liefde, ſuyverheyt, ende gehoorſaemheydt ons noch connen gelijck maecken aen de Heylighe Enghelen, ende alſoo met hun hier naermaels een deel moghen hebben inde Glorie. Nu, dat wy door de beeſtelijcke ſonden van Oncuyſheyt, Gulſigheyt, Haet ende Nydt, niet en vervallen, ende ghelijck worden, aen de onredelijc-

a *Apoc.* 10.

ke dieren, die gheen erf-deel en hebben in het rijcke Godts, ende van het ſuyver Lammeken. Nu, als het noch inde macht is van onſen vryen wille om ons tot goedt, oft tot het quaedt te keeren, dat wy nu alle ſonden ſchouwen, ende alle deughden moghen oeffenen. *Ende inde ure onſer doodt*, in die ure, als de Keerſſe van ons leven eens voor altydt ſal uyt-gaen, als het lot eens ſal gheworpen worden, als den Palm-ſlagh ſal ghegheven worden, als den boom ſal vallen, oft aen den rechten, oft aen den ſlincken cant. In die ure, als wy het cranckſte ſullen ſijn door ſieckten en pijnen, om te wederſtaen aen de bekoringhe des duyvels, het meeſte becommert door de tijdelijcke affairen, het ongeruſte door de ghedachteniſſen van het voor-gaende leven ſoo quaelijck beſtiert, vanden verloopen tydt ſoo onnuttelijck verquiſt, vande ontfangen gratie ſoo dickwils verſuymt, ofte misbruyckt. Myne Ziele! als gy hier van ſult beſchuldight worden, hoe nootſaeckelijck ſal u dan ſijn eene goede voorſprackerſſe, die dan voor u ſal bidden, in die ure als den Duyvel het alder-meeſte ſal tenteren, ende ghelijck eenen briſſenden Leeuw omloopen, om die Ziel dan noch te verſlinden, wel wetende, dat hy daer weynich tydt meer toe heeft. In die ure, als wy ons ſullen alleen vinden verlaeten van alle Vrinden, in die ure, als rontſom ons ſullen ſtaen die beſchuldighers, die ons dan ſullen accuſeren voor den Rechter-Stoel Godts, ende allen onſe fouten,

tot

tot de heymelijcke, ende verborghenſte gepeyſen toe, ons dan ſullen voor ooghen ſtellen, in die ure, dat wy dan moghen gheſcheyden worden van die ſtinckende Bocken, ende geſtelt aen de rechte handt, dan moghen hooren die ſtem van uwen lieven Sone. (a) *Comt Ghebenedyde mijns Vaders beſit het Rijck dat voor u bereydt is.* In die ure, alſſer ſal ſijn een gecrijs; ende knerſelinghe der tanden voor die ſullen ſtaen aen uw Soons ſlincke handt, ende eens moeten hooren die ſtem: *gaet van my Vermaledijde, in't eeuwigh vier.* Heylighe *Maria*! ô Advocaterſſe! ô Moeder der gratie! ô Toe vlucht der Sondaeren! ô Troofterſſe der bedruckte! ô Zee-ſterre van ons leven gaet dan voor ons op: verſchijnt ons dan; bidt voor ons inde ure onſer doodt. Amen. dat is het ſal gheſchieden. Ghelijck dit een Exempel voor veel ghenoegh ſal bewijſen. (b) Daer was in Italien eenen grooten Woeckenaer Jacobus ghenaemt, die door ſijn onrechtveerdigheydt ſeer rijck was gheworden: ende daer door veele hadde bedroghen. Maer ſiende wondere teeckenen vanden H. Vader *Dominicus*, en door ſijn vierighe Predicatien vanden H. *Rooſen-Crans* tot de bekeeringe der Sondaeren ſeer ontſteken ſijnde; heeft ſijnen Naem in dit Broederſchap overghegheven: ende het *Crans-ghebedt*, gelijck hy't van *Dominicus* gheleert hadt: devotelijck onderhouden. Als hy nu twee, ofte dry Jaeren in dit Broederſchap gheleeft hadde ſonder reſtitutie te

a *Matth.* 25. b 2. *part. cap.* 2. *Mir.* 19.

doen : is vande Moeder der gratie twee , ofte dry keeren hertelijck vermaent geweeſt : dat hy op sijn leven ſoude letten , want hy haeſt ſtraffe rekeninge ſoude moeten geven van sijn aldergrootſte ſchulden : gelijck hy daeghelijcks vraeghde van sijne ſchuldenaeren , waer door hy ſeer beweeght is gheweeſt om de onrechtveerdighe winſte wederom te gheven : maer wirdt door den raedt van sijn Vrouwe , ende door de traenen van sijne kinderen wederhouden tot dat hy ten langhen leſten door ſtraffere vermaeninghen als van te voren , en door haeren beloofden byſtant alle Menſchelijck opſicht ter sijden gheſtelt sijnde , allen sijn Crediteurs heeft by een gheroepen , ende een yghelijck het sijn ghegheven. Ende heeft daer naer noch veel Jaeren inden H. *Rooſen-Crans* ſeer loffelijck gheleeft. Maer nu oudt geworden sijnde , ende hem door de Goddelijcke openbaeringhe tot de doodt bereydende ; ende met de H. *Sacramenten* verſterckt weſende , is in een op-ghetoghentheyt des Gheeſts gheweeſt. Want hem docht , dat hy voor den Opperſten Rechter-ſtoel gheſtelt was om sijn Vonnis te ontfanghen. Alwaer dat den Duyvel oock met eene groote gramſchap verſchenen is in ſchroomelijcke ghedaente. Waer door hy ſeer miſtrooſtigh , ende verſchrickt sijnde , sijnen toe-vlucht heeft ghenomen tot de Moeder van Gratie ; die daer oock terſtonts (want het hoogh tijt was om haeren Dienaer in dien noot te trooſten , ende eenen Broeder van haeren H. *Rooſen Crans* in ſulck eenen

ſtrijdt

ſtrijdt te helpen, en by te ſtaen) met den Aerts-Enghel *Michaël* verſchenen is. *Michaël* heeft terſtonts ſijn macht weder-houden: ende uyt de Camer gejaeght. Maer als de Duyvels met groot misbaer riepen, dat die Ziel om haere groote ſonden hun toe-behoorden, ſoo heeft de Moeder Godts ſijn ſonden, neffens ſijn goede wercken doen opweghen in eene Weegh-ſchaele, maer als ſijne deughden te licht vielen, ende ſijne ſonden veel ſwaerder waeren als ſijne goede wercken, is ſeer bevreeſt gheweeſt voor de ſententie van ſijne eeuwighe verdoemeniſſe, tot de welcke hy oock veroordeelt ſoude gheweeſt hebben, ten waer dat *Maria* de Trooſteriſſe der bedroefde hem hadde verbeden. Want, ſeyde ſy, hy heeft tot my ſeer devoot gheweeſt, ende mijnen *Rooſen-Crans* dickwils geleſen: brenght die, ſprack ſy tot den Enghel, terſtont hier, ende leght die inde weegh ſchael van ſijn quaede wercken; waer door die ſoo licht ſijn gheworden; dat ſijn goede wercken ſijn ſonden verre hebben over-weeght, waer door ſijne Ziele verblydt ſijnde, ende met vreught uyt het Lichaem ſcheydende, is weerdigh gheweeſt, door de devotie vanden H. *Rooſen-Crans* de eeuwige glorie te genieten. Daerom ſeght onſe Moeder de H. Kercke. *H. Maria Moeder Godts bidt voor ons arme Sondaers, nu, ende inde ure onſer Doodt.* Amen.

Ma-

Maniere om den Weeſt Ghegroet te leſen daer H. Maria *ofte* H. M. *ſtaet.*

WEeſt Ghegroet Maria vol van gratie den Heer is met u Ghebenedijdt ſijt ghy boven alle Vrouwen, ende Ghebenedijdt is de Vrucht uws Lichaems Jeſus.

MEDITATIE.

Heylige Maria (verwachtende de verloſſinge van Iſraël) *Moeder Godts, bidt voor ons arme Sondaers, nu, en inde ure onſer doodt. Amen.* Jeſus.

Maniere om den Weeſt Ghegroet te leſen daer Jeſus *ſtaet.*

WEeſt Ghegroet Maria vol van gratie den Heer is met u, Ghebenedijdt ſijt ghy boven alle Vrouwen, ende Ghebenedijdt is de Vrucht uws Lichaems Jeſus.

MEDITATIE.

(Ghelooft vande Enghelkens) *Heylighe Maria Moeder Godts, bidt voor ons arme Sondaers, nu, en inde ure onſer doodt. Amen.*

DE VYFTHIEN MYSTERIEN VANDEN H. ROOSEN-CRANS.

OM met meerdere devotie, ende profijt der Zielen den *H. Rooſen-Crans* te leſen, ſoo dientmen den ſelven te leſen met het over-dencken vande vyfthien Myſterien, want hier door maecken wy ons Ghebedt vierigher, hier door vereenighen wy het ſelve met de verdienſten Chriſti, hier door verwecken wy ons herten tot naer-volginge van het leven ende doodt onſes Salighmaeckers, ende vande deughden van ſijne gebenedijde Moeder de Alder-heylighſte Maghet *Maria*.

Deſe vyfthien Myſterien worden verdeylt in dry ſoorten, te weten vijf blyde Myſterien, vyf droeve, ende vyf Glorieuſe.

De 5. Blyde Myſterien.

1. De blijde Bootſchap van den Engel Gabriel ghedaen aen *Maria*.
2. De

2. De beſoeckinghe van *Maria* gaende door het geberghte tot haere Nichte *Elizabeth*.
3. De geboorte Chriſti in Bethleem.
4. De op-draeginghe Chriſti inden Tempel, als hem den ouden Simeon in ſijne Armen heeft ontfangen.
5. De vindinghe van het verloren Kindeken *Jeſus*, ſittende inden Tempel in't midden der Doctoren.

De 5. Droeve Myſterien.

1. De droefheyt ende benautheydt Chriſti in het Hofken van Oliveten.
2. De Gheeſſelinghe Chriſti.
3. De Crooninghe Chriſti.
4. De Cruys-draeginge Chriſti.
5. De Cruycinghe Chriſti, ende ſijne bittere doodt.

De 5. Glorieuſe Myſterien.

1. De Glorieuſe Verrijſſeniſſe Chriſti.
2. De Hemelvaert Chriſti.
3. De ſeyndinge van den H. Gheeſt.
4. De op-voeringhe van *Maria* naer de Hemelſche glorie.
5. De Crooninge van *Maria*.

Vyfthien Rooskens der deughden, die te plucken ſijn inden Geeſtelijcken Rooſelaer van Maria.

ALL hoe wel inden Geeſtelijcken Rooſelaer, ofte *H. Rooſen-Crans* van *Maria*, ontallijcke ſchoone Rooskens der deughden ſijn te plucken, nochtans ſullen wy uyt yder Myſterie maer eene ſonderlingh uyt-kippen, en ſullen weſen deſe vyfthien naer-volgende, te weten,

1. De Suyverheyt.
2. Yver tot den Godts dienſt.
3. Ootmoedigheyt.
4. Devotie.
5. De Hope.
6. Gelijckformigheyt met den wille Godts.
7. Medoogentheyt ofte mede-lijden.
8. Verduldigheyt.
9. Volherdinghe.
10. Gehoorſaemheyt.
11. Gheloof.
12. Verlooghinge des Werelts.
13. t'Ghebedt.
14. Danckſeggínge.
15. Liefde.

DE

Phi: Bouttats fecit.

DE VYF BLYDE MYSTERIEN.

Het I. Myſterie, de Engelſche Groeteniſſe.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot ſuyverheyt.

De Plaetſe. In de welcke dit Myſterie volbrocht is, ſlaep-camer van *Maria.*

De Perſoonen, die in het ſelve ſijn tegenwoordigh gheweeſt, *Maria*, ende den Artſch-Engel Gabriel.

OEFFENINGHE.

1. ICk wenſche *Maria* met ſoo een devotie te groeten, gelijck den Engel Gabriel haer ghegroet heeft.
2. Ick wenſche Godt ſoo devotelijck te bidden, gelijck *Maria* hem gebeden heeft.
3. Ick wenſche ſoo ſuyver te ſijn in alle mijn ghedachten, woorden, ende wercken, gelijck *Maria* hier geweeſt is.

MEDITATIEN.

1. H. M. Verwachtende de verloſſinge van Iſrael. A
2. H. M. Biddende Godt in alle oodtmoedigheyt. B
3. H. M. Siende den Engel tot u incomen. C
4. H. M. Verbaeſt weſende in ſijne Groeteniſſe. D
5. H. M. Gedenckende uwe belofte van Suyverheyt. E
6. H. M. Vraegende hoe dit ſoude geſchieden: F
7. H. M. Gehoorſamende aen ſijne wettige reden. G
8. H. M. Ontfangende den H. Geeſt. H
9. H. M. Wordēde Moeder vandē alder-hoogſten. I
10. H. M. Vervult met eene Hemelſche blyſchap. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Geeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Corte

Bemerckinghen op het eerste blijde Mysterie.

BEmerckt ten eersten hoe dat de heele Heylighe Dryvuldigheyt besigh is gheweest om dat Mysterie uyt te wercken: hoe dat den eersten Persoon vande H. Dryvuldigheydt Godt den Hemelschen Vader in het Consistorie vande alder-heyligh-ste Dryvuldigheyt, heeft vander eeuwicheyt voorschickt sijnen eenighen Sone inden tijt uyt eene puere liefde te seynden tot den Mensch: hoe dat den tweeden persoon Godt den Sone uyt enckele gehoorsaemheyt veerdigh is gheweest om uyt den Hemel neder te daelen op der Aerden, ende onsen Menschelijcken Natuere uyt de suyvere ende reyne Maghet *Maria* aen te nemen: hoe dat den derden Persoon Godt den H. Geest door sijne crachte dit Mysterie heeft uyt-gewerckt.

Bemerckt ten tweeden de alder-heylighste Maghet *Maria* in haer Celleken voor de verlossinghe van het Menschelijck gheslacht, in een levendigh Gheloof, betrouwende op sijn Almogentheyt ende goedtheyt, en met een aldergrootste oodtmoedigheyt seggende, *hy heeft aen-gesien de ootmoedigheyt van sijne Dienst-maerte.*

Bemerckt ten derden den Aertsch-Enghel Gabriel als eenen Hemelschen Gesandt, tot haer in-gaende, ende met eene alder-grootste ootmoedigheyt ende eerbiedinghe haer gegroet hebbende, van haer versoeckende ofte af-vraeghende haer consent &c. Ende wenscht van ghelijcken met de selve oodtmoedigheyt ende eerbiedinge vanden Engel Gabriel in dit Mysterie *Mariam* te groeten.

De

Het eerſte gheeſtelijck Roosken, de deught van Suyverheyt.

ONder andere ſchoone Rooskens der deughden, de welcke in dit eerſte Myſterie vanden *H. Rooſen-Crans* in *Maria* haer verthoonen, is wel de principaelſte de deught van ſuyverheyt, want de de alderheylighſte Maghet verſtaen hebbende uyt den Enghel Gabriel dat ſy vercoſen was, om te weſen de Moeder van den Alder-hooghſten, heeft geſeyt: *Hoe ſal dit geſchieden, want ick geenen Man en bekenne. Luc.* 1.

Beſchrijvinghe vande deught van Suyverheyt.

DE Suyverheyt is eene deught, door de welcke den Menſch alle vuyle, ende ongeoorloofde vleeſchelijcke luſten wederhout, ende bedwinght onder de reden, door eene maetelijcke verſtervinge van ſijn Lichaem. Want Godt Almachtigh den menſch gheſchaepen heeft, naer ſijn Beldt ende ghelijckeniſſe: te weten, recht, ſuyver, volmaeckt, begaeft met een Goddelijck licht, ende verçiert met het Cleet van onnooſelheyt: maer als den onſuyveren gheeſt Eva hadde bedroghen, ende Eva den Man tot den val ghebrocht, ſoo is hun

het cleet van onnooſelheyt ontrocken gheweeſt, ende van alſdan hebben de onſuyvere paſſien in hun beginnen op te ſtaen, ende te domineren. Daerom heeft onſen gheeſtelijcken Adam, die vanden Hemel is af-gekomen, te weten *Chriſtus Jeſus*, de menſchelijcke Natuere aen-ghenomen, ende den ouden Adam met sijnen Saede herſchept, ende vernieuwt in sijn eyghen ſelven, om hem, ende sijne naer-komelinghen wederom te brenghen op den rechten wegh van hunne ſaligheyt, ende heeft de ſuyverheyt niet alleenelijck in sijnen Perſoon op het alder-volmaeckſte willen onderhouden, maer oock de ſelve gheleert met woorden, (a) ſegghende: *Saeligh sijn sy die suyver van herten sijn, want sy sullen Godt sien*: ende heeft sijn Apoſtelen gheſonden om deſe deught beſonderlijck de werelt aen te predicken.

(a) *Matth.* 8.

Wat men moet doen om de deught van Suyverheyt te bekomen.

GHy moet wel over-weghen de weerdigheyt van deſe deught, want onder alle de andere deughden en iſſer gheene te vinden, de welcke ons ſoo ghelijck maeckt aen de Enghelen, als de deught van Suyverheyt. Want dat deſe hemelſche Gheeſten beſitten door de Schep-

pinghe

pinghe vande natuere, beſitten de ſuyvere door onthoudinghe van haere Paſſien. Ghy moet deſe deught beminnen, ghelijcker van Judith geſchreven ſtaet, (a) *om dat ghy de ſuyverheyt bemindt hebt, is u hert verſterckt ghebweeſt*, te weten teghen de bekoringhe ende tentatien. Ghy moet oock u ſelven voorſichtigh draeghen in u gheſicht, ghehoor, ende converſatien, want deſe deught ſeer haeſt geraeckt is. Boven dien in alle tentatien teghen de ſuyverheyt moet ghy u ſelven met de alderheylighſte Maghet *Maria* keeren tot uwen ſtaet, ende ſegghen: *hoe ſal dit gheſchieden*, aen gheſien mijnen ſtaet ſulckx niet toe en laet, ende Godt my ſulckx verboden heeft? ten leſten moet ghy dickwils leſen de Exempelen van die Heylighen, de welcke in deſe deught ſonderlingh hebben uyt-gheſchenen.

(a) *Judith.* 15.

Wat men moet laeten om deſe deught niet te verlieſen.

TEn eerſten ghy en mooght u-ſelven niet ſtellen in eenighe occaſie van onghelijcke perſoonen, (a) *want de onkuyſheyt moetmen vlieden*, ſeght den Apoſtel Paulus. Ten tweeden, maghmen ſijne ghewoonelijcke ure van vroegh op te ſtaen niet lichtelijck laeten voor-by-gaen.

(a) 1. *Cor.* 6.

Miraeckel, waer mede beweſen wort, dat het Crans-ghebedt is eenen bequaemen middel tot de deught van Suyverheyt.

EEnen godtvruchtighen Jonghen Religieus ſeer devoot tot de Alderheylighſte Maghet *Maria*, las alle daeghen tot haerder eere ſijnen Rooſen-Crans: deſen noch Novitius ſijnde, wiert door duyvels tentatie dapper bevochten inde materie van onſuyverheyt, ende ſijn-ſelven te machteloos vindende om aen ſoo gheweldighe bekoringe te wederſtaen (want hy in deſen ſtrijt noch niet wel gheoeffent en was) heeft voor hem genomen ſijn Clooſter te verlaeten. Doch voor, ende al-eer hy ſijn voor-nemen in't werck ſtelden, heeft ſijn beklagh ghedaen voor een ſeker beldt vande Alderheylighſte Maghet, haer in deſen noodt aen-roepende om gratie, ende ſiet terwijlen hy tuſſchen deſe clachten was gheraeckt in eenen ſoeten ende lieven ſlaep, ſoo is aen hem veropenbaert deſe Moeder van bermhertigheyt met een ſchoon wit kleet in het welcke met goudt ende koſtelijcke gheſteenten ghebordüert was den *Vader onſe*, ende den *Weeſt ghegroet*, gevende hem dat koſtelijck kleet te winnen, ſoo hy in de Suyverheyt volherden; ende belovende aen hem haere hulpe ende byſtandt teghen alle tentatie ende bekoringhen ſoo hy in haere devotie

votie niet en manqueerden. Hy ſtemde toe aen de Alderheylighſte Maghet haer Godtvruehtigh verſoeck, aenveerdende met devotie te leſen haeren Heylighen *Rooſen-Crans*, ende wacker gheworden ſijnde, vindende ſijn-ſelven bevrijdt van alle tentatien des duyvels, ende bekoringhe des vleeſch, heeft inden Heyligen *Rooſen-Crans* noch vele Jaeren ſeer ſuyverlijck gheleeft, ende is eyndelijck ſeer heylighlijck gheſtorven. *Lalijn. 2. P. c. 5. mir. 12.*

D
K
I
A
G
H
B
F
E

TWEEDE BLYDE MYSTERIE,

De Beſoeckinghe van MARIA.

Onſen Vader, *&c.* Bereyt u hert tot eenen heyligen Yver vanden Godts-dienſt.

De Plaetſe, op de welcke dit Myſterie volbrocht is, het geberghte en het huys van *Zacharias*.

De Perſoonen, die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Maria*, *Elizabeth*, *Zacharias*.

OEFFENINGHE.

1. ICk wenſche *Maria* ſoo hertelijck te groeten gelijck ſy *Elizabeth* ghegroet heeft.
2. Ick wenſche ſoo vriendelijck te converſeren, ende te handelen met mijnen Even-menſch, gelijck *Maria* met *Elizabeth* gedaen heeft.
3. Ick wenſche mijnen Heer, ende Godt, de weghen van uwe Geboden met ſoodaenigen yver te loopen, gelijck *Maria* door t'Geberghte gegaen is.

MEDITATIEN.

1. H. M. Opſtaende uyt u ruſt plaetſe haeſtelijck. A
2. H. M. Gaende over t'Geberghte vlytighlijck. B
3. H. M. Gheleyt van *Joſeph* getrouwelijck. C
4. H. M. Vergeſelſchapt vande Engels blydelijck. D
5. H. M. Ingaēde t'huys vā *Elizabeth* ootmoedelijc. E
6. H. M. Groetende uwe Nichte vriendelijck. F
7. H. M. Sprekende van Godt overvloedighlijck. G
8. H. M. Handelende met u Nichte ſuyverlijck. H
9. H. M. Gebenedijdende haer huys geeſtelijck. I
10. H. M. Wederkeerēde naer Nazareth eyndelijck. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Bemerckinghen op het tweede Blijde Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, dat *Maria*, (den Enghel van haer ootmoedelijck af-gheſcheyden ſijnde, ende ſy Moeder vanden Alderhooghſten gheworden zijnde) met eene haeſtigheyt door de liefde ghedreven, is ghegaen door het Ghebergh-te, niet aenſiende de moyelijckheyt vande hooghe Berghen, noch de lanckheyt vanden wegh van Galilëen naer Judëen, noch de perijckels &c. die haer altemael conde weder-houwen, maer als eenen Vier-pijl, nu door het vier ontſteken ſijnde, de locht in-gaet, alſoo *Maria* vergeſelſchapt met *Joſeph*, ofte een van haere ghetrouwe Vriendinnen, gheleyt door veel Chooren der Enghelen, die deſe Arcke op den wegh bewaert, ende met veel vreughde-teeckenen vereert hebben, is opgheklommen tot dat ſy ghekomen is in het huys van *Zacharias*, ende heeft haere Nichte *Elizabeth* ghegroet.

Bemerckt, ten tweeden, met wat eene eerbiedinghe deſe twee Moeders, *Maria* van *Jeſus*, ende *Elizabeth* van *Joannes*, malcanderen gegroet hebben, hoe ſuyverlijck ſy malcanderen omhelſt hebben, ende hoe heylighlijck ſy met malcanderen ghehandelt hebben den tijt van ontrent de dry maenden: hoe vele danckſeggínghe ſy voor deſe twee Vruchten aen den Alderhooghſten hebben op-ghedraeghen: hoe vele geeſtelijcke, ende hemel-

hemelſche ſaemen-ſpraecken ſy diën tijt ſaemen ghehadt hebben : want daer hun hert vol van was, daer ſprack haeren mont af.

Bemerckt, ten derden eens rijpelijck de groote Benedictien die *Maria* in het huys van *Elizabeth* heeft achter-ghelaeten : *Elizabeth* is vervult gheweeſt vanden Heylighen Gheeſt, *Joannes* gheſuyvert noch in het Lichaem van ſijne Moeder, *Zacharias* heeft gheſproken, ende gheprophéteert : peyſt op de Arcke in het huys van Obededon.

Het tweede gheeſtelijck Roosken, eenen H. Yver voor den Godts-dienſt.

HIer toe moet ons verwecken het Exempel vande Alderheylighſte Maghet *Maria*, de welcke door eenen heylighen Yver ghedreven, ghegaen is naer het huys van *Zacharias* om te groeten haere Nichte *Elizabeth*.

Beſchrijvinghe vanden Yver tot den Godts-dienſt.

DEn yver tot den Godts-dienſt is eene deught, door de welcke wy uyt liefde wegh-nemen alle beletſelen, contrarie aende deughdelijcke wercken, ende de ſelve vierighlijck oeffenen. Deſe deught is ſoo groot, dat Godt de ſelve in alle

alle sijne wercken niet alleenelijck en heeft onderhouden, maer heeft oock den naem selfs hier van willen behouden, segghende (a) *den Heere sijnen naem is eenen Yveraer.* Daerom Christus ghelijck hy was den Sone Godts, heeft dese deught oock besonderlijck in't werck gheleyt, als hy de Coopers ende Vercoopers heeft uyt den Tempel ghedreven, segghende (b) *den Yver van u huys heeft my verslonden.* Daerom de aldergrootste Heylighen hebben met eenen heylighen Yver altijt ghewaepent gheweest, ghelijck men lesen inde Heylighe Apostelen, ende de eerste Mannen vande heylighe Kercke, de welcke hier (c) *als vlieghende Wolcken geweest sijn.* Door den grooten yver tot den dienst Godts daer sy naer toe ghedreven wierden. Dese deught heeft besonderlijck oock uyt-gheschenen inde Alderheylighste Maghet *Maria*, als sy het Jae-woort aenden Enghel ghegheven hadde, ende den H. Gheest in haer ontfanghen (d) want op-staende met een haestigheyt, seght de H. Schriftuere, *is sy ghegaen door het Ghebergh te.*

(a) *Exod.* 54. (b) *Psal.* 68. (c) *Isa.* 60. (d) *Luc.* 1.

Wat men moet doen om eenen H. Yver voor den Godts-dienst te becomen.

WY moeten wel letten op ons eyghen-selven, ende onse krachten om Godt te dienen, af-meten naer het ghene, datmen dickwils in

in tijdelijcke ſaecken ſiet gheſchieden, ende wy ſullen bevinden dat wy meer connen doen als wy daegelijckx wel doen: wy moeten oock dickwils peyſen hoe beſchaemt wy inden dagh des oordeels ſullen ghemaeckt worden, als wy ſullen ſien, dat wy ſoo yverigh hebben gheweeſt voor onſe tijdelijcke ſaecken, ende ſoo luttel begeerigh ſijn gheweeſt naer de eeuwighe goederen. Boven dien moeten wy rijpelijck over-legghen hoe dat de onredelijcke dieren ons hier in te boven gaen, de welcke ſnelder ſijn voor het tijdelijck voedtſel, als wy tot de gheeſtelijcke ſpijſe onſer Zielen. Eyndelijck moeten wy wel inſien datter een groot verſchil is tuſſchen eenen yverighen ende traeghen menſch, ghelijcker is tuſſchen eenen Voghel die vlieght, en die ſijn vleughels laet hanghen. Daerom hebben ſommighe Heyligheen door eenen heylighen Yver ghedreven, meer alleen ghedaen als vele andere hebben connen doen.

Wat men moet laeten om deſe deught niet te verlieſen.

MEn magh ſijn traeghe natuer niet te veel toe-gheven, want dan ſouden wy op den wegh van traegheyt uyt-comen. Men magh oock niet willen doen eenighe ſeldſaeme wercken, diemen leſen van ſommighe Heyligen door beſondere gratie gheſchiet te ſijn: want dan ſoude wy Godt tenteren.

Miraec-

Miraeckel waer door beweſen wort, dat den H. Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel om den menſch te verwecken tot eenen heylighen Yver vanden Godts-dienſt.

BInnen Dordrecht in Hollandt was een Vrouwe, die door lanck-duerighe ſonden eenen af-keer ghekreghen hadde vande waerachtighe deught, ende van een godtvruchtigh leven, beſonderlijck was ſy traegh in het bidden, ende frequenteren der heylighe Sacramenten. (a) Eenen Religieus der Predick-Heeren Orden kennende haer hert, vermaende haer dickwils tot penitentie, ende godtvruchtigheyt: maer den gheeſt van traegheyt (haer hert beſittende) belette haere goede propoſten, ende voor-nemens, haer in-ghevende dat het noch tijdt ghenoegh was (het welck in het punct van onſe eeuwighe ſaeligheyt ſeer ſchaedelijck is) om penitentie te doen. Welck den voornoemden Religieus wetende, badt haer ootmoedelijck, dat ſy aenveerden ſoude ten minſten de devotie van *Maria*, ende haer laeten op-ſchrijven inden *H. Rooſen-Crans*, ende quaelijck en hadt ſy acht, ofte thien daeghen in deſe devotie volhert, ofte den gheeſt van traegheyt is van haer verdwenen, ende den gheeſt van gratie, die altijt

(a) *Lalijn. 2. part. cap. 2.*

tijt doet voorts-gaen vande eene deught inde ander, is in ſijn plaets ghecomen : want niemandt was neerſtigher inde Kerck als ſy, niemant devoter in't Ghebedt, niemant gheduerigher inde H. Sacramenten te frequenteren ; ſoo dat ſy vol ſijnde van godtvruchtighe wercken, inden *H. Rooſen-Crans* is volſtandigh ghebleven, ende gheluck-ſaeligh inden Heer is Overleden.

DER-

Phil. Boultats fecit.

DERDE BLYDE MYSTERIE,

De Gheboorte Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot Ootmoedigheyt.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbracht is, het Stalleken van Bethlehem.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Maria*, *Joſeph*, de Engheltiens, ende de Heyderkens.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche u, ô *Jeſu*, met ſoo een devotie u te aen-bidden als uwe Alderheylighſte Moeder, ende *Joſeph* u aenbeden hebben.
2. Ick wenſche u met de Engeltiens in't Stalleken Lof-ſangh te ſinghen.
3. Ick wenſche my ſoo voor uwe Majeſteyt te verootmoedigen, gelijck gy u verootmoedight hebt in het Kribbeken naer uwe Godtheyt.

MEDITATIEN.

1. H. M. Geene plaets vindende inde Herberge. A
2. H. M. Tredende in eenen open Stal. B
3. H. M. Baerende aldaer den Godt van Al. C
4. H. M. Hem windende in ſlechte doecxkens. D
5. H. M. Hem aenbiddende in het Kribbeken. E
6. Jesus Ghelooft van de Engeltiens. F
7. Jesus Beſocht vande Heyderkens. G
8. Jesus Vereert vande dry Coningen met giften. H
9. Jesus Van *Joſeph* op-genomen inden nacht. I
10. Jesus Vervolght van Herodes. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het derde blijde Mysterie.

BEmerckt, ten eersten, dat de Alderheylighste Maghet *Maria*, naer dat sy eenen Winterschen dagh door de koude ghereyst hadde, om op te climmen naer Jerusalem, gheen Logist en heeft connen vinden inde Herberghe om haere vermoeyde Ledenen te rusten, maer over al verstooten sijnde, ghenootsaeckt is gheweest, om den vallenden avont, met haeren Bruydegom *Joseph* haer te vertrecken in eenen Stal der Beesten.

Bemerckt, ten tweeden, dat de Alderheylighste Maghet in't midden vanden couden Nacht hier ghebaert heeft het Kindeken *Jesus*; leggende het selve op een weynigh Hoy ende Stroy in een hert houte Kribbeken tusschen eenen Os ende Ezel, om door haeren aesem verwermt te worden. O grooten Godt, hoe licht ghy hier vernedert tusschen twee onredelijcke Dieren! wat eene slechte ende verworpen plaetse is dit voor uwe Alderhooghste Majesteyt?

Bemerckt, ten derden, met wat eene groote blijschap de Alderheylighste Maghet *Maria* met haeren Bruydegom *Joseph* overgoten is geweest, als sy de Engeltiens boven het Stalleken het Kindeken *Jesus* hoorde Lof-sanck singhen, als sy de Heyderkens saeghen comen gheloopen om hem

te

te aen-bidden, ende de dry Coninghen uyt-comen naer het Stalleken, door het gheleydt van eene Sterre, om hem met haere giften te vereeren.

Het derde gheeſtelijck Roosken de deught van Oodtmoedigheydt.

DEſe deught heeft wonderlijck uyt-gheſchenen in het kindeken *Jeſus* in dit Myſterie, want weſende Heer ende Schepper van alles heeft willen gheboren worden in eenen armen Stal, ende neder-gheleyt worden in een verworpen Kribbeken tuſſchen de onredelijcke dieren, ghewonden ſijnde in ſlechte doecxkens, met de welcke, hy tot ons is roepende : *leert van my want ick ſachtmoedigh, ende oodtmoedigh van herten ben.*

Beſchrijvinghe vande deught van Oodtmoedigheydt.

DE oodtmoedigheydt is eene deught, waer door wy uyt eene waerachtige kenniſſe van onſen *niet*, ons gheheel neder-buyghen onder de almoghende handt Godts. De weerdigheydt van deſe deught kan beſonderlijck ghekent worden uyt de ſonde die ſy te niet doet : want ghelijck de hooveerdigheydt in onſen eerſten vader Adam

is gheweeſt het beginſel van ſijnen val ende onſe ruïne, alſoo is de oodtmoedigheydt oock het fondament van ons op-ſtaen en deughtſaem leven. Deſe deught is ſoo groot by Godt, dat hy op gheene andere ſijne minſaeme ooghen ſoo ſchynt gheſlaeghen te hebben, ghelijck de alderheylighſte Maghet *Maria* heeft bekent, ſegghende: (a) *Hy heeft aen-ſien de oodtmoedigheydt van ſijne Dienaereſſe*: Jae aen de ſelve ſijne gratie ſchynt vaſt ghemaeckt te hebben, volghens dat ons ghetuyght den Heylighen Apoſtel Jacobus, (b) *Godt weder ſtaet aen de hooveerdighe, maer aen de oodtmoedighe gheeft hy ſijne gratie.* Soo dat ghelijck Godt eenen eeuwighen haet-heeft teghen de hooveerdighen, ghelijck blijckt in *Lucifer*, alſoo bemindt hy oock met eene ootmoedighe liefde de ootmoedighe van herten, en op dat hy ons deſe deught wel ſoude leeren oeffenen, daerom heeft ſijnen eeuwighen Sone willen af-comen van ſijnen hooghen Hemel, ende gheboren worden in eenen Stal, om door dit exempel van ootmoedigheydt ons de ſelve voor te ſtellen.

(a) *Luc.* 1. (b) *Jac.* 4.

Wat

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet wel bemercken uwen *niet*, want ghelijck ghy naer de Ziele gheſchaepen ſijt onſterffelijck, alſoo ſijt ghy naer het Lichaem ghemaeckt bederffelijck. Dit heeft den Heere te kennen ghegheven aen Adam, als hy tot hem ſeyde: (a) *Ghy ſijt aſſchen, ende in aſſchen ſulde weder vergaen.* Ghy moet oock dickwils peyſen dat ghy eenen Diſcipel Chriſti ſijt, en dat gy hem ligghende in het kribbeken op een weynigh hoy en ſtroy tuſſchen eenen Os, ende Eſel hoort roepen: (b) *Leert van my dat ick ootmoedigh van herten ben.* Boven dien moet ghy wel letten op uwe fouten, ende ghebreken, beſonderlijck van hooveerdigheydt, ende ydele glorie, van de welcke de alder-kleynſte ghenoeghſaem behoorden te weſen, om u onder de alder-minſte te vernederen. Ghy moet oock weten, dat ghy niet en hebt van u ſelven als ghebreken, want al dat gy ſijt ofte hebt, gelijck ſijn rijckdommen, ſchoonheydt, gheſontheydt, ende ſoo voorts, dat is u maer van Godt gheleent om hem daer door te dienen, ende niet om hem daer mede te vergrammen. Ten leſten moet ghy dickwils leſen de exempelen van die Heylighen, de welcke in deſe deught beſonderlingh hebben uyt-gheſchenen.

(a) *Gen.* 3. (b) *Matth.* 11.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght in allen uwen handel ende wercken noyt luyſteren naer uwen eyghen lof, veel minder van u ſelven een goet ghevoelen hebben. Ghy en mooght oock niet naervolghen onſe eerſte ouders *Adam* ende *Eva*, die hier op deſe aerde wilde ſijn als Goden want den ſtaet van ons Lichaem leert ons anders.

Miraeckel waer door beweſen wort, dat den Heylighen Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel om den Menſch te vercrijghen de deught van Ootmoedigheydt.

(a) TEn tyde vanden *H. Dominicus*, was binnen Roomen eene ſeer Edele ende Rijcke Dochter ghenaemt *Catharina*, de welcke om haere groote ſchoonheydt, ende andere natuerlijcke gratien ghenoemt wierde *Catharina de Schoone* welcke gaeven vanden natuere ſy niet en ghebruckte tot lof vanden Schepper (ghelijck ſy behoorde) maer voor het Schepſel, en tot haer eyghe ſinnelijckheydt, waer door ſy is ghewordden een inſtrument vanden Duyvel om Zielen te vangen.

(a) *Lalyn. 2. part. cap. 2. num. 18.*

vanghen. Het gebeurde dat ſy eens hoorde de predicatien vanden H. Vader *Dominicus*, den welcken met eenen grooten yver den ſondaer was vermaenende tot de devotie vanden Heylighen *Rooſen-Crans*. *Catharina* in haer hert gheraeckt ſijnde, heeft haer laeten in-ſchrijven in dit Broederſchap, ende uyt de handen van *Dominicus* het Rooſen-Hoeyken ontfanghen. Door welcke devotie ſy in corten tydt ſoo verandert is gheweeſt, datſe alle ydelheydt des werelts verlaetende, buyten Roomen is ghetrocken, ende gaen woonen in een Cluyſe, ende die buyten den Heylighen *Rooſen-Crans* was een vat vol hooveerdigheyt, ende eenen ſteen van verarghenisſe, is door het *Crans-Ghebedt* geworden eenen Spiegel van ootmoedigheyt, ende Penitentie.

Phi. Bouttats fec.

VIERDE BLYDE MYSTERIE.

De op-draeghinghe van het Kindeken Jeſus inden Tempel.

Onſen Vader, &c. Bereydt u hert tot een vierighe devotie.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie gheſchiet is, den Tempel van Jeruſalem.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn geweeſt, *Jeſus*, *Maria*, *Joſeph*, den Prieſter *Simeon* ende *Anna* de Propheteſſe.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche ſoo ſuyver inden Tempel te comen, ghelijck *Maria* daer ghecomen is.
2. Ick wenſche ſoo volmaeckt elijck de Wet te onderhouden, ghelijck *Maria* de ſelve onderhouden, ende volbrocht heeft.
3. Ick wenſche my met ſoo eene devotie aen Godt op te draeghen, ghelijck *Maria* haere Vrucht opghedraeghen heeft inden Tempel.

MEDITATIEN.

1. H. M. Gaende uyt het ſtalleken ſpoedigh. A
2. H. M. U bereydēde naer dē Tempel ootmoedig. B
3. H. M. Gaēde indē Tempel met u kindekē teer. C
4. H. M. Offerēde 2. duyfkēs voor hem aē dē Heer. D
5. H. M. Staende voor de trappen vanden Autaer. E
6. H. M. Hem leverēde in Prieſters handen aldaer. F
7. H. M. Gevende u herte te ſaemen aen Godt. G
8. H. M. Volbrengende de Wet, ende het Gebodt. H
9. H. M. Hem weder ontfangende in uwe armen. I
10. H. M. Moeder Godts wilt ons ontfermen. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Bemerckinghen op het vierde Blijde Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe de Alder-heyligh-ſte Maghet ende Moeder Godts *Maria* naer dat volbrocht waeren de daeghen van haere ſuyveringhe, is ghegaen naer den Tempel, om volghens de Wet, het Kindeken *Jeſus* op te draeghen aen ſijnen Hemelſchen Vader door de handen vanden Prieſter *Simeon.*

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat deſen ouden Man door den Gheeſt Godts ghedreven, is ghecomen inden Tempel, ende hoe hy het Kindeken *Jeſus* in ſijne armen heeft ontfanghen, ende omhelſt: met wat eene blyſchap ſijn hert is ontvoncken, als hy in ſijne oude daeghen, als eene witte Swaene in haer ſterven heeft beginnen te ſinghen, ſegghende: *Heere laet uwen Dienaer nu in vrede naer u woort, want mijne ooghen hebben ghe ien uwe Saligh-maeckinghe.*

Bemerckt, ten derden, hoe gheerne het kindeken *Jeſus* heeft gheruſt tuſſchen de armen van deſen Rechtveerdigen, ende Godt vreeſenden Man, maer hoe liever het noch hadde te ruſten tuſſchen de armen van ſijne Alder-heyligſte Maget, ende Moeder Godts *Maria*, de welcke hem neghen maenden in haer Maeghdelijck Lichaem hadde ghedraeghen.

Beſchrij-

Het vierde gheeſtelijck Roosken, eene vierighe devotie.

HIer toe moet ons verwecken het exempel van de Alder-heylighſte Maghet *Maria*, als ſy het kindeken *Jeſus* ſoo devotelijck heeft op-ghedraeghen inden Tempel aen ſijnen Hemelſchen Vader.

Beſchrijvinghe van de deught van devotie.

DE Devotie is eene deught, waer door wy ons ſelven, en al dat in ons is, met eene vlytigheydt op-draeghen tot den dienſt Godts. Deſe deught ſchynt ons den natuere ſelfs te leeren, want ghelijck alle de Rivieren uyt de Zee hunnen oorſpronck nemen, ende wederom driftigh tot de ſelve invloeden, alſoo de Kinderen Godts, naer ſijn Goddelijck beldt ende ghelijckeniſſe gheſchaepen, keeren oock wederom door devotien tot den oorſpronck daer ſy van gecomen ſijn, wederom herſtellende dat Adam hadde bedorven. Want ghelijck hy van Godts dienſt was af-gheweken, ende eene ſlaeve gheworden vanden Duyvel, alſoo begeven haer de devote menſchen wederom tot Godts dienſt, den Duyvel verſaeckende, wel wetende, *dat Godt te dienen, regneren is.* Sy gheven oock door deſe deught, aen

aen Godt dat Godt toe-comt, ende daerom hebben de Heylighen, ende beſonderlijck de Alder-heylighſte Maghet *Maria*, haer ſelven met eene vierighe devotie teenemael aen Godt opghedraeghen, op dat ſy meer ſouden doen om het opperſte goedt, als om de wereldt, ende de Heydenen om het tydelijck, die nochtans (ghelijck Titus Livius ſeght) tot bewaereniſſe van haer Vader-landt, tot welvaert van haere Leghers, tot over-winninghe van haere vyanden, hun ſelven gheheel aen de Goden hebben op-ghedraegen.

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet weten hoe grootelijckx ghy aen Godt Almachtigh verbonden ſijt, om u hert ende uwen wille, als aen uwen Schepper op te draeghen, daer ghy het alles van ontfanghen hebt. Ghy moet oock bemercken hoe ſeer Godt het ſelve van u begheert, als hy door den mondt vanden Wyſen-Man u aenſpreeckt met deſe woorden, (a) *Sone gheeft my u hert*, al oft hy wilde ſegghen ick en begheere van u noch u gheldt noch u goedt, maer alleenelijck u herte, het welcke mijn is, ende my wederom ghegheven moet worden. Dit ſelve heeft hy ons te kennen ghegheven in het oudt Teſtament, als hy een Ghebodt heeft ghegheven

(a) *Proverb.* 23.

gheven vande eerſte gheboorelinghen (waer door in den ſedelijcken ſin beteeckent wort het herte vanden Menſch, het welcke het eerſte is levende) aen hem op te draeghen, daerom als ghy ſmorghens op-ſtaet, moet gy voor al beſorght ſijn om u hert tot Godt te ſtieren, op dat hy het ſelve beſitte als ſijne wooninghe, ende den Duyvel, de wereldt, ende het Vleeſch, daer gheene plaetſe in en vinden.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght noodt uwe wercken doen uyt oude ghewoonte, maer uyt devotie tot Godt, op dat hy den oorſpronck en het beghinſel ſy van yder werck dat ghy doet. Wacker wordende en mooght ghy de Gordynen van u hert niet ſchuyven voor eenighe ydele, ende wereldtſche ghepeyſen, maer uwe eerſte ghedachten moeten ſijn op Godt.

Miraco-

Miraeckel waer mede bethoont wort, dat den Heylighen Rooſen-Crans den Menſch verweckt tot devotie.

(a) DEn Saelighen Alanus de Rupe verhaelt, dat hy in sijnen tyt ghekent heeft vele groote, ende verharde sondaers de welcke niet teghenstaende haer boos, ende goddeloos leven, ghehoort hebbende de cracht, ende weerdigheydt vanden Heylighen *Rooſen-Crans*, in het selve haer hebben laeten op-schryven, ende het Crans-Ghebedt devotelijck lesende van Godt verkreghen hebben een wonderlijcke verandering in hun leven, een grondigh berouw over haere sonden, ende een groote devotie tot de deught. Onder andere verhaelt hy van een seker booswicht uyt Picardien, die om sijne groote, ende menighvuldighe schelmstucken, gheraeckt was inde handen vande Justitie, sijn Proces wiert ghemaeckt, om de sententie des doodts teghen hem uyt te spreken, in desen noodt van alles verlaeten, neemt sijnen toevlucht tot *Maria* de Moeder van ghenaede, ende bermhertigheydt, laet hem inschrijven in haer Broederschap, ende leest devotelijck sijnen *Rooſen-Crans*. Ende siet soo haest hy begonst hadde te bidden is door de hulpe vande Alder-heylighste Maghet, in sijne smerten verlicht

(a) *Cap. 2. Miraeck. 17.*

licht gheworden, winnende onverwacht ſijn proces, ende ſijnen vrydom becomende, ende bemerckende, dat hem dit onverwacht gheluck was ghecomen door de voorſpraeck vande alderheylighſte Maghet wiens hulpe, ende by-ſtant hy door het Crans-Ghebedt in ſijnen noodt verſocht hadde) heeft tot danckbaerheydt van ſoo een weldaet eene belofte ghedaen van daghelijcks ſijnen *Rooſen-Crans* te leſen, ſijn ſelven gheheelijck opdraeghende tot haeren dienſt, ende tot den dienſt van haeren ghebenedyden Sone.

P. Bouttats fec.

VYFDE BLYDE MYSTERIE,

De Vindinghe van het kindeken Jeſus inden Tempel.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot eene vaſte hope.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbrocht is, den Tempel van Jeruſalem.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Jeſus*, *Maria*, *Joſeph*, ende Godts-gheleerden.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche met *Maria* de Pelgrimagie van myn leven geluckighlijck te voleynden.
2. Ick wenſche van *Jeſus* ſoo verlicht te worden, gelijck de Doctoren van hem verlicht ſijn geweeſt.
3. Ick wenſche u, mijnen Heere ende Godt, met *Maria* ſoo te ſoecken door traenen van berouw, en leet-weſen, dat ick u mach vinden, ende noyt meer verlieſen inder eeuwigheyt.

MEDITATIEN.

1. H. M. Uwe Pelgrimagie gedaen hebbende. A
2. H. M. Wederkeerende naer uwe ſtadt Nazaret. B
3. H. M. Meynēde uwē Sone op dē weg te weſen. C
4. H. M. Miſſchende hem onder-weghen. D
5. H. M. Soeckende hem onder ſijne Vrienden. E
6. H. M. Hem onder de ſelve niet vindende. F
7. H. M. Weder-keerende naer Jeruſalem. G
8. H. M. Onder-wegen weemoedigh wordende. H
9. H. M. Hem vindende onder de Doctoren. I
10. H. M. Hem met blyſchap naer huys leydende. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het vyfde blijde Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, met wat eene droefheydt de Alder-heylighſte Maghet, ende haeren Bruydegom *Joſeph* bevanghen ſijn gheworden, als ſy haeren lieven Sone, weder-keerende van Jeruſalem, onder-weghen hebben ghemiſt, en met wat eene neerſtigheydt ſy hem ſijn gaen ſoecken onder ſijne Vrienden, ende ghebueren,

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat ſy hem aldaer niet vindende, miſtrooſtigh ſijn ghegaen naer den Tempel, en met wat eene blyſchap ſy beyde vervult ſijn gheworden, als ſy hem daer hebben ſien ſitten in het midden der Doctoren, naer dat ſy hem dry daeghen lanck met eene alder-grootſte droefheydt te vergheefs gheſocht hadden.

Bemerckt, ten derden, hoe dat de alder-heylighſte Maghet *Maria* haeren lieven Sone naer dry daeghen ghevonden hebbende, den ſelven bewaert, ende gaede gheſlaeghen heeft, ſonder hem oyt meer te verlieſen, ons leerende, dat indien wy hem wel ſullen gheſocht hebbende dry daeghen, dat is hier in ons leven, het welck inde ure onſer doodt ons ſal ſchijnen qualijck dry daghen gheduert te hebben, hem hier naermels in het Hemels Jeruſalem ſullen vinden, ſonder hem aldus inder eeuwigheyt meer te verlieſen.

Het

Het vijfde Gheeſtelijck Roosken, eene Heylighe Hope.

DEſe deught leert ons de Alder-heylighſte Maghet *Maria* in dit Myſterie, als wanneer ſy haer verloren Kindeken met alle neerſtigheyt gheſocht heeft op hope van hem yvers te vinden, ghelijck ſy oock naer dry daeghen volhert te hebben in het ſoecken, hem heeft ghevonden inden Tempel.

Beſchrijvinghe vande Hope.

DE Hope is eene deught van Godt in-gheſtort, waer door wy met een vaſt betrouwen van Godt verwachten onſe eeuwighe Saligheydt, ende de noodighe middelen om de ſelve te becomen. Deſe deught noemt den H. Apoſtel Paulus, (a) eenen ancker der Zielen. Want gelijck de Schippers op de ſchuymende baeren gheruſt ſijn, ſoo lanck als haere anckers vaſt liggen, alſoo ruſten hier de rechtveerdighe op deſe wereldt tuſſchen de baeren van lijden en tegen-ſpoet op de voor gheſtelde hope vande toe-comende glorie. Daerom ſeght den ſelven Apoſtel Paulus, dat den Patriarch Abraham, ende de HH. Oudt-Vaders ſeer gheerne alle tydelijcke goederen verlaeten hebben, op hope van een beter le-

(a) *Ad Heb. 6.*

ven hier naermaels te vinden. Alſoo heeft Tobias, (b) ghevraeght ſijnde van ſijne Vrienden, *Waer is nu uwe Hope*, gheene andere antwoordt ghegheven als dese: wy ſijn kinderen der Heylighen, daerom hopen, ende verwachten wy een leven, dat den Heere ons ſal gheven.

(b) *Tob.* 2.

Wat men moet doen om de deught van de Hope te bekomen.

GHy moet weten, dat ghy hier op deſe wereldt eenen Vremdelingh ſijt, maer gheſtelt voor eenen corten tydt in dit dal der traenen, en dat ghy hier gheene blyvende ſtadt en hebt, maer eene toe-comende ſoeckt, diemen met een vaſte hope, door de Oeffeninghe der deughden moet verwachten: ghy moet oock wel letten op de voedt-ſtappen van die Heylighen, de welcke u in deſe deught ſijn voor-ghegaen, ghelijck den Heylighen Apoſtel Paulus heeft gaede ghe-ſlaeghen de voedt-ſtappen Chriſti, ſegghende: (a) *Syt mijne naer-volghers, ende ſlaet die gaede, die ſoo wandelen, ghelijck ghy ons ſiet voorgaen*; dan en ſult ghy niet dwaelen maer uwe Pelgrimagie gheluckighlijck volbrenghen, ende comen tot de haeve van uwe Saeligheydt. Ten leſten, moet ghy dickwils Godt vierighlijck bid-

(a) *Ad Philip.* 3.

bidden, dat hy uwe hope wilt vermeerderen.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en moet niet ſien naer de moeyelijckheydt, die ghy vindt in het onderhouden vande Goddelijcke Gheboden ende oefeninghe der Deughden, maer naer de grootheydt vande Hemelſche Glorie, naer de almoghentheydt, ende bermhertigheydt Godts, ende naer ſijnen Goddelijcken byſtandt, ende verdienſten van het lijden, ende doodt *Chriſti Jeſu.* Ghy en mooght uwe Saligheydt oock niet kleyn achten, ſegghende: dat Godt den Hemel voor de Ganſen niet gheſchaepen en heeft.

Miraeckel, waer mede beweſen wordt, dat den Heylighen Rooſen-Crans den Menſch verweckt tot eene vaſte hope.

TE Saragoza in Spagnien was een Rijck Edel-man, *Don Pedro*, ghenaemt die in ſijne groote ſonden ende boosheydt ſoo was wanhopende van ſijne Saeligheydt, dat men

hem noch met Exempels uyt de Heylighe Schriftuere, noch met reden de bermhertigheydt Godts conde voor-ſtellen. Hy ſeyde: Daer en is voor my gheene hope meer: mijne boosheyt gaet boven Godts bermhertigheyt, Ick en can nimmermeer Saeligh worden. Den Heyligen Vader Dominicus, die de conſcientie van deſen ellendighen wel bekent was, eens Predikende van den ſorghelijcken Staedt der Sondaeren, hoe den Duyvel haer ſoeckt te brenghen tot wanhope, ende hem ſiende in ſijne Predicatie heeft hem door ſijnen Medebroeder gheſonden eenen *Rooſen Crans*, om hem door het *Crans-Ghebedt* te brenghen tot af-ſtandt van ſijn ſondigh leven. En ſiet quaelijck hadde hy deſe devotie aenveert, ofte hy heeft een leet-weſen ghecreghen over ſijne ſonden, ende heeft met vele traenen ſijne biecht gheſproken, ende die buyten den Heylighen *Rooſen-Crans*, van allen het volck geſien was met vele booſe gheeſten omringhelt ende gebonden, is in dit Heyligh Broederſchap geſchreven ſijnde, verghelſchapt gheweeſt vande Heylighe Enghelen, ende van de ſelve met eene dry dobbele Croone van Rooſen gecroont ter eeren van de dry-voudighe Myſterien, van het ſelve Broederſchap, gheſlijck den H. Vader Dominicus aen ſijne toe-hoorders verhaelt heeft. Uyt welcke Miraeckel claerelijck blijckt, dat het Crans-Ghebedt is

aen

aen de wanhopende eenen crachtighen middel, om van Godt in dit leven te vercrygen eene vaſte hope van haere Saligheyt.

Phi: Boutats jun: fecit.

EERSTE DROEVIGH MYSTERIE.

De droefheyt Chriſti in het Hofken.

Onſen Vader, &c. Bereyt u tot eene volcomen overgevinge van uwen wille, inden wille Godts.

De Plaetſe, op de welcke dit Myſterie volbrocht is, het Hofken van Oliveten.

De Perſoonen, die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Chriſtus* met ſijne dry Diſcipelen *Petrus*, *Jacobus*, ende *Joannes*.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche liever met *Chriſtus* te gaen inde doodt, als van hem af-geſcheyden te worden door eenige ſonde.
2. Ick wenſche ſoo droef te ſijn over mijne ſonden, ghelijck *Chriſtus* om de ſelve droef is gheweeſt, ſweetende van benautheyt water ende bloedt.
3. Ick wenſche mijnen wille in alles ſoo over te geven aen Godt den Vader, gelijck *Chriſtus* in het Hofken gedaen heeft, ſeggende: *Vader, niet den mijnen, maer uwen wille moet gheſchiede.*

MEDITATIEN.

1. JESUS Af-ſcheydende van uwe lieve Moeder. A
2. JESUS Gaende in t'Hofken Gethſemani. B
3. JESUS Vallende op u Aenſicht ter Aerden. C
4. JESUS Biddẽde uwẽ hemelſchẽ Vader om trooſt. D
5. JESUS Over-goten met u bloedigh ſweet. E
6. JESUS U over gevende aen dẽ wil uw's Vaders. F
7. JESUS Ontfanghende den bitteren Kelck. G
8. JESUS Vindende uwe Diſcipelen ſlaepen. H
9. JESUS Siende uwe Vyanden naecken. I
10. JESUS Gelevert inde handen vande Soldaeten. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerckinghen op het eerſte droevigh Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat onſen Salighmaecker den leſten adieu gheſeydt hebbende aen ſijne lieve Moeder, ghelijck met gewelt van haer is af-gheruckt gheweeſt, ende met dry van ſijne Diſcipelen *Petrus*, *Jacobus*, ende *Joannes* is ghegaen in het Hofken Gethſemani, om in deſen droeven Hof te beghinnen de ſonden uyt te royen, de welcke inden luſt-hof van het Paradijs haeren oorſpronck hadde ghenomen? hy hier ghecomen ſijnde; heeft beghinnen te beven, en droevigh te worden, ende vallende met ſijn gebenedijdt aenſicht plat ter aerden, hem het bloedigh ſweet van alle canten is af-gheloopen, ende inden doodts-ſtrydt gheſtelt ſijnde tot ſijnen Hemelſchen Vader heeft gheroepen, *mijne Ziele is bedroeft totter doodt.* Ende niet ſonder reden, want alſoo hy ginck voldoen voor onſe ſonden die een alder-grootſte quaet is. Soo wilde hy de ſelve oock te niet doen door een alder-grootſte droefheyt, wel wetende, dat eene lichte Medecyne gheene ſwaere ſieckte en can wegh-nemen: maer dat de plaeſter moet ſijn naer advenant de grootte vande wonde.

Bemerckt, ten tweeden, hoe onſen lieven Salighmaecker in deſen doodt-ſtrijdt ende uytterſte benauwtheydt gheſtelt ſijnde, hem door het Ghebedt heeft ghekeert tot ſijnen Hemelſchen Vader, die hem alleen conde trooſten, ſegghende: mijnen Vader, *is het moghelijck dat deſen Kelck*

voor

voor by gaet: maer niet ghelijck ick wille, maer ghelijck ghy wilt. Hem teenemael oock inde alder-grootſte droefheydt, ende uytterſte benauwtheydt over-ghevende aen den alder heylighſten, ende alder-voorſichtighſten wille van ſijnen Hemelſchen Vader, door wiens ſchickinge dit werck begonſt was, ende moeſt volbracht worden.

Bemerckt, ten derden, hoe dat onſen Saligh maecker hier gheſtelt is gheweeſt ſiende van den eenen cant ſijne Diſcipelen ſlaepen, en van den anderen kandt ſijne vyanden ſoo wacker met ſtocken, met fackels, ende lanternen op hem uyt ghelaeten om hem te vanghen, ende gheboeydt, ende gheketent te ſleypen, ende te ſleuren, ende als een onnooſel Lammeken tot de ſlach-banck te leyden.

Het ſeſde gheeſtelijck Roosken, ghelijckformigheyt met den wille Godts.

CHriſtus in het Hofken van Oliveten, inden doodt-ſtrydt, ende uytterſte benautheydt geſtelt ſijnde, heeft ſijn ſelven gheheel over-ghegeven aen den wille van ſijnen Hemelſchen Vader hier mede ons leerende, hoe dat wy in alle onſe droefheydt, ende noodt ons ſelven moeten overgheven inden Goddelijcken wille.

Beſchrijvinghe vande ghelijckformigheydt met den willle Godts.

DE ghelijckformigheydt met den wille Godts is eene deught, waer door wy onſen wille met den Goddelijcken in alles doen over een comen

comen. Deſe deught heeft *Chriſtus* onſen Saligh-maecker ons niet alleenelijck gheleert met woorden, als hy ons heeft leeren bidden, *uwen wille gheſchiede op der aerde, als inden Hemel*, maer heeft oock met ſijn Heyligh exempel deſe leeringh beveſtight, ſeggende: (a) *ick ben neder-ghecomen uyt den Hemel, niet om dat ick doen ſoude mijnen wille, maer den wille vanden ghenen, die my heeft gheſonden.* Waer van hy ons een volmaeckt voorbeldt heeft ghegheven in het Hofken Gethſemani, alwaer hy ſijn ſelven veerdigh en bereyt heeft ghetoont te drinken den Kelck, die ſijnen Vader hem toe-gheſonden hadde: want niet tegen-ſtaende het Lichaem, ende onderſte deel daer eenen uyterlijcken ſchroom van hadde, ende hem dede roepen: mijnen Vader, *indien't moghelijck is, laet van my wech gaen deſen Kelck*: nochtans heeft hy hier in ſijn ſelven gheteſigneert, ende over-gegeven inden wille des Vaders, ſeggende, *maer nochtans niet ſoo ick wille, maer ſoo ghy wilt.* Ende niet ſonder reden heeft *Chriſtus* ons deſe deught ſoo ſoecken in te planten, alſoo allen onſen voort-ganck ende volmaecktheydt inde ſelve gheleghen is, aen-gheſien datter niet beter oft volmaeckter en is als den wille Godts.

(a) *Joan. 6.*

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet weten dat die ſijn op den alder-hooghſten trap vande volmaecktheydt, die hun inde over-een-cominghe met den wille Godts wel

wel gheoeffent hebben. Ghy moet dickwils peyſen hoe grootelijckx gy verbonden ſijt om u naer den wille Godts te voeghen, aen-gheſien ghy van u ſelven niet en hebt, noch eenigh goet werck en vermooght te doen, maer den wille Godts mede werckende cont gy alle deughden oeffenen ghelijck den H. Apoſtel Paulus ſeght, (a) *ick can alles in hem die my verſterckt.* Ghy moet oock wel letten op de voorſichtigheydt Godts, die alles wyſelijck beſchickt, die uyt het quaedt, can voorts-brenghen het goet, die u in alles ſeer wel can beſtieren, ende regeren (ghelijck hy tot noch toe gheregeert heeft) als hy u aen ſijnen Goddelijcken wil maer vaſt en hout. Eyndelijck moet gy weten, dat een werck gedaen naer den wille Godts meer het werck van Godt is, als wel het uwe, gelijck het gaen van een kleyn kindt, meer moet toe-gheſchreven worden aenden Vader, die het leydt, als aen het kindt, dat geleydt wort.

(a) *Phil.* 4.

VVat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght niet ſien naer die ſaecken, die u hier over-comen, maer ghy moet peyſen door wiens ſchickinghe, ofte toelaetinghe de ſelve u over-comt, te weten door de ſchickinghe, ofte toe-laetinghe van Godt, aen wie de oorſaecke bekent is, om de welcke hy aen u de ſelve laet over-comen, en die u droefheydt in blydtſchap can veranderen. Ghy en mooght oock niet curieuſelijck onder-

onderſoecken om wat redenen Godt aen u duſdaenigh leyden laet over-comen, ende oft het den Wille Godts is, dat u het ſelve overcomt, maer moet in allen teghen-ſpoet vaſtelijck beſluyten, Godt die wilt dat van my, oft wilt my hier door beproeven.

Miraeckel waer door bethoont wort, dat den Heyligen Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel om den menſch te verwecken, om ſigh in alles te voeghen naer den wille Godts.

(a) TE Compoſtille in Gallicien was een Capiteyns Sone, *Heliodatus* genoemt, vande Chriſtenen ghevanghen, ende ſlaeve gemaeckt. Deſen Edelen Jonghelinck over-peyſende, wie hy gheweeſt was, ende hoedaenigh hy nu was, te weten te voren in alle welden, ende playſieren, ende nu in de uytterſte armoede ende ellende, van een jeghelijck verlaeten, is ghevallen in deſperatie, vervloeckende Godt, ende alle ſijne Heyligen, ende ghevende ſijn ſelven met Lyf, ende Ziele over aen den Duyvel, den Heyligen Vader Dominicus mede-leyden hebbende met den ellendighen Staedt van ſijne Ziele, is by hem ghecomen, ende heeft van hem ghevraeght oft hy wilde ghеſondt worden, het ſelve verſtaende ſoo van de gheſontheydt ſoo naer de Ziele, als naer het Lichaem, want hy

(a) 2. *part. Miraeck. cap.* 1.

hy was naer alle beyde uytterlijck kranck. Den Jonghelinck hem antwoordende, dat jae, by ſoo verre het moghelijck was, ſoo heeft *Dominicus* hem gheſeydt, wort Chriſtenen, ende ghy ſult gheſondt worden. *Heliodatus* heeft hem gheantwoordt „ gheenſints niet, want „ ick hebbe liever te ſterven, als Chriſtenen „ te worden. „ Den Heylighen Vader ſiende dat hy hem tot het Chriſtendom niet beweghen en conde, heeft hem gheſeydt, datter noch eene remedie was, wilde hy ſijnen raedt volghen. Den Jonghelinck luyſterende, ſoo ſeyde *Dominicus* „ leeſt hondert en vyftigh- „ mael den *Vader Onſe*, ende den *Weeſt ghe-* „ *groet* (het welck hy noemde twee Liede- „ kens om hem in ſijne ſieckte te vermaec- „ ken) ende ghy ſult gheſondt worden. „ Op deſe belofte, aenveert den Jonghelinck deſe devotie op Hope van ſijne toe-comende gheſondtheydt, ende ſiet een wonder Miraeckel, den eerſten dagh, het Crans-Ghebedt gheleſen hebbende, is in ſijn leyden wel ghemoedt gheworden: den tweeden dagh het ſelve herhaelende, heeft ghevoeldt eene ſterckte om noch meerder te leyden, ende naer weynighe daeghen van ſijne ſieckte, ende ellende verloſt ſijnde, heeft ſijne dolinghe af ghelworen, ende het Chriſten Gheloof aenveert. En die buyten den *Rooſen-Crans* was inden wegh van deſperatie, ende wanhope, is den ſelven met den wille Godts te vreden gheworden, ende naer een Godtvruchtigh leven Saligh gheſtorven.

TWEE-

E
B
K

TWEEDE DROEVIGH MYSTERIE,

De Gheeſſelinghe Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot medoogentheyt.
De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbrocht is, de Voorſaele van het huys Pilati.
De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Chriſtus*, ende de vreede Beulen.

OEFFENINGHE.

1. ICk wenſche de Gheeſſelinghe *Chriſti* ſoo te overdencken, ghelijck ſy overdacht moet worden.
2. Ick wenſche hier over met den *H. Franciſcus* in traenen te ſmilten.
3. Ick wenſche, *Chriſte Jeſu* met ſoo een mede-lijden uwe vreede Geeſſelinge te gevoelen in mijne Ziele, gelijck gy die gevoelt hebt in u H. Lichaem.

MEDITATIEN.

1. Jesus Ghefleypt door de Beke van Cedron. A
2. Jesus Onteert met eenen Kinneback-ſlach. B
3. Jesus Schandelijck gheloochent van *Petrus*. C
4. Jesus Geſmeten in eenen ſtinckenden Kercker. D
5. Jesus Valſchelijck beſchuldight voor *Pilatus*. E
6. Jesus Als eenen Sot van *Herodes* beſpot. F
7. Jesus Schandelijck geſtelt achter *Barrabas*. G
8. Jesus Tē onrecht tot de Geeſſelinge veroordeelt. H
9. Jesus Ongenaedigh gebondē aen eene Colomne. I
10. Jesus Seer vreedelijck vande Joden gegeeſſelt. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het tweede droef Mysterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat onſen lieven Salighmaecker nu alles inder daet is overkomen, het ghene hy in het Hofken, inden gheeſt voorſien, ende ghevreeſt hadde. Want hoe en is hy niet ghesleypt, ende ghesleurt gheweeſt door de Beke van *Cedron*? hoe en is hy niet onthaelt gheweeſt met eenen vreeden Kinneback-ſlagh, door den welcken (ghelijck onſen *H. Vincentius Fererius* ſeght) hy al ſwymelende ter aerden is gheſoncken? hoe droevigh is hem niet gheweeſt de verloocheninghe van *Petrus* het hooft van sijne Diſcipelen, als hy hem ſoo mynneedigh af-ſwoer in het gheſelſchap der Joden, ſegghende dat hy hem niet en kende? hoe bitter en is hem niet gheweeſt dien donckeren, vuylen, ende ſtinckenden Kercker, inden welcken hy dien heelen nacht heeft moeten overbrenghen? hoe laſtigh en hebben hem niet gheweeſt allen die beſpottinghen, laſteringhen, ende injurien, die hy daer ſonder teghen-ſpreken heeft moeten hooren? ſoo dat hy nu alles heeft moeten onderſtaen in sijnen Perſoon, het ghene hy te voren in sijnen gheeſt voor-ſien, ende ghevreeſt hadde.

Bemerckt, ten tweeden, alle die valſche, ende goddelooſe ghetuyghen, die teghen hem sijn opgeſtaen,

gheſtaen, ſoo in het huys van *Annas* en *Cayphas*, als in het huys van *Pilatus*, als oft hy eenen oproerder der ghemeynte, eenen blaſphemeerder teghen Godt, eenen over-treder van de Wet *Moyſes*, eenen Heyligh-ſcheynder van den Tempel Godts, ende het huys des Heeren hadde gheweeſt.

Bemerckt, ten derden, hoe dat hy vanden Rechter *Pilatus* onnooſelijck veroordeelt ſijnde om Ghegeeſſelt te worden vande vreede Beulen, ſeer onghenaedelijck is aen-ghevat gheworden: hoe ſy hem naeckt, ende bloot ghebonden hebbende aen eene Colomme, ſijn aen't ſlaeghen ghevallen, en-ſijn teer, ende Maeghdelijck Lichaem met Roeden, Doornen, Sweepen, ende Yſere Ketenen, vanden Hoofde tot de Voeten verſcheurt hebben, ghevende hem op weynighen tijt, volghens de Revelatie van de *H. Brigitta*, ſes duyſent, ſes hondert, en ſes-en-ſeſtigh ſlaeghen, maeckende vijf duyſent vier hondert, en ſes-en-ſeſtigh Wonden: ſoo dat van het ſop van ſijn Hooft, tot de plancke van ſijne Voeten in hem geene gheſontheyt en is ghebleven.

Het ſevenſte gheeſtelijck Roosken, eene teere medooghentheyt ofte medelijden.

TOt medelijden, ofte medooghentheyt moet ons verwecken het verſcheurt, ende verhackelt Lichaem *Chriſti*, het welcke met ſoo vele Monden, als het inde vreede Geeſſelinghe Wonden

den heeft ontfanghen, tot ons is roepende: *aen-merckt, ende ſiet ofter een droefheyt is*, ofter pijnen en ſmerten ſijn, *als de mijne.*

Beſchrijvinghe vande medooghentheyt; ofte het medelijden.

HEt medelijden, oft medooghentheyt is eene deught, waer door wy het lijden *Chriſti*, als ons eyghen, in het binnenſte van onſe Ziele ghevoelen. Deſe deught is ons beſonderlijck noot-ſaeckelijck inde Meditatie, ofte overlegginghe van de Paſſie *Chriſti*, om dat hy die ſchroome-lijcke pijnen, ende onghehoorde tormenten on-derſtaen heeft, ende alle die bloedighe Wonden ontfanghen heeft (beſonderlijck in ſijne Gheeſſe-linghe) ter oorſaecke van onſe ſonden. Daerom roept hy tot alle die hier over ſonder mede-lij-den, ende ghevoelen ſijn, door den Mont van ſijnen Propheet *Jeremias* (a) *O ghy-lieden al-te-gaeder, die door den wegh voor-by-gaet, aen-merckt ende ſiet, ofter een droefheyt is, ghelijck de mijne*, de welcke ick uyt liefde tot 'u, hebbe op my ge-nomen. Want gelijck het ſeer grooten hert-ſweer is voor eenen bedroefden, als hy een ander ſon-der ghevoelen, ofte mede-lijden ſiet voor-by-gaen, alſoo ſchijnt het oock eenighe verlichtinghe te gheven, als men met den droeven droef is, met den weenende ſucht, ende met den lydende com-paſſie, ofte mede lijden heeft. Daerom wenſche ick met u, *ô Chriſte Jeſu*, ſoo droef te ſijn, ende uwe bloedige Geeſſelinghe ſoo te gevoelen in mijne Ziele, gelijck gy die gevoelt hebt in u teer Lichaem.

(a) *Tren.* 1. *Wa*

Wat men moet doen om een mede-lijden met het lijden Chriſti te becomen.

GHy moet inde materie van het lijden *Chriſti* peyſen, wie dat lijdt, te weten den Sone Godts naer ſijne Menſchelijcke natuere: voor wie hy lijdt, te weten, voor den ondanckbaeren Sondaer: wat hy lijdt, te weten, onghehoorde, ende te voren noyt ghepeyſde Tormenten, de welcke waer het ſaecken dat ghy maer eene beeſt ſaeght lijden, (al en waer't niet voor u, ghelijck *Chriſtus* nochtans de ſelve voor u alleen gheleden heeft) ghy ſout'er mede-lijden mede hebben. Peyſt hier eens wat een groot quaet de ſonde is, om de welcke *Chriſtus* alle deſe Tormenten onderſtaen heeft, ende hoe ſeer ſy hier naermaels ſal geſtraft worden inden plichtighen Sondaer, aengeſien ſy ſoo vreede Tormenten veroorſaeckt heeft inden onnooſelen, ende ontſchuldigen Salighmaecker. Ghy moet oock wel letten op die Heyligen, de welcke u in deſe materie ſijn voor-ghegaen: de *H. Brigitta* over-peyſende het lijden *Chriſti* ſmolt in haere traenen: peyſt dat ghy alleen hier ſonder ghevoelen ſijt, voor wie nochtans *Chriſtus* het aldermeeſt heeft gheleden.

Wat men moet laeten om deſe deught niet te verlieſen.

GHy en mooght niet peyſen, dat die bloedighe Geeſſelinghe maer eens gheſchiet en is, maer ghy moet peyſen, dat ghy alle ſijne Wonden wederom komt te ververſchen, ſoo dickwils als ghy

komt te ſondighen. Ghy en mooght oock niet peyſen, dat hy om uwen t'wil niet veel gheleden en heeft, noch dat ghy hem niet veel lijdens en hebt aen-ghedaen, maer ghy moet u vaſtelijck in-beelden, dat ghy de oorſaeck ſijt van alle ſijn lijden, want hy om uwe ſaligheyt alleen alles ſeer geerne ſoude onderſtaen hebben.

Miraeckel, waer mede bethoont wort, dat den H. Rooſen-Crans den menſch verweckt tot mede-lijden.

DEn Salighen *Alanus de Rupe* verhaelt ghekent te hebben in *Britaigne* een ſeer treffelijck, ende rijck Edelman, maer ſeer onedel ende arm van deughden. Want hy was ſoo verhert, ende verſteent in mede-lijden met het lijden van ſijnen even-menſch, vervolghens oock met het lijden *Chriſti* (want die gheen mede-lijden en heeft met het lijden van ſijnen Even-naeſten, t'ghene hy voor ſijne ooghen ſiet; ende nu teghenwoordigh is, ſal veel minder mede-lijden hebben met het lijden *Chriſti*, t'ghene hy niet en ſiet, ende nu ghepaſſeert is, datmen hem noch met redenen, aen de welcke men behoorden plaets te geven, noch met woorden naer de welcke men behoorde te luyſteren, tot eenighe medooghentheyt conde beweghen, ſoo dat ſijne verſteentheyt, die vanden Rijcken Vreck tot den armen *Lazarus* veere ſcheen te boven te gaen, ofter eenen hont ſtierf, ofte eenen armē menſch verginck, t'was hem al het ſelve: hy ſoude Godt by-naer wel bedanckt hebben, dat hy aen hem ſoo een onbewegelijck hert hadde ghegeven.

gheven. Hy en liet niet alleen de arme ſiecken van gebreck vergaen, ende ſterven; de welcke hy met een cleyntien ſoude connen helpen, maer hy ontnam, ende ontrock hun noch het weynigh dat ſy hadden. Nu vele Jaeren in deſe boosheyt over-ghebrocht hebbende, is hy by geval in een Sermoon gekomen, alwaer hy hoorden Predicken vande weerdigheyt, ende cracht vanden *H. Rooſen-Crans*, om den ſondaerigen menſch tot een deughtſaem leven, ende beſonderlijck den onbermhertigen tot medoogentheyt met een anders lijden te brengen, mits hem ſtaet te verwachten (a) *een oordeel ſonder bermhertigheyt, die hier ſonder bermhertigheyt is.* Hy dit hoorende laet hem op-ſchrijven in dit Broederſchap ende begint het Crans-ghebedt met eene groote devotie te leſen: ende ſiet eens wat eene veranderinghe! hy wort inwendigh ſoo beroert, ende tot ſoo eene medooghentheyt beweeght, dat hy gheene arme, ghebreckelijcke, ofte ſiecke menſchen meer en conde ſien ſonder traenen van medelijden over haere ellenden, ghelijck over ſijne eyghen te ſtorten: jae hy ſcheen, inden *H. Rooſen-Crans* nu gheſchreven ſijnde, gheen goedt ofte bloedt ghenoegh te hebben, om hun te helpen, die te voren vele moeyte dede om de ſelve t'ghene ſy hadden noch te ontnemen.

DER-

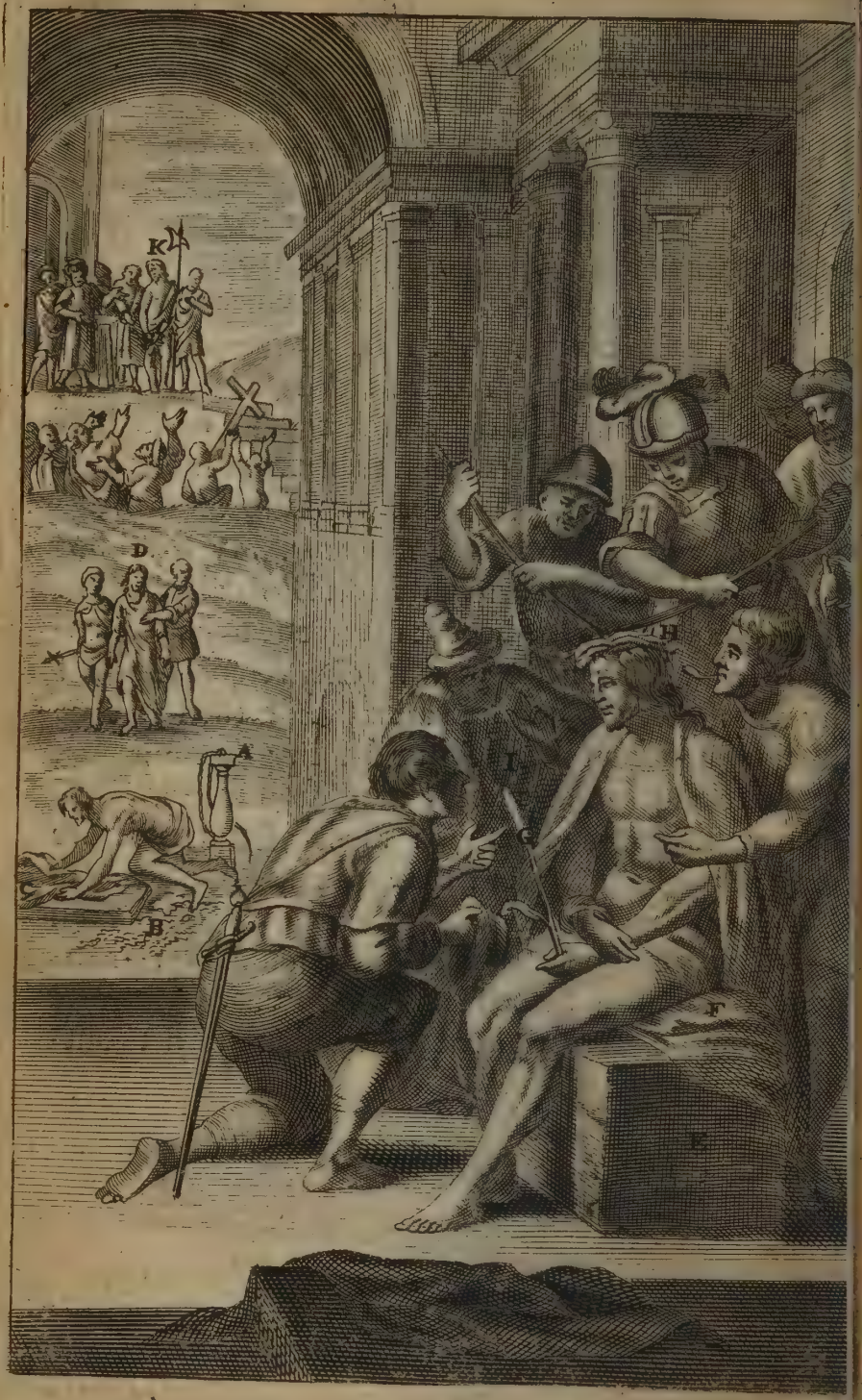
K
D
A
B
H
I
F
E

DERDE DROEVE MYSTERIE,

De Crooninghe Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot verduldigheydt.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbrocht is, de Balcon voor het Huys van *Pilatus.*

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn geweeſt, *Jeſus*, *Pilatus*, ende ontallijcke Joden.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche met de H. Catharina van Senen, hier de Doorne Croone, voor de Goude te verkieſen.
2. Ick wenſche onder een gecroont hooft met Doornen, gheen delicaet lidtmaet voort-aen te weſen.
3. Ick wenſche, *Chriſte Jeſu*, naer u exempel alles ſoo verduldighlijck te verdraeghen, ghelijck ghy in u ghebenedijdt hooft de doorne Croone met eene uyterſte verduldigheyt verdraeghen hebt.

MEDITATIEN.

1. JESUS Los ghemaeckt vande Colomme. A
2. JESUS Swemmende in u dierbaer Bloedt. B
3. JESUS Kruypende naer uwe Kleederen. C
4. JESUS Wederom aen-ghevadt vande Beulen. D
5. JESUS Gheſedt op eenen couden ſteen. E
6. JESUS Met eenen vuylen Mantel om-hangen. F
7. JESUS Met een Riedt in uwe Handt. G
8. JESUS Met 72. Doornen gecroont. H
9. JESUS Vande Joden beſpot. I
10. JESUS Voor de Wereldt ten thoon gheſtelt. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het derde droevigh Mysterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat onſen Saligh-maecker aende Colomme ſoo ongenaedelijck ghegheeſſelt ſijnde, en ſoo vele duyſende ſlaegen, ende Wonden ontfangen hebbende, eenen vande om-ſtaenders ghekomen is, den welcken niet uyt mede-lijden met den bebloeden, ende ſoo derelijck mishandelden Saligh-maecker, maer uyt vreeſe dat hy in hun raeſende handen ſouden gebleven hebben, ende dat ſy hem gheene meerdere pijnen, ende tormenten ſoude hebben connen aendoen, de coorden, ende banden heeft af-gheſneden, ſoo dat onſen Saligh-maecker crachteloos, door alle het vergoten bloedt is neder ter aerden gheſoncken, cruypende als een arm aerdt wormken naer ſijne Kleederen, om daer mede ſijn naeckt, ende miſmaeckt Lichaem te becleeden.

Bemerckt, ten tweeden, hoe de vreede Beulen, dit ghewaer wordende, hebben gheſeydt „ hy heeft hem voor eenen Coninck uyt-ge„gheven, laet ons hem Croonen„ ende dit ſeghende, hem hebben gheſedt op eenen couden ſteen, als op eenen Throon van Magnificentie, hem om-worpende eenen ſlechten, ende verſleten purpuren Mantel, ghevende hem een Riet in ſijne handt, in plaetſe van eenen Scepter, en vlechtende eene Croone van twee-en-ſeventigh Doornen, die ſy met ſoo een ghewelt hebben gedruckt in ſijn gebenedyt Hooft, dat ſy penetreerden door

ſijn

ſijn beckeneel, en ſommighe oock door ſijne ooghen ſijn uyt-ghecomen, ende alſoo voor hem neder-knielende, ſpots-ghewijs hebben geſeyt: *Weeſt Ghegroet Coninck der Joden.*

Bemerckt, ten derden, hoe dat *Pilatus* op dit gherucht is uyt-ghecomen, ende ſiende hem ſoo onghenadelijck ghetracteert, meer ghelijck aen eene ghevilde Beeſt, als wel eenen Menſch, hem heeft gheleyt (ſoo veel als hy conde gaen) op de voor-ſaele van ſijn Paleys op eene hooghe Balcon, ende ſoo aen alle het volck (dat daer vergaedert was om te ſien het eynde vande ſaecke) ten thoon gheſtelt, ſegghende: *Ecce Homo*: *Siet den Menſch.* Want hy vreeſde, dat ſy anderſints om ſijne groote miſmaecktheydt hem voor gheenen menſch ſoude hebben aen gheſien, maer voor eene ghevilde beeſte, ten ſy dat hy hem den naem van eenen Menſch hadde ghegheven.

Het achtſte gheeſtelijck Roosken, de deught van Verduldigheydt.

CHriſtus onſen Salighmaecker de doorne Croone, ende het ſpotten der Joden onder dit torment, met eene alder-grootſte verduldigheyt, ſonder de minſte murmuratie, ofte tegen-ſpreken gewillighlijck verdraeghende, leert ons door ſijn exempel, hoe dat wy in alle ons leyden, tegenſpoet, ende op-ſpraeck moeten verduldigh ſijn, ende dit alles van Godts handt ghewilligh ontfanghen.

Beſchrij-

Beschrijvinghe vande Verduldigheydt.

DE Verduldigheydt is eene deught, waer door wy allen het quaet, dat ons voor-valt, met een ghewilligh herte, ter liefde Godts verdraegen. Dese deught is soo weerdigh, dat aen de selve niet alleen onse Ziele welvaert en hanght, ghelijck *Christus* heeft ghesevt tot sijne Discipelen, ende door haer tot ons alleen, (a) *inde verduldigheydt sult ghy lieden u Zielen besitten*: maer sy is ooek noodtsaeckelijck om de andere deughden te oeffenen, de welcke sonder dese deught niet verdienstigh, nochte aen-ghenaem aen Godt connen wesen, soo dat den H. Apostel *Jacobus* seer wel seght (b) *de Verduldigheydt heeft haer werck volmaeckt*. Daerom onder alle de deughden, die de Vrienden van *Job* in hem versochten, was wel de eerste, ende de principaelste, de verduldigheyt segghende: (c) *Waer is uwe verduldigheyt*. Al oft sy wilden segghen: is het saecken dat ghy een deughtsaem Man wilt sijn, ende daer voor ghehouden worden thoont uwe verduldigheyt in alu lijden, ende wy sullen't ghelooven, anderssints sullen wy u noch voor onvolmaeckt houden. Daerom hebben alle de Heylighen hun beste gedaen om dese deught in't werck te stellen, op dat haer tot een volmaeckt leven het minste niet en soude ontbreken. Waer toe den H. Apostel *Paulus* ons oock vermaent, segghende. (d) *Laeten wy ons selven draeghen als Dienaeren Godts in vele lydtsaemheydt.*

(a) *Luc.* 21. (b) *Jac.* 1. (c) *Tob.* 4. (d) 2 *Corinth.* 6.

Wat

VVat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet weten, hoe noodtſaeckelijck voor alle Chriſtene Menſchen deſe deught is, die hier door aen *Chriſtus* ghelijck worden, hoe profijtelijck æen onſe Zielen, aen-gheſien ſy ons hier dient voor een cort, ende licht Vaghevier, ende ons verdient de Croone der glorie: ghy moet liever hebben te lijden van een ander, als dat een ander van u ſoude lyden: ghy moet oock de doorne Croone van *Chriſtus* in uwe Memorie printen, ſoo dickwils als u eenighe moyelijckheyt, ofte lijden over-comt, want ſoo ult gy alles lichtelijck connen verdraegen, als gy conſidereert, dat *Chriſtus* al meer om uwen t'wille verdraegen, ende vele ſwaerdere pijnen, en tormenten onder-ſtaen heeft.

VVat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en moet niet peyſen, dat door kreunen, murmureren, ofte tegen-ſpreken u ſmerten ſullen verlicht worden, maer ter contrarie veel meer ſullen beſwaert worden, alſoo gy, boven u uytwendigh leyden, dat u Godt toe-ſeynt, door uwe onverduldigheydt noch een ander inwendigh u comt aen te doen. Gy en moet oock niet peyſen, dat Godt u meer laet over-comen, als gy verdient hebt, want in alle uwe ſwaerigheyt ghebruyckt hy noch altijdt bermhertigheyt, alſoo hy om de minſte ſonde u rechtveerdighlijck veel meerder lyden coſte toeſeynden.

Mi-

Miraeckel waer mede bethoont wort, dat den Heylighen Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel om den Menſch te vercrijgen de deught van Verduldigheyt.

(a) IN *Dacien* was eenen ſekeren Perſoon, *Petrus* genoemt, den welcken (ten recht, ofte onrecht, en melt de Hiſtorie niet) veroordeelt was tot eene eeuwighe ghevanckeniſſe, en om in eenen donckeren, ende ſtincken put, ofte kuyl vol Padden, ende andere feneynighe beeſten gheſmeten te worden, ende aldaer ellendighlijck ſijn leven te eyndighen. Sijne Moeder (de welcke eene ſeer devote Vrouwe was) vreeſende, dat haeren Sone, door deſe ellenden, ende miſerien, in deſperatie ſoude vallen, dede haer uytterſte beſte by Godt, ende by ſijne ghebenedijde Moeder *Maria*, door ghedurighe ſuchten, menichvuldige traenen, goede Ghebeden, ende beſonderlijck door het leſen vanden H. *Rooſen-Crans*, jae ſtaende boven op den put liet tot hem een *Rooſen-Cransken* neder-ſincken hem vermaenende met een Moederlijcke affectie, ende biddende, dat hy het ſelve noch by daghen, noch by nachten ſoude verſuymen te leſen, hopende, ende vaſtelijck betrouwende op de hulpe, ende byſtandt van *Maria* Moeder der ghenaede, ende bermhertigheyt (die niemant en verlaet, maer alle, die haeren byſtandt verſoecken, oock inde aldergrootſte ſwaerigheden om te trooſten) dat hy van haer

(a) 2. *part. cap.* 5. *num.* 8.

haer in deſe ſijn ellenden oock ſoude gheholpen worden, ofte ten minſten door haere voorſpraeck ſijne patientie, ende verduldigheyt niet en ſoude verlieſen. Den Sone deſe devotie aen-veerdende, is door het devoot Crans-Ghebedt, en door het over-peyſen vande droeve Myſterien, van het lijden *Chriſti*, ende principaelijck van dien donckeren ſtinckenden kuyl, daer onſen Salighmaecker inden nacht van ſijne bittere Paſſie hadde in-gheſeten, in ſijn lijden ghetrooſt geworden, ende ſijn-ſelven ſonder op-houden bevelende aende Alderheyligh-ſte Maghet, heeft alles met eene groote verdul-digheyt onder-ſtaen, tot dat hy ten leſten door haere voor-ſpraeck is verloſt gheworden.

K
A
H
F
D
E
B

VIERDE DROEVIGH MYSTERIE,

De Cruyſdraeghinghe Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot volherdinge inde goede wercken tot den eynde uws levens.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbrocht is, de ſtraeten van *Jeruſalem.*

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, *Chriſtus*, de Soldaeten, ende de Vrouwkens, die hem volghden.

OEFFENINGHE.

1. ICk wenſche *Jeſum* ghelaeden met ſijn Cruys met ſijne Moeder *Maria* geſelſchap te houden.
2. Ick wenſche ſoo gewilligh myn Cruys te dragen, ghelijck *Jeſus* het ſijne ghedraeghen heeft.
3. Ick wenſche, Heere *Jeſus*, in alle deughtſaeme wercken ſoo te volherden, ghelijck ghy onder u Cruys tot den eynde toe volhert hebt.

MEDITATIEN.

1. Jesus Nemende u Cruys op uwe Schouderen. A
2. Jesus Gaende met het ſelve lanckx de ſtraeten. B
3. Jesus Wordende voorts-getrockē vande Soldatē. C
4. Jesus Vallende onder u Cruys ter aerden. D
5. Jesus Met gewelt geſleurt lanckx de aerde. E
6. Jesus Ontmoetende uwe bedroefde Moeder. F
7. Jesus Trooſtende de weenende Vrouwkens. G
8. Jesus Gheholpen van *Simon Cyreneus.* H
9. Jesus Op-klimmende den Bergh van Calvarien. I
10. Jesus Komende ter plaetſe der Cruyſſinghe. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het vierde droef Mysterie.

BEmerckt, ten eersten, hoe dat onsen Saligh-maecker, ghegheesselt met Roeden, gecroont met Doornen, om-hanghen met eenen purpuren Mantel, en met een Riet, in sijne Handt, ten thoon ghestelt sijnde, de vreedtheydt der Joden niet versaedt en is gheweest, maer meerder ontsteken is gheworden, ende sy eenpaerelijck hebben gheroepen: *neemt hem wegh; Cruyst hem, Cruyst hem*, en tot den Rechter *Pilatus* met dreygementen hebben geseyt: *Soo gy hem los laet, gy en sult den Vriendt vanden Keyser niet wesen.* Waer over *Pilatus* verbaest, ende verslaeghen sijnde, heeft teghen sijn eyghen Conscientie, en teghen alle Recht den onnooselen Saeligh-maecker ter doodt veroordeelt, ende aen de vreedtheydt der Joden over-ghelevert, om ghecruyst te worden.

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat die vreede Beulen, als hongherighe Wolven, op dit onnooselen Lam sijn ghevallen. Tot noch toe en hadden sy gheen macht ghehadt over hem, als naer haere Wet, om hem met negen-en-veertigh slaegen te gheesselen, en nochtans hebben sy door haere vreetheydt de Wet soo veere te buyten ghegaen, dat sy inde plaets van negen-en-veertigh slaegen, hem hebben ghegheven ses duysent, ses hondert, ses-en-sestigh. Ick laet u considereren hoe sy nu tegen hem haere vreedtheydt sullen gaen uyt-wercken, als hy

hy aen haer ten vollen over-ghelevert, ende in haere volle macht gheſtelt wort. Hoe vreedelijck, hoe onghenaedelijck en hebben ſy dien ſwaeren balck van het Cruys op ſijne door-broken Schouders niet gheleydt!

Bemerckt, ten derden, hoe onſen Salighmaecker met ſijn Cruys ghelaeden, als eenen anderen Iſaac met het houdt van het Sacrificie, ghegaen is naer den Bergh van Calvarien in het vollen vanden dagh, en door het midden van het volck, om aldaer een brandt-offerande van liefde te worden op den Autaer van het Cruys. Peyſt eens hoe menighen bloedighen voet-ſtap hy daer gheſtelt heeft, hoe hy dry mael, ofte ghelijck andere ſegghen, vyf mael plat ter aerden is ghevallen beſwijckende onder het groot ghewicht, ende ten langhen leſten meer cruypende, ofte voort-ghetrocken wordende, als wel gaende met ſijn Cruys op den bergh van Calvarien is gheclommen.

Het neghenſte gheeſtelijck Roosken, de deught van volherdinghe.

TOt deſe noodtſaeckelijcke deught moet ons verwecken het exempel Chriſti, die in het draeghen van ſijn Cruys (niet teghenſtaende machteloos door het overvloedigh verg;eten van ſijn bloet onder het ſelve tot dry verſcheyde reyſen beſw,ckende ter aerden ghevallen is) heeft willen volherden tot dat hy al ſleypende ghecomen is ter plaetſe, al waer hy volgens de ſchickinge van ſijnen Hemelſchen Vader ghecruyſt ſoude worden, te weten op den Bergh van Calvarien.

Beſchrijvinghe van de deught van volherdinghe.

DE volherdinghe is eene deught, waer door der Menſch in goede wercken voort-gaet tot der eynde toe. Want gelijck de opperſte goedtheyd Godts aen den Menſch voor ſijne goede wercker heeft belooft eene eeuwighe vergeldinge, ende loon altydt duerende ſonder eynde, alſoo vereyſcht hy oock vanden Menſch, dat hy inde deught, ende goede wercken ſoude voort-gaen ende volherden tot den eynde, op datter ten minſten eenighe ghelijckeniſſe ſoude weſen tuſſchen den loon, en tuſſchen de verdienſten. Daerom en ſeyt *Chriſtus* onſer Salighmaecker niet: ſoo wie wel begoſt ſal hebben, (a) *maer ſoo wie volhert ſal hebben tot den eynde toe, deſen ſal Saligh weſen.* Soo dat de Heylighe Vaders ſeer wel bemercken, dat vande Chriſtenen niet het beginne vande goede wercken, maer het eynde verſocht wort, om dieſwille dat tuſſchen het beginne en tuſſchen het eynde noch al vele mis-ſlaegen connen voor-vallen, want ghelijck de blommen vande Boomen niet altemael gheſpent en worden, nochte gheſpent ſijnde altemael vruchten voorts-brengen, alſoo oock connen de vruchten van een begoſt goedt werck, op verſcheyde, en menigh-derleyde manieren belet worden, ten ſy dat een Saligh eynde daer de Croone van volherdinghe op-ſtelt.

Matth. 10.

Wa

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet rijpelijck over-peyſen, hoe dat ghy in deſe wereldt gheſtelt ſijt als in eene Zee vol miſerien ende ellenden, ende uyt de ſelve tot de glorie moet op-comen door vele baeren van moeyelijckheden, ende ſwaerigheden, van vele becooringhen, ende tentatien, waer door ghy lichtelijck wederhouden ſoudt worden van de ghewenſchte haeve uwer Saligheydt, ten ſy ghy inde deught, ende goede wercken tot den eynde toe ſtandtvaſtelijck volhert. Ghy moet oock bemercken hoe ſchandelijck voor Godt, ende de Engelen is den val vande rechtveerdige Menſchen, en wat groote onrecht, ende injurie ſy doen aen Godt, de ghene die langen tyt inde deught gheſtaen hebbende, daer uyt vallen, hoe vele Menſchen daer op ſpreken, ende daer in verarghert worden. Eyndelijck moet ghy wel letten op de bloedighe voet-ſtappen, die *Chriſtus* met ſijn Cruys ghelaeden gaende heeft achter-ghelaeten. Want hy niet alleen het ſelve op ſijn door-wonde Schouders heeft beghinnen te draeghen, maer heeft daer onder volherdende, het ſelve ghebrocht op de plaetſe, daer het volghens de Goddelijcke ſchickinghe ſijns Vaders ſijn moeſt, te weten op den Bergh van Calvarien.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght u niet laeten voor-ſtaen, dat gy niet en ſult connen volherden, maer ſchoon ghy over-vallen wort van vele groote becooringhen ofte tentatien, moet altydt betrouwen op de gratie Godts, die u daer uyt can helpen, ende bereyt is om de handt van ſijne Goddelijcke hulpe ende byſtandt u toe te reycken. Gy en mooght oock niet peyſen, dat het lijden, ofte uwe vrywillighe verſtervinghe hier lanck ſal dueren, want het leven vanden Menſch ſeer cort is.

Miraeckel waer mede bethoont wort, dat den Heylighen Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel, om den Menſch te vercrijghen de deught van volherdinghe.

ONder de groote vervolginghe, de welcke gheweeſt is in Japonien inden Jaere 1592. was eenen ſekeren Chriſtenen gheboortigh van die Landen, die naer ſijne bekeeringhe altydt ſeer devoot is gheweeſt tot de Alderheylighſte Maghet *Maria*, leſende daeghelijckx tot haerder eere met eene vierighe devotie den *H. Rooſen-Crans*, om in allen teghenſpoet door haere crachtighe voorſpraeck van Godt te moghen vercrijghen de deught van ſtandtvaſtigheydt, ende van volherdinghe in het eenigh, ende waerachtigh Chriſten Gheloof, het ghene hy nu onlanckx hadde aen-ghenomen, ende van het welcke

welcke door de groote vervolginghe dagelijckx vele quaemen af te wycken. T'ghebeurde, alſoo hy door ſijn deughdelijck leven, ende onder-richtinghe vele bekeerde tot het Chriſten Gheloof, hun in het heymelijck doopende, daer van beticht wiert, ende de ſententie des doodts teghen hem, als eenen vyant vande Goden, wirt uyt-gheſproken. Welcke ſententie, ofte vonnis hy met eene uyterlijcke blyſchap heeft ontfanghen, gaende met het Cruys Chriſti in ſijne rechte handt, ende met den *H. Rooſen-Crans* in ſijne ſlincke, ter plaetſe daer hy ghedoodt moeſte worden, ende loopende de Beulen te ghemoet (gelijck *Chriſtus* de Joden ghedaen heeft) heeft ſigh met eene groote vlytigheydt over-ghelevert om met ſtocken ghedoodt te worden, roepende menigh werf *Jeſus*, *Maria*, tot dat hy eyndelijck gheluck Saelighlijck ſijnen Gheeſt heeft ghegheven, ende door de voor-ſpraecke vande alderheylighſte Maghet, tuſſchen de tormenten ſtandtvaſtelijck volherdende, de Croone van Martelie heeft becomen.

G
INRI
C
E
B
H
I
K
F

VYFDE DROEVIGH MYSTERIE,

De Cruycinghe.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot de ghehoorſaemheydt.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie volbrocht is, den Bergh van Calvarien.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, de Joden, ende alle ſoorten, ende natien van volckeren.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche in het lijden ſoo cloeckmoedigh, ende ſtandtvaſtigh te ſijn, ghelijck *Maria* ſtaende neffens t'Cruys geweeſt is.
2. Ick vergeve uyter herten aen alle mijne vyanden, ghelijck *Chriſtus* vergheven heeft aen de Joden, die hem ghecruyſt hebben.
3. Ick wenſche, Heere *Jeſu*, ſoo ghehoorſaem te ſijn aen uwe Gheboden, gelijck gy aen t'Gebodt uws Vaders gehoorſaem ſijt geweeſt totter doodt.

MEDITATIEN.

1. JESUS Ligghende op u Cruys. A
2. JESUS In uwe handen, en voeten door-boort. B
3. JESUS Hanghende aen het Cruys. C
4. JESUS Biddende voor uwe vyanden. D
5. JESUS Belovẽde aendẽ Moordenaer het Paradijs. E
6. JESUS Bevelende uwe Moeder aen *Joannes*. F
7. JESUS Bevelẽde u Ziele inde handẽ uws Vaders. G
8. H.M. Siende uwen Sone ſterven aen het Cruys. H
9. H.M. Gevoelẽde in u Ziel t'ſweert des droefhyts. I
10. H.M. Ontfangẽde het doot Lichaẽ uws Soons. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerckinghen op het vijfde droevigh Mysterie.

BEmerckt, ten eersten, hoe dat onsen Saeligh-maecker, sijn Cruys meer ghesleypt, als ghedraeghen hebbende, nu met het selve ghecomen sijnde op den Bergh van Calvarien, met alle vreetheyt daer op ghesmeten is, uyt-ghereckt, ende gespannen, ghelijck eene pese ghespannen wordt op den boogh, ende hoe alle sijne zenuwen, ende lidtmaeten uyt een ghetrocken sijnde, sijn handen en voeten met plompe naghels aen het Cruys sijn vast ghemaeckt, ende hoe de Joden het Cruys op-gherecht hebbende, het selve met eenen swaeren schock hebben laeten sincken in eenen diepen put.

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat onsen Saeligh-maecker nu hanghende tusschen Hemel, ende Aerde, eerst voor al (want de liefde dat vereyschte) voor sijne vyanden ghebeden heeft, segghende, *Vader, vergheeft het hun, want sy en weten niet wat sy doen*, ende tot een teecken, dat hy t'oprecht, ende uytter herten meynde, een exempel ghestelt heeft in den goeden Moordenaer, die met hem ghecruyst was, segghende: *heden sult ghy met my wesen in het Paradijs*: hoe dat hy oock indachtigh wesende sijne lieve Moeder, de selve bevolen heeft aen sijnen beminden Discipel *Joannes*, seggende: *Vrouwe siet uwen Sone.*

Bemerckt, ten derden, hoe dat onsen Saeligh-maecker dry uren lanck heeft ghehanghen aen het Cruys om te voldoen voor dry soorten van sonden, te weten, voor de welcke gheschieden met gedachten,

met

met woorden, ende met wercken: hoe dat hy (ſijne crachten allenghskens beſwijckende) ſijnen Geeſt heeft bevolen inde handen van ſijnen Hemelſchen Vader, ende met neder-ghebooghden hoofde is geſtorven, om ons te gheven den kus van vrede, tot een teecken dat hy door ſijn lijden, ende doodt, ons verſoent hadde met ſijnen Hemelſchen Vader.

Het thienſte gheeſtelijck Roosken de deught van Ghehoorſaemheydt.

VAn deſe deught gheeft ons *Chriſtus* onſen Salighmaecker een volmaeckt exempel als wanneer (ghelijck Paulus ſeght) *hy ghehoorſaem is gheweeſt aen ſijnen Vader totter doodt, ende dat tot de doodt des Cruyce.*

Beſchrijvinghe vande deught van Ghehoorſaemheydt.

DE gheoorſaemheydt is eene deught, waer door wy onſen wille aenden wille van Godt, ende van onſe overſten in doen, ende laeten over-gheven. Den H. Auguſtinus ſeght (a) dat eene vande redenenen, waerom dat Godt is Menſch gheworden, gheweeſt is, om ons deſe deught der ghehoorſaemheydt te leeren, ende aen te prijſen, ghevende daer van een exempel. Eenen Menſch hadde ongehoorſaem gheweeſt totter doodt toe; den Sone Godts is ghekomen, om oock totter doodt toe ghehoorſaem te

(a) *Lib. de incarn. verbi.*

te ſijn: door de onghehoorſaemheydt van *Adam* was ons de poorte des Hemels, ende der gratie geſloten, door de ghehoorſaemheydt *Chriſti* is ons die gheopent. (b) *Want ghelijck door eens Menſchens onghehoorſaemheydt vele Sondaeren gheſtelt ſijn; alſoo ſullen ock door eens Menſchens ghehoorſaemheydt vele rechtveerdigh ghemaeckt worden.* Ende inden loon, ende glorie der Menſcheydt *Chriſti* (ſeght den ſelven H. Leeraer) heeft onſen Heere willen thoonen de weerdigheydt, ende verdienſten van de ghehoorſaemheydt, croonende de ſelve met ſoo eene verheven glorie. (b) *Onderdaenigh gheworden ſijnde totter doodt toe, en dat totter doodt des Cruyce. Daerom heeft hem God verheven, en heeft hem ghegeven eenen naem, die boven alle naemen is: op dat in den naeme* JESU *ſouden ghebooght worden alle knien van die in den Hemel, op der Aerde, ende onder de Aerde ſijn, &c.* (c) ſijt dan naer het exempel *Chriſti*, ende de vermaeninghe van den Apoſtel Paulus, *ghehoorſaem aen die u voor-gheſtelt ſijn, en ſijt hun onderdaenigh*; in de wereldtſche Policye aen de Wethouders; inde Kerckelijcke Hierarchie, aen den Paus, Biſſchoppen, ende Prelaeten, inde Religie, ofte Clooſters aen de Overſten; binnens huys aen den Vader, ende Moeder des Huys-gheſints, &c. *want ſy waecken gheſtaedelijck, als die rekeninghe voor uwe Zielen ſullen gheven.* Ende (d) *Beter is de ghehoorſaemheydt*, ende aenghenaemer aen Godt, *dan Slagh-offerhande.*

(a) *Rom.* 9. (b) *Philipp.* 2. (c) *Heb.* 13. (d) 1. *Reg.* 15.

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet dickwils indachtigh ſijn den val van onſen eerſten vader Adam, ende het beginſel van onſe verderffeniſſe, de welcke haeren oorſpronck mede ghenomen heeft vande onghehoorſaemheydt. Ghy moet oock den luyſter van deſe deught leeren kennen uyt de Heylighe Enghelen, de welcke altyt ghehoorſaem ſijn aen Godt, ende in alles ſijnen wille volmaecktelijck volbrenghen. Daer en boven moet ghy weten, dat een werck ghedaen uyt ghehoorſaemheydt van vele meerdere verdienſten is, als het ghene gheſchiet door onſen eyghen wille. Ghy moet oock conſidereren, dat de overſten van Godt u gheſtelt ſijn, ende hier op der aerde ſijne plaetſe bedienen, ghelijck hy ſelfs gheſeydt heeft: *die u lieden hoort, die hoort my; en die u-lieden verſmaet, die verſmaedt my.* Eyndelijck moet ghy dickwils bemercken wat de Soldaeten, dienſt-boden, ende ſlaeven uyt ghehoorſaemheydt niet en moeten onderſtaen, ende door deſe bemerckinghe ſult ghy bevinden, dat alle laſt u door de ghehoorſaemheydt opgheleydt, ſeer licht is om draeghen, ten opſicht van het ghene de ſlaeven en Soldaeten moeten doen door bevel van haere Meeſters, ende overſten.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght niet onderſoecken, ofte uwe Overſten ouder ſijn, ofte wyſer als ghy, maer het moet u ghenoech ſijn, dat ſy over u geſtelt ſijn, en daerom ſeghtmen ghemeynelijck dat de gehoorſaemheyt moet blint ſijn. Gy en mooght oock niet ſegghen, waerom moet ick dat meer doen, als een ander, maer ghy moet peyſen, als ghy het doet, dat ghy daer van de verdienſten hebt: en als't een ander doet, dat hy met de verdienſten doorgaet.

Exempel waer mede bethoont wordt, dat den H. Rooſen Crans is eenen crachtighen middel, om te becomen de deught van Ghehoorſaemheydt.

EEnen ſekeren Jonghelinck van ſijne Jonckheydt ſeer devoot tot *Maria*, ende ghewoon haer met Bloemen-Cranskens te vereeren, is naermaels ghegaen in het Clooſter de Carthuyſers. Nu Religieus geworden ſijnde, en heeft ſijne vorige devotie tot de Alder-heylighſte Maghet niet vermindert, maer grootelijckx vermeerdert. Want alle haere Heylige Belden, die ſoo inden Pandt, als op andere plaetſen van het Clooſter ſtonden, vercierden hy dagelijckx met ſchoone Cranſen van alle ſoorten van bloemen.

Maer

(a) 2. *p. c.* 5. *Mirat.* 1.

Maer alſoo hem den Prior van het Clooſter dit exercitie verboden hadde, als weſende eene ſlechte ende verworpen ſaecke, ende eene al te kinderlijcke devotie voor een Jonghman van verſtandt, ghelijck hy was, ſoo heeft deſen Jonghen, ende noch niet geprofeſſiden Religieus, hier van verſlaeghen ſijnde, voor hem genomen, het Clooſter, ende het Habijt te verlaeten, ende vanden Prior ghevraeght ſijnde naer de redenen, heeft voor antwoort gegeven, om dat hy hem deſe devotie tot *Mariam* verboden hadde. Waer op den Prior hem ſeyde: „ aen-geſien ghy ſulcken „ devotie hebt om met Bloemen-Cranſſen de alder- „ heylighſte Maghet te vercieren, ſoo ſal ick u „ eenen aenghenaemeren, en ſchoonderen Crans „ leeren maecken, die haer veel meer ſal behaegen, „ dat is daegelijckx tot haerder eere te leſen eenen „ *Rooſen-Crans* van vyfthien Thientiens, welcke „ Gheeſtelijcke Rooſen aen haer veel aengenaemer „ ſijn, als alle andere Bloemen, daer gy haer Hey- „ lighe Belden tot noch toe mede verciert hebt. „ Hy is hem ghehoorſaem, ende leeſt daeghelijckx met groote devotie, ende aendachtigheyt den Heyli- ghen *Rooſen-Crans*, volherdende inde ſelve onder de Clooſterlijcke ghehoorſaemheyt tot der doodt.

HET

H
I
K
G
F
B
A
C
E
D

HET EERSTE GLORIEUSE MYSTERIE,

De Verrijſſeniſſe Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot een ſtanvaſtigh Gheloof.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie geſchiet is het Graf *Chriſti.*

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn geweeſt, *Chriſtus*, de Soldaeten, de Enghelen, &c.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche tot het H. Graf *Chriſti* met ſoo een devotie te comen, gelijck de dry Maryen daer ghecomen ſijn.
2. Ick wenſche altijdt in mijn herte te bewaeren dien Peys, den welcken *Chriſtus* verreſen ſijnde aen ſijne Diſcipelen ghewenſt heeft.
3. Ick wenſche de Verrijſſeniſſe *Chriſti*, ende alle de poincten des Geloofs ſoo vaſt te gelooven, ghelijck *Chriſtus* ons de ſelve heeft voor-gheſtelt.

MEDITATIEN.

1. Jesus Neder-daelende ter Hellen. A
2. Jesus Verſtroyende de helſche machten. B
3. Jesus Ontbindende de HH. Oudtvaderen. C
4. Jesus Vande doodt Glorieuſelijck op-ſtaende. D
5. Jesus Laetende twee Engelen aen het Graf. E
6. Jesus Verſchijnende aen uwe Moeder. F
7. Jesus Vertroooſtende de dry Maryen. G
8. Jesus Den Peys wenſchende aen uwe Diſcipelē. H
9. Jesus Aen haer toonende uwe vyf Wonden. I
10. Jesus Met haer blyvende 40. daeghen. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende de H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het eerſte Glorieus Myſterie.

BEmerckt ten eerſten, hoe dat de Heylige Ziele van *Chriſtus* onſen Salighmaecker naer ſijne doodt aen het Cruys, is neder-gedaelt ter Hellen, ende door-brekende de Helſche Poorten, met volle Heerſchappye heeft ghetriompheert over den Prince der duyſterniſſe, hem af-nemende het handtſchrift, waer mede wy van onſen eerſten Vader *Adam* aen hem vercoght waeren: Hoe dat hy aldaer de Zielen van de Oudt-Vaders, als van *Abraham*, *Moyſes*, &c. ontſlaeghen, ende verloſt heeft, haer belovende naer veertigh daeghen met hem te leyden in het Hemelſch Paradys, als wanneer hy ſijnen Intré Glorieuſelijck ſoude doen inde glorie des Hemels, ende ſijne plaetſe nemen aen de rechte handt ſijns Vaders: Hoe dat deſe HH. Zielen eenpaerelijck vol blyſchap ende vreught hebben gheroepen: „ gy „ ſijt ghecomen Verloſſer des Wereldts, ghy ſijt ge„ comen, die wy in deſe ghevanckeniſſe daegelijckx „ verwacht hebben; en wilt ons niet vergheten hier „ beneden, als ghy tot uwen Vader ſult op-geclom„ men ſijn ten Hemel.

Bemerckt, ten tweeden, dat *Chriſtus* niet alleenelijck ghetrooſt en heeft de Zielen der Over-ledenen, maer oock de Menſchen noch levende op der Aerden: want terſtont naer ſijne Verrijſeniſſe is hy veropenbaert aen ſijne bedroefde Moeder *Maria*, als oock aen de yverſuchtighe *Magdalena*, de welcke van het Graf niet te houden en was, maer bleef by het

het ſelve ſtandtvaſtelijck : Wederom heeft hy ſijn ſelven verthoont aen ſijne Diſcipelen, ende beſonderlijck aen Petro, wenſchende hun allegader eenen Saelighen vrede, ſegghende : *vrede zy u-lieden.*

Bemerckt, ten derden, hoe dat *Chriſtus* ſijne Diſcipelen van ſijne Verrijſſeniſſe heeft willen verſekeren, ende alle t'wyffelachtigheydt des herten van hun wegh-nemen, tot dien eynde aen haer thoonende ſijne vyf Heylighe Wonden, die hy aen het Cruys ontfanghen hadde, ſegghende tot haer : *taſt, ende ſiet, want eenen Gheeſt gheen vleeſch, noch beenderen en heeft, ghelijck ghy my ſiet hebben.* Waer door ſy alle in ſijne Verrijſſeniſſe hebben ghelooft.

Het elfſte Gheeſtelijck Roosken, de deught van't Gheloof.

TOt een vaſt, ende ſterck Gheloof heeft *Chriſtus* naer ſijne Verrijſſeniſſe ſijne Apoſtelen, ende naementlijck *Thomas* verweckt, als hy tot hem heeft gheſeydt : *en wilt niet ongheloovigh ſijn, maer gheloovigh.*

Beſchrijvinghe van het Gheloof.

HEt Gheloof is eene gaeve Godts, ende licht, waer door den Menſch verlicht ſijnde, vaſtelijck ghelooft, ende toe-ſtemt allen t'ghene Godt door ſijne H. Kercke voor-houdt te ghelooven, te weten datter is eenen Godt, ende dry Goddelijcke Perſoonen, den Vader, den Sone, ende den Heylighen Gheeſt : en dat Godt door ſijne Almoghent-

heydt, Wijsheydt, ende Voorsichtigheyt, ons altyt, ende over al teghenwoordigh is. Het welck soo om te schouwen de sonden, als om te oeffenen de deught eenen alder crachtighsten middel is. En daeroo heeft Godt eertydts geboden aen sijnen Dienaer *Abraham* :(a) *wandelt voor my, ende sijt volmaeckt.* Dit Gheloof vande teghenwoordigheydt Godts op alle plaetsen, heeft den Patriarch *Noë* seer volmaecktelijck gheoeffent, volghens dat van hem gheschreven staet :(b) *Noë heeft met Godt ghewandelt*, dat is in Godts teghenwoordigheydt. Dit Gheloof heeft oock de suyvere *Susanna* bewaert, dat sy in gheene sonden en is gevallen, alswanneer sy van de twee Ouderlinghen, oock met groote dreyghementen daer toe versocht wierde. Want sy seyde : (c) *ick hebbe liever te vallen in de handen der Menschen als te sondigen inde teghenwoordigheyt van mijnen Godt.* Behalven het Mysterie vande alder-heylighste Dryvuldigheydt, ende de teghenwoordigheydt Godts op alle plaetsen, moeten wy oock vastelijck gheloo-ven, dat Godt den Sone, den tweeden Persoon inde alder-heylighste Dryvuldigheydt voor ons is Mensch geworden : dat hy ons door het vergieten van sijn dierbaer Bloedt, ende sijne Heylighe doodt verlost heeft van het jock vanden Duyvel, ende alle het ghene onse Moeder de Heylighe Kercke ons voorhoudt te ghelooven.

(a) *Gen.* 17. (b) *Gen.* 5. (c) *Dan* 13.

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet, ten eerſten, conſidereren de weerdigheyt van deſe deught, want ſy leyt u recht tot Godt, daer de ſedelijcke deughden, by exempel oodtmoedigheydt, ſuyverheyt, &c. by deſe vergeleken, maer en ſijn als onweghen. Ghy moet oock kennen haere noodtſaeckelijckheydt, want *Paulus* ſeght: (a) *Sonder het Gheloof is het onmogelijck Godt te behaeghen.* Het fondament van deſe deught, ſoo in het Myſterie van de Verrijſeniſſe der dooden, vande waerachtighe teghenwoordigheydt *Chriſti* in het Heyligh Sacrament des Autaers, als van alle andere Artyckelen, is de eeuwighe waerheydt Godts, die niet en can liegen, noch bedriegen. Om deſe deught te offenen moet gy wel letten op de leſſen, die *Chriſtus* onſen Salighmaecker aen den Apoſtel *Thomas* gaf, als hy hem ſeyde: (b) *om dat ghy my gheſien* THOMA, *hebt ghy ghelooft, maer Saligh ſijn ſy, die niet hebben gheſien, ende hebben ghelooft.* Eyndelijck moet ghy Godt dickwils bidden, dat hy dit levendigh Gheloof in u wilt vermeerderen.

(a) *Heb.* 11.

Wat men moet laeten om deſe deught niet te verlieſen.

MEn moet ſijn ſelven wachten van curieuſelijck te onderſoecken inde poincten van ons Gheloof, of het can gheſchieden, en oft het inde re-

den plaets grypt, ofte niet? Want Godt is Almachtigh, ende by hem is niet onmoghelijck. Men mach oock in dese materie niet twyffelachtigh sijn, maer men moet hem houden aen de eeuwige waerheydt, die ons het selve voor-houdt om te ghelooven.

Miraeckel, waer mede bethoont wort, dat den H. Roosen-Crans is eenen crachtighen middel tot het Gheloof.

(a) INde Stadt van Granneden was in het Jaer 1610. eene ghevanghen Turcksche Slaeve, de welcke van vele gheleerde, ende Godtvruchtighe Persoonen dickwils vermaent wirt, om af-standt te doen vande goddeloose Mahomethsche Secte, ende om het eenigh, ende waerachtigh Catholijck Gheloof te aenveerden. Maer alles te vergheefs, tot dat hy eyndelijck in eene swaere, ende peryckeleuse sieckte ghevallen sijnde, ende vande Medecyn-Meesters ghedespereert van sijn leven, de Huys-genoten ghesonden hebben naer het Clooster der Paters Predick-Heeren binnen de selve Stadt, om te versoecken eenen Religieuse, oft hy misschien hem tot het Gheloof noch soude connen bekeeren. Den Portier een seer Godtvruchtigh man, ende eenen grooten yveraer van *Maria*, ende haeren Heylighen *Roosen-Crans*, heeft hem op voor-deel ghesonden twee gheweyde Roosen-Hoeykens, op dat sy een vande selve hem om den hals soude doen, terwylen den Pater soude volghen. Ende siet quaelijck en hadde

(a) 2. p. c. 1. *Miraeck.* 3.

hadde hy het Rooſen-Hoeyken aen; oft hy valt in eenen ſoeten ſlaep, ende daer uyt ontwaeckende crycht ſoo eene vierighe begheerte tot het Chriſten Gheloof, dat den tydt hem te lanck docht, dat hy in het ſelve onderweſen wirde, en is alſoo ghedoopt ſijnde, ende met de Heylighe Sacramenten gheadminiſtreert, naer dry daeghen in het Heyligh Gheloof Salighlijck in den Heere over-leden.

I
F
E
H
K
D
G
B
A

TWEEDE GLORIEUS MYSTERIE,

De Hemelvaert Chriſti.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot verloogheninge des Wereldts.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie gheſchiet is, den Bergh van Olyveten.

De Perſoonen, De welcke in het ſelve tegenwoordigh ſijn gheweeſt, *Jeſus*, *Maria*, ende de Diſcipelen.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche met *Jeſus* alle ydelheyt des werelts te vlieden.
2. Ick wenſche met *Maria* in Godt alleen (die het opperſte goet is) altydt te ruſten.
3. Ick wenſche, Heere *Jeſu*, mijn herte ſoo op te heffen tot de Hemelſche goederen, ghelijck ghy ghedaen hebt, als gy ten Hemel ſijt geclommen.

MEDITATIEN.

1. Jesus Gaende met uwe Diſcipelē naer dē Bergh. A
2. Jesus Op klimmende den Bergh Thabor. B
3. Jesus Beriſpende hunne ongheloovigheyt. C
4. Jesus Op-klimmende ten Hemel. D
5. Jesus Hun ghevende den Seghen. E
6. Jesus Onſluytende de Poorten des Hemels. F
7. Jesus Baenende voor ons dē weg vandē Hemel. G
8. Jesus Bereydende voor ons eene wooninghe. H
9. Jesus Verheven boven alle de Enghelen. I
10. Jesus Gaende tot uwen Hemelſchen Vader. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden, Amen.

Bemerckinghen op het tweede Glorieus Mysterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat onſen Saligh-maecker veertigh daeghen naer ſijne Verrijſſeniſſe met ſijne Diſcipelen hier op der Aerden heeft gheconverſeert, met hun ſprekende van het Rijck Godts, dat is, vande glorie des Hemels, en de vande blyſchap der Enghelen, om haere herten te ontſteecken met eene vierighe begheerte tot de Hemelſche goederen. Hoe dat hy met ſijne ghebenedijde Moeder, ende Diſcipelen op-geclommen is naer den Bergh van Olyveten ghelegen buyten Jeruſalem, ende aldaer aen haer heeft ghegheven ſijne leſte vermaeninghe.

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat hy op deſen Bergh boven de Aerde verheven ſijnde, de werelt als ydelheydt, ende eenen *niet* achtende, daer uyt is ghetrocken naer het Hemelſch *Jeruſalem*, ende het Palleys van ſijnen Hemelſchen Vader, het welck hy met ſijn dierbaer bloedt voor hem bereydt, ende voor ons allen ghecocht hadde: hoe dat hy van daer is op-ghenomen (ofte om beter te ſegghen) door ſijn eyghen macht is op-ghe-clommen boven de Wolcken tot aen de rechte handt ſijns Vaders.

Bemerckt, ten derden, de groote vreught, ende blydtſchap, met de welcke het heel Hemelſch Hof hem heeft verwille-comt, ende ontfanghen: hoe dat hy ons is voor-ghegaen ghelijck eenen Arent, die ſijne Jonghskens voor-vlieght, naer den Hemel

Hemel, voor ons baenende, ende ons de plaetſe bereydt maeckende, om daer met hem inder eeuwigheydt te verblyen, is het ſaecken dat wy ons door de verganckelijcke goederen des werelts niet en laeten verblinden, ende vanden wegh, die hy ons is voor-gegaen, niet en comen af te wycken.

Het twaelffte gheeſtelijck Roosken, Verloogheninghe des werelts.

CHriſtus op-klimmende ten Hemel, heeft ſijne Diſcipelen met hem ghenomen, ende is in hun by-weſen van een Wolcke op-genomen, op dat ſy ſiende ſijne Glorieuſe Hemelvaert, hunne herten, ende affectie op-waerts ſoude ſtieren naer den Hemel, ende door de beſchouwinghe vande Hemelſche goederen, ſoude leeren verſmaden de ydelheydt des werelts.

Beſchryvinghe vande verloogheninghe des wereldts.

DE verloogheninghe des wereldts is eene deught, waer door wy ons beſnyden van alle vleeſchelijcke, ende ſinnelijcke welluſten, ende verſmaeden alle tydelijcke verganckelijcke goederen van deſe wereldt, om de liefde Godts. Want een Chriſten Menſch, die redene ghebruyckt, ende gheloof gheeft aen Godts beloften, en ſal niet eens willen omſien, naer allen t'ghene hier op de werelt te vinden is, maer hy ſal altydt peyſen op de glorie, de welcke Godt voor de gene die hem

dienen

dienen, ende beminnen, hier naermaels bereydt heeft, by de welcke alle tydelijck goederen, ende verganckelijcke plaiſieren van deſe werelt, maer en ſijn als eene ſchaduwe, roock, ende wint, jae eenen pueren *niet*, ende vuyligheyt. Daerom hebben alle de Heylighen ſoo de goederen des wereldts verſmaet, wel wetende dat de wereldt ons niet en gheeft, oft ſy ſoeckt door haere gifte ons te bedrieghen, ghelijck het ghefluyt vande voghelaers niet en dient om het voghel tien plaiſier aen te doen, maer om het ſelve te crijghen in het net, ofte ghelijck de viſſchers het aes niet uyt en worpen, om her viſchken te ſpijſen, maer om het ſelve te crijghen aenden haecke. Alſoo ſinght de werelt ſchoon om u Ziel te beter te vanghen, ende worpt uyt het ſoet aes vande bedrieghelijcke welluſten, om u te brenghen inden den ſtrick des Duyvels, ende uwe Ziele te dooden. Hierom moeten wy onſe herten vande werelt af-trecken, ende ghedueriglı met onſe ghepeyſen op klimmen met *Chriſtus* ten Hemel, om te beſchouwen de Hemelſche goederen, de welcke ons alleen connen verſaeden.

VVatmen moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet dickwils beſchouwen de eeuwighe, ende altijt duerende goederen vanden Hemel, ende daer beneffens ſtellende de ydele ende verganckelijcke goederen des werelts, overpeyſen hoe veer deſe twee van malcanderen verſchillende ſijn, waer

waer uyt in u herte ſal ontſtaen een vierighe begheerte tot den Hemel, ende eene verſmaedinge des werelts. Gy moet oock weten hoe wijſelijck ghy doet, als ghy u hert af treckt vande tijdelijcke ſaecken, want dan ontlaſt gy het ſelve, ende maeckt het veerdigh, om den goddelijcken trooſt daer in te ontfanghen. Daer en boven moet ghy wel letten op het bedroch van deſe werelt, want al hadt ghy alle de goederen, ende rijck-dommen alle glorie, ende aerdtſche playſieren, hondert Jaeren, ende meer, in vollen vrede beſeten, als de leſte ure ſal daer ſijn, dan ſult ghy ſien, hoe dit alles maer ydelheydt en is, ende niet en ſal u dan meer pynighen, als dat ghy u ſult ydel ſien van deughden, en dat u de wereldtſche goederen hebben inde Helle ghebrocht, daer ſy ſelver uyt blyven. Ten leſten moet ghy dickwils leſen de Exempelen van die Heylighen, die inde verſmaedenisſe des wereldts hebben uyt-gheſchenen.

VVat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght noodt de werelt inſien, ghelijck ſy is in haer ſelven, te weten haere rijck-dommen, welluſten, &c. want die ſouden uwe ooghen vergrooten, ende als goude bergen voor u verſchijnen; maer ghy moet het tydelijck ſtellen neffens het eeuwigh, ende peyſen, hoe dat het een vergaet, ende het ander blyft, ende duert ſonder eynde. Ghy en mooght oock de dreygementen vande Heylighe Schrifture noyt vergeten, maer

maer dickwils peyſen op het ghene dat Job ſeyt: (a) *ſy brenghen in vreught haere daeghen over, ende op eenen oogenblick ſincken ſy inde Hellc.*

(a) Cap. 21.

Miraeckel, waer mede bethoont wort dat den Heylighen Rooſen-Crans, is eenen crachtighen middel om den Menſch te brenghen tot verſmaedinghe des werelts.

(a) IN Duytſlandt woonden op een Caſteel eenen Capiteyn der Moordenaers, onder hem hebbende veerthien andere, die hy in moorden, Rooven, ende Baenſtroopen oeffende, nochtans was hy op-gheſchreven inden *H. Rooſen-Crans*, die hy altijt over hem droegh. De Alderheylighſte Maghet, ende Moeder Godts *Maria* heeft over den quaden, ende ellendighen ſtaet van dit booſwight haeren dienaer den *H. Dominicus* vermaent, hem te kennen ghevende, hoe dat hy in dertigh Jaeren, noch Miſſe ghehoort, noch Biechte gheſproken, noch Heylighe Communie ghedaen en hadden, ende hoe dat de Duyvels op hem uyt waeren om hem den hals te breken, by ſoo verr' hy ſijnen gheweyden *Rooſen-Crans* maer eens en quamen af te legghen. *Dominicus* vande Alderheylighſte Maghet tot dit boos-wicht gheſonden (ghelijck *Ananias* naer *Damaſcus* om *Saulus* te ſoecken) is terſtondt ghehoorſaem gheweeſt, ende daer comende wort ghevanghen by hem

(a) 2. *p. c.* 2. *Miraeck.* 7.

hem binnen ghebrocht. Maer den H. Vader ghevanghen door coorden en banden, verloſt den ghevanghen door de ſonden. Want hem voor ooghen geſtelt hebbende ſijne groote ende menichvuldighe ſchelm-ſtucken ten tijden van dertigh Jaeren bedreven, ende beſworen hebbende de Duyvels, die by hem waeren, doende de ſelve met roock ende ſtanck verdwijnen, heeft dat booswicht gheſien het perijckel van ſijn leven naer ziel, ende lichaem, ende ghekent de cracht vanden *H. Rooſen-Crans*, door de welcke, hy van dit ghevaer bevrydt is gheweeſt: en heeft alſoo met een groot leetweſen ſijnder ſonden aenden *H. Dominicus* ſijne biechte gheſproken, ende de wereldt verlaeten, ghelijck oock ghedaen hebben alle de ſijne, ſommighe van hun aen-treckende het habydt vanden *H. Dominicus*, andere vanden *H. Franciſcus*, andere vanden *H. Bruno*, ende de reſt vluchtende naer de Wilderniſſe, om daer penitentien voor haere ſonden te doen.

DER-

B
C
D
I
E
H
F
G

DERDE GLORIEUS MYSTERIE,

De ſeyndinghe vanden H. Gheeſt.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot het Ghebedt.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie gheſchiet is, eene Eet-ſaele.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt *Maria*, ende de Diſcipelen.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche ſoo naer Godt alleen te verlangen, dat ick weerdigh mach weſen den H. Gheeſt te ontfanghen.
2. Ick wenſche ſoo ontſteken te ſijn met ſijn Goddelijck vier, ghelijck *Maria*, ende de Diſcipelen gheweeſt ſijn.
3. Ick wenſche ſoo yverigh te bidden om de gratie des H. Gheeſt, ghelijck de Apoſtelen om de ſelve ghedaen hebben.

MEDITATIEN.

1. Jesus Sittende aende rechte handt uws Vaders. A
2. Jesus Gheloôft vande H. Enghelen. B
3. Jesus Voor ons ſprekende den H. Gheeſt. C
4. Jesus Hem ſendende op deſe Aerde. D
5. Jesus Hē gevēde in gedaēte van vierige Tongē. E
6. H. M. Biddende ootmoedelijck om dē Trooſter. F
7. H. M. Ons alle vertrooſtēde door uwe Gebedē. G
8. H. M. Ontſteken met ſijn Goddelijck vier. H
9. H. M. Vervult door den H. Gheeſt. I
10. H. M. Siende de Diſcipelen verſterckt. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het derde glorieus Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat onſen Saligh-maecker nu ten Hemel gheclommen ſijnde, ende ſittende aende rechte handt ſijns vaders, ſijne Diſcipelen hier op der aerden niet vergheten en heeft, maer hun in alle ſijne glorie ghedachtigh is gheweeſt, beſchickende met ſijnen Hemelſchen Vader, hoe, wanneer, ende op wat maniere hy tot hun ſoude ſenden Godt den H. Gheeſt den derden Perſoon vande Alderheylighſte Dryvuldigheydt, van hem, ende den Vader voorts comende, ende met hem en den Vader een in weſen, even oudt, even wijs even machtigh, op dat ſy ſijne gratie ſouden ontfanghen, ende haere herten door ſijn goddelijck vier ontſteken ſoude.

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat de Alderheylighſte Maghet, ende Moeder Godts *Maria*, met de Diſcipelen in eene groote eet-ſiele vergadert ſijnde, den Heere dagh ende nacht ghebeden hebben om de comſte vanden H. Gheeſt. Want niet tehgenſtaende *Chriſtus* hun den ſelven belooft hadde, ſegghende: (a) *als ick ſal wegh ghegaen ſijn, ſal ick hem tot u ſenden*, nochtans op dat ſy van hunnen kant niet en ſoude ontbreken, hebben eenpaerelijck Godt vierighlijck ghebeden, op dat den H. Gheeſt met ſijne gratie over haer ſoude daelen.

Bemerckt, ten derden, hoe ſy alle gaeder verblijdt ſijn gheweeſt, als ſy op den thienden dagh ge-

waer

(a) *Joan.* 15.

waer ſijn gheworden het ghedruys ghelijck van eenen ſtercken windt, als eenen voorbode vande comſte des H. Gheeſt, en als hy inde ghedaente van vierighe tonghen over haer is ghedaelt, om haer met het vier van ſijne Goddelijcke liefde te verlichten, ende te ontſteken, hunne herten verſterckende, om ſonder vreeſe het woort Godts te vercondighen.

Het derthiende gheeſtelijck Roosken het Ghebedt.

ALs Chriſtus ten Hemel was gheclommen, ſoo ſeydt den Evangheliſt *Lucas*, (a) dat *de Diſcipelen met* MARIA *de Moeder van* JESUS *eenpaerelijck volherdt hebben in het ghebedt*, om den H. Gheeſt te ontfanghen. Waer uyt wy moeten leeren, dat wy ons vierighlijck moeten begeven tot het ghebedt, ende daer in volherden, is het ſaecken dat wy willen, dat den H. Gheeſt oock met ſijne gratie over ons daele.

(a) *art.* 1.

Beſchrijvinghe van het Ghebedt.

HEt Ghebedt is eene deught, door de welcke wy ons hert op-heffen tot Godt, verſoeckende van hem de noodige, ende bequaeme middelen tot onſe Saeligheydt. Deſe deught is ſoo groot, dat *Chriſtus* den Sone Godts alles aen het Ghebedt ſchijnt vaſt ghehecht te hebben, en ſonder het ſelve aen den Menſch niet te willen gheven. Want niet tegenſtaende, dat *Chriſtus* aen ſijne Diſcipelen vaſtelijck belooft hadde den H. Gheeſt, ſoo hebben ſy nochtans, om hem te ontfanghen, eenpaerelijck volhert in het Ghebedt, wel wetende, dat het Ghebedt eenen bequaemen middel was, om de beloften *Chriſti* ſeker te maecken, ende den H. Gheeſt overvloedighlijck te ontfangen. Daerom noemt den H. Vader Auguſtinus (a) het Ghebedt den *Sleutel vanden Hemel*, waer van wy claere blycke hebbe uyt het derde Boeck der Coninghen aen het eerſten, alwaer de Schriftuere verhaelt, dat den Hemel dry Jaeren, en ſes maenden gheſloten is gheweeſt ſonder dauw, ofte reghen af te comen, en dat Elias ghebeden hebbende de Sluyſen des Hemels ſijn gheopent.

(a) *Serm.* 226.

Wat

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet peyſen hoe noodtſaeckelijck V. E. het Ghebedt is, alſoo Godt gheſtelt heeft door het Ghebedt alles u te verjonnen, dat noodigh, ofte profijtigh is tot uwe Saeligheydt. Ghy moet oock conſidereren de weerdigheydt des Gebedts, waer door u georlooft is, als gy wilt, ende ſoo dickwils als ghy wilt te ſpreken, ende te hanteren met Godt, ende van hem te vraeghen, als een kindt van ſijnen Vader t'ghene u Saeligh is naer Ziel, ende Lichaem. Ghy moet oock kennen des ſelfs cracht, waer door ghy betrouwende op Godts bermhertigheydt, ende de verdienſten *Chriſti*, alles cont vercrijghen, dat ghy in ſijnen naem van hem comt te vraeghen. Daer en boven moet gy hebben een goede intentie in het ghene ghy wilt vraeghen, ende wel letten waerom ghy wilt bidden, ghelijck de Alder-heylighſte Maghet *Maria*, ende de Apoſtelen aendachtighlijck ghebeden hebben om de gratie vanden H. Gheeſt te ontfangen. Ten leſten is het ſeer gheraedtſaem, de ghebeden van Gheeſtelijcke, ende Godtvruchtighe Perſoonen te verſoecken, op dat ſy voor u bidden, ghelijck de H. Kercke voor Petrus inden Kercker ghebeden heeft.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en moogt inde Kercke uwe affairen, winckel, ofte Huys-houden niet mede brenghen, want dit alles u in het Ghebedt grootelijckx ſoude verſtooren. Ghy en moet oock (als het ghevoeghelijck gheſchieden can) de cleyne kinders met u niet leyden, als ghy gaet om Miſſe te hooren, ofte u Ghebedt te ſtorten, als ſy in het ſelve u eenighe ſtooreniſſe comen te doen.

Miraeckel, waer mede bethoont wordt, dat den H. Rooſen-Crans is eenen crachtigen middel tot de devotie in het Ghebedt.

(a) IN het Clooſter der Carthuyſers binnen *Trier* in Duytſch-landt, was ontrent het Jaer veerthien hondert eenen Religieus, die buyten ſijne ghewoonelijcke ghetyden, waer toe hy verbonden was vele andere devotien hadde aenghenomen, ende onder deſe daeghelijckx te leſen den *H. Rooſen-Crans*, den welcken hy ſomwylen leſende met cleyne aendachtigheydt, eene ſtemme hem hier over beriſpende, ghehoort heeft, tot hem „ſtraffelijck ſegghende; „Soo niet, ſoo niet: maer „wilde dat uwe ghebeden aen de Hemelſche Coninginne

(a) 2. *p. c.* 13. *Miraeck* 1.

„ninghinne behaeghen ende aenghenaem ſijn, en „offert aen haer gheene drooghe, ofte verſlenſte „Rooſen, maer levende, ende wel-rieckende. Want „die ghy aen haer op-offert uyt ſoo een verſtroyt „herte, en hebben noch reuck, noch geur, noch „en connen aen de Hemelſche Coninginne niet „behaeghelijck ſijn. „ Waer door hy ſoo beweeght is gheworden, dat hy voort-aen ſijnen *H. Rooſen-Crans* met alle moghelijcke aendachtigheydt altydt heeft trachten te leſen, en door den ſelve van Godt heeft vercreghen eene vierighe devotie in alle ſijne andere ghebeden.

E
F
K
I
B
A
D
C

VIERDE GLORIEUS MYSTERIE,

De Hemelvaert van Maria.

Onſen Vader, &c. Bereyt u hert tot danckbaerheyt.
De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie geſchiet is, het Sterf bedt van *Maria.*
De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn geweeſt, *Maria*, de Engelen, ende de Apoſtelen.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche met *Maria* my tot eene Saelighe doodt te bereyden.
2. Ick wenſche uyt deſe werelt te ſcheyden, en *Chriſtus* in ſijne glorie te ghenieten.
3. Ick wenſche, mijnen Heere, ende Godt, alle de daeghen mijns levens aen u ſoo danckbaer te ſijn, ghelijck *Maria* in haer ſterven gheweeſt is.

MEDITATIEN.

1. H. M. Gheheel in Godt verſlonden. A
2. H. M. Vermaent vanden Enghel. B
3. H. M. Bereydende u tot eene Salige doodt. C
4. H. M. Stervende door de Liefde. D
5. H. M. Verheven inden Hemel. E
6. H. M. Boven de Engelen, ende Aerts-Engelen. F
7. H. M. Boven de Crachten, ende Machten. G
8. H. M. Boven de Princen, ende Heerſchappyen. H
9. H. M. Boven de Throonen, en Cherubinen. I
10. H. M. Boven de hooghſte Seraphinen. K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende de H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerckinghen op vierde glorieus Mysterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat de Alderheylighſte Maghet, ende Moeder Godts *Maria*, vyfthien jaeren, oft daer ontrent, naer het af-weſen van haeren Sone, in het dry-en-ſeſtighſte Jaer haers ouderdoms (welcken tijdt ſy in alle Heyligheydt, Suyverheydt, oodtmoedigheydt, ghehoorſaemheydt, ende principaelijck in de liefde tot Godt, ende haeren even-naeſten hadde overghebrocht) ten leſten tot de volheydt haerder daghen ghekomen ſijnde, van Godt door ſijnen H. Enghel vermaent is gheweeſt, dat ſy haeſt dit dal der traenen ſoude verlaeten, ende met hem ſijn in den Hemel, om daer inder eeuwigheydt als Koninginne met haeren Koninck te regneren: hoe dat ſy deſe aenghenaeme tydinghe ontfanghen hebbende, haer tot eene Salighe doodt bereydt heeft, Godt lovende, ende danckende, dat hy haer van alle ſonden bewaert hadde, dat hy haer uyt ſoo vele duyſende verkoſen hadde om te weſen ſijne Moeder, en dat hy haer met ſoo vele gratien, ende privilegien hadde voor-komen, &c.

Bemerckt, ten tweeden, dat de Alder-heylighſte Maghet niet en is geſtorven van eenige ſieckte, pijnen, ofte quellinghe maer uyt eene puere liefde om te ſijn met Godt, als eene waerachtighe Bruydt, die door liefde tot haeren Bruydegom

gom ſieck was, ende door de liefde gheſtorven is.

Bemerckt, ten derden, hoe dat de Engheltiens hier beſigh ſijn gheweeſt, om de alder-ſuyverſte Ziele aen Godt te preſenteren, ſoo haeſt als ſy uyt deſe wereldt verſchenen is: hoe ſy de ſelve hebben op ghenomen, ende ghedraeghen boven alle Chooren der Enghelen: hoe dat ſy ghehaelt hebben haer ſuyver, ende Maeghdelijck Lichaem, het welck, ghelijck den *H. Dionyſius Areopagita* ſeght, geene corruptie, ofte bederffeniſſe en heeft onderſtaen, maer glorieuſelijck in den Hemel is triompherende.

Het veerthiende gheeſtelijck Roosken, de deught van danckbaerheydt.

TOt deſe deught moet ons verwecken het exempel van de Alder-heylighſte Maghet, die in haer vertreck uyt deſe wereldt de alder-danckbaerſte is gheweeſt aen Godt voor alle die groote, ende menichvuldighe weldaden, ende gratien, met de welcke hy haer ſoo beſonderlijck voor-komen hadde.

Beſchrijvinge van de deught van danckbaerheydt

DE danckbaerheydt is eene deught, met de welcke wy herkennen, ende verghelden het weldaedt, dat wy ontfanghen hebben. Deſe deught recommandeert ons den H. Apoſtel Paulus, ſeggende

ghende : (a) *ſijt danckbaer*, en moet beſonderlijck van ons gheoeffent worden in het leſen vanden *Rooſen-Crans*, want wy in elck Myſterie ons behoorden in te belden, dat *Chriſtus* ons aenſpreeckt met deſe woorden : (b) *ghy weet, wat ick u lieden ghedaen hebbe.* In het eerſte Myſterie, ghy weet dat ick Godt ſijnde vander eeuwigheydt, voor u Menſch gheworden ben. In het tweede, ghy weet dat ick mijnen voorlooper *Joannes* in het Lichaem van ſijne Moeder gheheylight hebbe. In het derde, ghy weet, dat ick Heere, ende Schepper van alles voor u ben gheboren in eenen armen Stal. In het vierde, ghy weet, dat ick voor u ben op-gheoffert inden Tempel. In het vyfde, ghy weet dat ick in den Tempel ſittende onder de Doctoren, haer verlicht hebbe. In het ſeſde, ghy weet, dat ick in het Hofken *Gethſemani* voor u gheſweet hebbe water, ende bloedt. In het ſevenſte, ghy weet, dat ick voor u ghegheeſſelt ben aen de Colomme. In het achtſte, ghy weet dat ick voor u ghecroont ben met Doorens. In het neghenſte, gy weet, dat ick voor u mijn Cruys ghedraeghen hebbe. In het thienſte, ghy weet dat ick voor u aen't Cruys geſtorven ben. In het elfſte ; ghy weet dat ick voor u verreſen ben vander doodt. In het twelfſte, ghy weet, dat ick voor u gheopent hebbe den Hemel. In het derthienſte, gy weet, dat ick mijnen H. Gheeſt over u gheſonden hebbe. In het veerthienſte, gy weet, dat ick mijne Moeder om voor u te bidden hebbe op genomen ten Hemel. In het vyfthienſte, gy weet, dat ick haer als Coninginne gecroont hebbe.

(a) *Col.* 3. (b) *Joan.* 13.

Wat

Wat men moet doen om deſe deught te becomen.

GHy moet dickwils peyſen, hoe groote deught, dat is de danckbaerheyt. Want gelijck de ondanckbaerheydt de deure vanden Hemel toe-ſluyt alſoo doet de danckbaerheydt de ſelve wederom open, op dat de weldaeden Godts te beter, en te overvloedigher over u ſouden komen. Ghy moet oock conſidereren, dat alles, het ghene ghy hier beſit, van Godt komt, en overſulcks alles aen ſijne goedtheyt moet toe-ſchrijven, ende danck weten. Daer-en boven moet ghy u dickwils voorſtellen het exempel van de Alder-heylighſte Maghet *Maria*, ende peyſen, hoe dat ſy deſe deught op het alder-volmaeckſte gheoeffent heeft, als ſy vanden Enghel verſtaen hadde, dat ſy haeſt ſoude gaen uyt dit dal der traenen, tot de ſoete omhelſinghe van haeren lieven Sone, alſwanneer ſy met eene alder-grootſte danckbaerheyt Godt heeft ghelooft, ende ghebenedijdt voor alle ſijne weldaeden, ende beſonderlijck, om dat hy haer uyt ſoo vele duyſende Menſchen verkoſen hadde tot ſijne Moeder.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen.

GHy en mooght noyt vergheten de weldaeden, die ghy van Godt ontfanghen hebt, veel minder mooght ghy de ſelve misbruycken, daer mede hem vergrammende, want dit waere eene alder-grootſte ondanckbaerheydt.

Miraeckel, waer mede bethoont wordt, dat den H. Rooſen-Crans is eenen crachtigen middel, om van Godt te vercrijgen eene Saelige doodt.

(a) EEne Boheemſche Dochter, uyt de Stadt *Egher*, langhen tijdt vervolght ſijnde van eenen Jonghman, heeft haer ten laetſten laten gheſegghen. Soo hy daer en tuſſchen achter bleef, ende ſy haer bevrucht ghevoelde, leefde in eene groote benautheydt. Op eenen tijdt gaende om Sermoon te hooren tot de Paters Predickheeren, hoorde onder andere den lof, weerdigheyt, ende cracht vanden *H. Rooſen-Crans*, ende dat de ghene, die hem daghelijckx laſen, bevrijdt ſoude weſen van alle ſchaede, ende ſchande, ſoo in dit leven, als hier naermaels, waer door ſy ſeer ontſteken wirt tot deſe Devotie van *Maria*, laetende haer op ſchrijven in dit Heyligh Broederſchap.

(b) 2. *p. c.* 3, *Miraeck.* 4.

ſchap. Den tijdt daer ſijnde, baerdt heymelijck haer kindt, ende om haer eere te bewaeren, ſteckt het de keel af, en dolft het onder t'bedt. Door ſuſpicie van vele lieden, quam de ſaecke ter ooren der Juſtitie: men vanght haer; en ſy crycht voor ſententie levendigh begraeven te worden. Welcke Juſtitie volbracht ſijnde, naer vier-en-twintigh uren hoortmen haer roepen, ende ontgraeven ſijnde, verſoeckt eenen Biecht-vader. Gevraeght ſijnde de reden van haer leven, heeft gheantwoort: ick hebbe devoot gheweeſt tot den *H. Rooſen Crans*, ende ſoude verdoemt gheweeſt hebben, ten waer de Moeder Godts my verbeden, hadde, dat ick niet en ſoude ſterven, ſonder eerſt ghebiecht te hebben. Sy leefde naerder hant noch vele Jaeren in groote devotie, ende Heyligheydt.

D
C
A
B
F
I
H
E
K

VYFDE GLORIEUS MYSTERIE,

De Crooninghe van Maria.

Onſen Vader, &c. Bereydt u hert om Godt te beminnen.

De Plaetſe, Op de welcke dit Myſterie geſchiet is, den Hemel.

De Perſoonen, Die in het ſelve teghenwoordigh ſijn gheweeſt, Godt, *Maria*, de Enghelen, &c.

OEFFENINGHEN.

1. ICk wenſche *Maria* gheluck te bieden, ende te groeten op der aerden, ghelijck de Enghelen haere Coninghinne groeten in den Hemel.
2. Ick wenſche *Maria* ſoo te dienen, ghelijck de Heylighen haer dienen in haere glorie.
3. Ick wenſche mijnen Heere, ende Godt, uwe goetheyt ſoo te beminnen in dit ſterffelijck leven, gelijck *Maria* u bemindt in het eeuwigh leven.

MEDITATIEN.

1. H. M. Vãde H. Dryvuldigh: gecroõt in dẽ Hemel. A
2. H. M. Van Godt den Vader als ſijne Dochter. B
3. H. M. Van Godt den Sone als ſijne Moeder. C
4. H. M. Van Godt den H. Geeſt als ſijne Bruydt. D
5. H. M. Coninginne der Engelen, eñ Patriarchen. E
6. H. M. Coninginne der Propheten, eñ Apoſtelẽ. F
7. H. M. Coninginne der Martelarẽ, eñ Belijders. G
8. H. M. Coninginne der Maeghden. H
9. H. M. Coninginne van alle Heylighen. I
10. H. M. Coninginne van den *H. Rooſen-Crans.* K

Glorie zy den Vader, ende den Sone, ende den H. Gheeſt, gelijck het was inden beginne, nu, ende altijt, ende inder eeuwigheyt der eeuwigheden. Amen.

Bemerc-

Bemerckinghen op het vijfde Glorieus Myſterie.

BEmerckt, ten eerſten, hoe dat de heele H. Dryvuldigheydt beſigh is gheweeſt, om aen de Alder-heylighſte Maghet te bereyden eenen alder-verhevenſten throon boven alle Chooren der Enghelen, in den welcken ſy als Conighinne des Hemels ſoude regneren inder eeuwigheydt: hoe dat Godt den Vader haer ontfanghen heeft als ſijne alderliefſte Dochter, Godt den Sone als ſijne Alder-weerdighſte Moeder, Godt den H. Gheeſt als ſijne uytgheleſenſte Bruydt.

Bemerckt, ten tweeden, hoe dat de neghen Chooren der Enghelen, ende het gheheel Hemelſch Hof aen de Alder-heylighſte Maghet over haere glorie, ende verheffinge hebben veel geluckx gewenſt, ende haer herkent hebben als haere Coninghinne, haer bewyſende alle moghelijcke eerbiedinghe ende reſpect: hoe dat de Martelaeren haere Croonen, de Belijders haere Palm tacken, ende de Maeghdekens de witte Lelie van Suyverheydt voor haere voeten gheleydt hebben.

Bemerckt, ten derden, hoe dat den ſondaer, ende principaelijck de Broeders ende Suſters vanden *H. Rooſen-Crans*, haer moeten begheven onder de beſcherminghe van deſe Hemelſche Coninghinne, als weſende eenen toevlucht der ſondaeren, ende eene Moeder van gratie ende Bermhertig-

hertigheyt, want gelijck den Honinck vloyende Leeraer *Bernardus* ſeer wel ſeght, dit is den wille van haeren Sone *Chriſtus Jeſus*, den welcken wilt, ende begheert, dat wy alles ſoude hebben door *Maria*.

Het vijfthiende gheeſtelijck Roosken, de Liefde.

DE Coninghinne van alle deughden is de Liefde, tot de welcke ons moet verwecken het exempel van *Maria* hier boven verheven in de Hemelſche glorie; want is het ſaecken dat naer de leeringhe van den Enghelſchen Leeraer, het onmogelijck is, dat eene Ziele aenſchouwt het Goddelijck weſen, ghelijck het is in ſijn eyghen ſelven, ſonder het ſelve te beminnen, hoe en moet de Alder-heylighſte Ziele van *Maria* in den Hemel niet branden door de liefde, aenghe-ſien ſy als weſende de alder-naeſte by Godt in de claere aenſchouwinghe van ſijn Goddelijck weſen, alle Hemelſche Gheeſten verre te boven gaet?

Beſchrijvinghe van de Liefde.

DE Liefde is eene deught van Godt ons in-gheſtort, door de welcke wy Godt beminnen om ſijn eyghen ſelven, ende onſen even-naeſten om Godt. Deſe deught, ghelijck ſy is de alder-weerdighſte, ſoo is ſy oock de alder-ver-

dienstighste, want van haer alle goede ende deughdelijcke wercken haere verdiensten ontfanghen, en sonder haer en konnen gheene goede wercken verdienstigh sijn. (a) *noch ooghe heeft het ghesien, noch oore ghehoort, noch het en is in des Menschen herte niet ghekomen, 't ghene Godt bereydt heeft den ghenen die hem beminnen, ende lief hebben.* Considereert eens het oneyndelijck wesen Godts, sijne groote almoghentheydt, sijne altijdt durende eeuwigheydt, sijne onbegrijpelijcke wijsheydt, sijne boven maete schoonheydt, sijne onuytsprekelijcke goedtheydt, overschoone glorie, sijne wesentlijcke Saligheydt, sijne overvloedige schatten, ende tresoiren van alle goedt: overlecht eens alle die plaisieren, wellusten, ende ghenoechten, die de Salighe in den Hemel sullen ghenieten, alle dese worden u voorghestelt ende te winnen gegheven, als ghy uwen Heere, ende Godt boven al bemindt, door welcke Liefde ghy met Godt vereenight sijnde, alle sijne goederen sult ghenieten, ende alle sijne schatten inder eeuwigheydt besitten.

(a) 1. *Cor.* 2.

Wat men moet doen, om dese deught te bekomen?

GHy moet wel letten op de weerdigheydt van dese edele deught, want sy alle andere deughden te boven gaet, ghelijck de Sonne overtreft het licht van de Maene, ende van de ande-

re

re Sterren. Ghy moet oock weten, dat deſe deught ons niet alleenelijck en helpt in dit ſterffelijck leven, maer dat ſy ons oock by-blijft in het eeuwigh leven. Waer uyt haere grootheydt beſonderlijck moet gheacht worden; want is het ſaecken dat van ons groot gheacht wordt te genieten eene ſchoone, ende aen ghenaeme creature, die als eene ſchaduwe vergaet, hoe grootelijckx en moet van ons niet geacht worden deſe deught, de welcke ons eeuwighlijck by-blijft, ende door de welcke wy het alder-ſchoonſte weſen Godts konnen ghenieten, ende beſitten inder eeuwigheydt? daer-en-boven moet ghy u dickwils voor ooghen ſtellen den gheluck-ſalighen ſtaet van de Moeder Godts, als Coninghinne van Hemel, ende Aerde, ende hoe ſy met Godt door de Liefde op het alder-volmaeckſte inder eeuwigheydt vereenight ſal weſen.

Wat men moet laeten om de ſelve niet te verlieſen?

GHy en mooght in u niet op-voeden eenighe eyghen Liefde, want die altijdt contrarie is aen de Liefde Godts, ghelijck *Chriſtus* ſelf ons ghetuyght, ſegghende: (a) *wie ſijne Ziele bemint, ſal haer verlieſen.* Ghy en moet oock u niet ontſien om uyt de Liefde Godts eenighe groote, ende beſondere wercken te onder-gaen, ofte eenighe vrywillighe verſtervinghe te aenveerden, want de Liefde altijdt groote dinghen uyt-werckt, daer ſy is.

(a) *Joan.* 12.

Miraeckel, waer mede bethoont wort, dat den H. Rooſen-Crans is eenen crachtighen middel, om de Zielen uyt het Vaeghevier te verloſſen, ende te brenghen in den Hemel.

DEn Rijcken vreck verſocht *Abraham* dat de dooden ſouden op-ſtaen, om de levende de waerheyt te leeren van het gene, datter om gaet in de Helle, op dat ſy aen de ſelve gheloof ſouden gheven. Ick kome hier dan voor den dagh met eenen dooden, op dat ghy hem ſoudt hooren ſpreken, ende gelooven wat is van de waerheyt van den *H. Rooſen-Crans.* (a) *Alexandra* eene edele Dochter van *Arragonien*, al-hoe-wel ſy ſeer gheneghen was tot de ydelheden des werelts, las dickwils met devotie het *Rooſen-Cransken.* T'ghebeurde dat ſy wierdt gevrijdt van twee Jonckers, die uyt Liefdes-yver om haer vechtende, malcanderen doodt-ſtaecken welcker doodt de vrinden vrekende, hebben *Alexandram* onghebicht het hooft doen af-ſnyden, en dat in eenen put worpen. Naer eenighen tijdt, door in-ſpraeck van *Maria*, is den *H. Dominicus* ghecomen aen den put, ende het hooft op-ghebrocht ſijnde van de Enghelen, heeft ghebicht, ende de H. Abſolutie ontfanghen. Vijfthien daeghen hier naer is *Alexandra* veropenbaert aen *Dominicus*, klaer-blinckende als eene Sonne, ſegghende dat ſy gheſonden was

(a) 2. p. c. 3. *Miraec.* 2.

uyt den naem van de Zielen des Vaegheviers, om te verklaeren, dat eene van de principaelſte hulpe, trooſt, ende by-ſtandt, die ſy daer ghenieten, waeren de ghebeden, ende verdienſten van de Suſters ende Broeders van den *H. Rooſen-Crans*: datmen dit verkondigen ſoude aen allen de vrinden van de overledenen in het Vagevier, dat ſy met deſe crachtige ghebeden haer ſoude willen helpen ende by-ſtaen, ende haere naemen laeten op-ſchrijven in dit Broederſchap, om alſoo deelachtigh te worden van de Af-laeten, verdienſten, ende goede wercken, die van de Broeders, ende Suſters de heele wereldt door gheſchieden.

SLUYT-REDEN,

VVaer in bethoont wordt, datmen den H. Rooſen Crans met aendachtigheydt ende devotie moet leſen.

VEle leſen haeren *Rooſen-Crans* alleenelijck met den mont, ſonder eenighe aendachtigheyt des herten op de woorden, ofte de Myſterien, tot de welcke Alder-heylighſte Maghet wel ſoude mogen ſeggen: (a) *dit volck eert my met de lippen, maer haer-lieder herte is verre van my.* Onder deſe ſoude ick wel moghen ſtellen dien Milaeneeſchen Jonghelinck, (b) den welcken in ſijne Jonckheydt belofte ghedaen hebbende aen *Maria* van wekelijckx tot haerder eere te leſen den *Rooſen-Crans*, ende door lanckheydt van tijdt in

(a) *Marc. 7.* (b) *Capuc. A. 1585. n. 93.*

in dese devotie allenghskens verslappende, stelde ghewoonelijck sijne belofte uyt tot op het laetste van de weke lesende dan sijnen *Rooſen Crans* met groote haeste, om gauw ghedaen te hebben. T'ghebeurde op eenen sekeren tijdt, als hy sijnen *Rooſen-Crans* in de handt naem om te lesen, dat hy den selven heel verweert vont het een thientien onder het ander, sonder die te connen uyt malcanderen scheyden. Als dit nu dry, oft viermael ghebeurt was, niet wetende waer by dit quam, soo is hem in den sin ghekomen (sonder twijfel door Godts in-gheven) dat dit eene straffe was van sijne onachtsaemheyt, ende vrywillige verstroytheyt, ende heeft terstont voor hem ghenomen, in het toe-komende sijnen *Rooſen Crans* met aendachtigheyt ende devotie te lesen, ghelijck hy oock gedaen heeft, en van dien tijt af is hem noyt sulckx meer gebeurt. Wilde dan dat u Crans-gebedt aenghenaem sy aen *Maria*, ende aen haeren Sone, leest het met devotie, mediteert ende op de vijfthien mysterien, ende naer-volgende de deughden van *Christus*, ende sijne Moeder, soo sal het selve haer beyde behaeghlijck sijn, ende uwe Ziele profijtelijck, ende verdienstelijck.

Tot meerdere Eere Godts, en van sijne Ghebenedijde Moeder, de Alder-heylighste Maghet
MARIA, *Coninghinne van den*
H. ROOSEN-CRANS.

FINIS.

FACULTAS

Admodum Reverendi, ac Eximii Patris Magistri Provincialis.

EX commissione nobis factâ à Reverendo admodum, ac Eximio Patre F. FRANCISCO JANSSENS *Elinga, S. T. D. Ordinis Fratrum Prædicatorum per Germaniam inferiorem Provinciali, perlegimus libellum, cui titulus:* SCALA COELI, *ofte* LEERE DES HEMELS, *&c. Auctore* R. P. F. ADRIANO VERHESEN *ejusdem Ordinis, & nihil in eo reperimus Catholicæ fidei, aut bonis moribus contrarium: unde utiliter ad promovendum Dei, & Beatissimæ Virginis* MARIÆ *Matris ejus cultum, &* SANCTISSIMI ROSARII *devotionem excitandam, imprimi posse censemus. Datum Antverpiæ in Conventu nostro* S. PAULI *Apostoli, die* 3. *Aprilis,* 1699.

F. HENRICUS VAN HEDICK-HUYSEN
S. Ordinis FF. Prædicatorum S. T. D.
& Studii Generalis Anverpiens. Regens primarius.

F. JOANNES VAN DOORNE
S. T. L. & S. Scripturæ
Professor.

VIsis supradictis testimoniis facultatem facio, & concedo, ut præfatus libellus, cui titulus SCALA COELI *&c. ad promotionem devotionis* SANCTISSIMI ROSARII *lucem videat. Datum in Conventu nostro* S. PAULI *Apostoli anno, & die ut supra.*

F. FRANCISCUS JANSSENS Elinga
Magister, & Provincialis.

APPROBATIE.

DIt Boecxken gheintituleert LEERE DES HEMELS, &c. is seer bequaem om de Menschen te helpen tot hunne Saeligheydt, door een godtvruchtigh leſen van den H. ROOSEN-CRANS, ende aendachtigh over-peyſen van de voornaemſte Myſterien, ſoo van het Leven van JESUS onſen Salighmaecker, als van ſijne Alder-heylighſte Moeder MARIA, ende ſal tot dien eynde profytelijck in't licht comen. Datum 9. Aprilis 1699.

ARN. EYBEN
Boeck-keurder.

ERRATA
IN
SCALA CŒLI.

fol. 22. linea 15. *vanden* maer eens.
fol. 14. linea 3. *die* niet de.
fol. 33. linea 25. *te hebben* maer eens.
fol. 36. linea 8. *om* maer eens.
fol. 39. linea 17. *mor* maer eens.
fol. 49. linea 7. *door* maer eens.
fol. 63. linea 31. *verloſt hebt* maer eens.
fol. 72. linea 26. *ſmilten* niet ſwilten.
fol. 77. linea 1. *ante 2dam. partem ſalutationis Angel. vide fol.* 88. *lin.* 7.
Ibidem. linea ult. *was* maer eens.
fol. 95. linea 3. *verganckelijcke* niet verganckelijcker,
fol. 96. linea 11. *Amen.* Vide fol. 77. het tweede Deel &c.
fol. 97. a *in ſpeculo cap.* 4. *non* 8. ibidem. b *Idiota*, non Diota.
fol. 132. linea 16. *eeuwige* niet oodtmoedighe.
Ibidem. linea 19. *eenighen* niet eeuwighen.
fol. 161. linea 1. DROEVIG H niet BLYDE. *vel imprimatur.*
fol. 173. linea 11. *ſult* niet ult.
fol. 178. linea 21. & 22. *veertigh* niet neghen-en-veertigh.
fol. 201. linea 19. *Bergh van Olyven* niet Bergh Thabor.
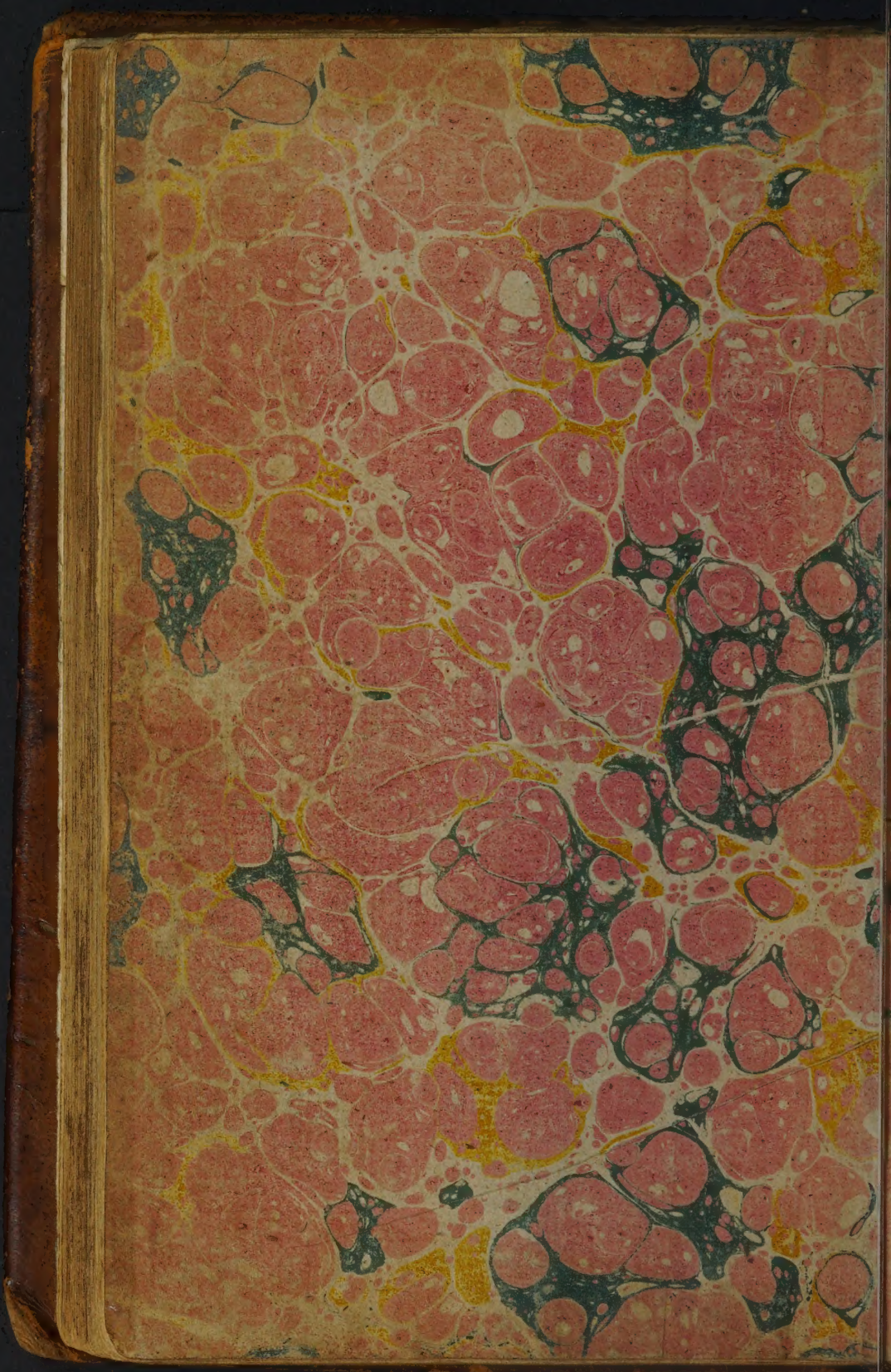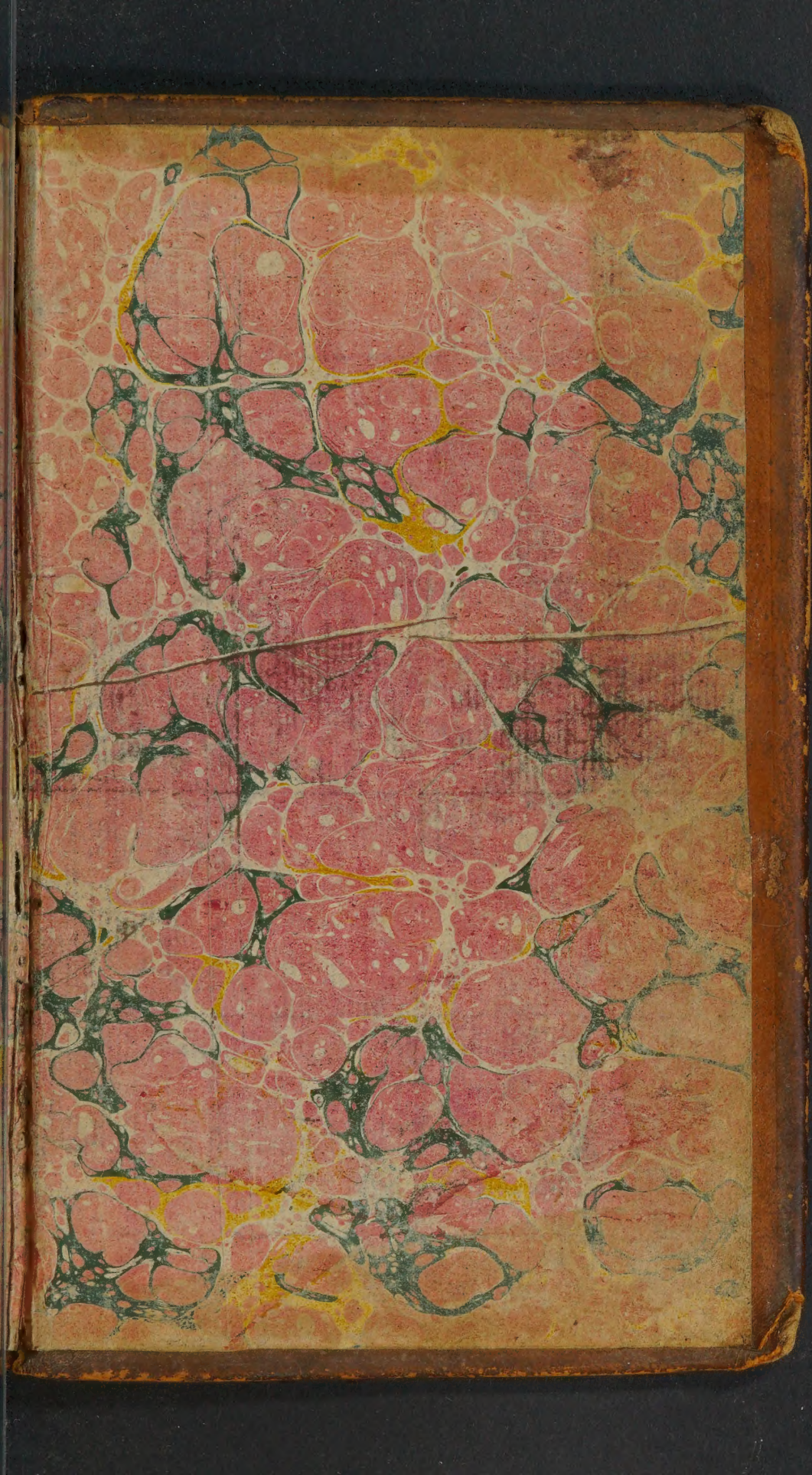
MO
58 6743976
NSE 17